

THEODOR CODRESCU

PLĂIEȘUL LOGOFĂȚ MARE

DRAMĂ ROMÂNĂ ISTORICĂ, IN CINCI ACTE

CU TRADUCEREA IN LIMBA ITALIANĂ

DE

C. TH. CODRESCU

ȘI O PRECUVĂNTARE

DE

TH. D. SPERANTIA

BUCUREȘTI
NOUA TIPOGRAFIE PROFESIONALĂ, DIM. C. IONESCU
10. — Strada Șelari. — 10
1907

PLĂIEȘUL LOGOFĂT MARE

DRAMĂ ROMÂNĂ ISTORICĂ, ÎN CINCI ACTE

*Această carte se va vinde în folosul actualilor elevi din
clasa IV ai școlii superioare de comerț din București, pentru
a spori fondul ce-l au spre a face o excursiune științifică în
Italia. Tot ei, la 20 Maiu 1907, au reprezentat cu succes „Plăieșul
Logofăt Mare” la teatrul Liric.*

30 Iunie, 1907.

C. TH. CODRESCU

Inv. A. 30.822

THEODOR CODRESCU

PLĂIEȘUL LOGOFĂȚ MARE

DRAMĂ ROMÂNĂ ISTORICĂ, IN CINCI ACTE

CU TRADUCEREA IN LIMBA ITALIANĂ

DE

C. TH. CODRESCU

ȘI O PRECUVĂNTARE

DE

TH. D. SPERANTIA

DONAȚIA
RADU GLUCERU

56207

BUCUREȘTI
NOUA TIPOGRAFIE PROFESIONALĂ, DIM. C. IONESCU
10. — Strada Șelari. — 10
1907

1953

Districț	B	56908
Cota		
Inventar		56207

RC 148/02

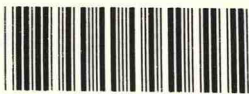
1956

PLĂIEȘUL LOGOFAT MARE

GRAMĂ ROMÂNĂ ISTORICĂ, ÎN CINCI ACȚE

CU TRADUCEREA ÎN LIMBA ITALIANĂ

B.C.U. Bucuresti

C56207

1953

BUCUREȘTI
 NOUA TERAPIE PROFESIONALĂ, DR. G. IONESCU
 10 - Strada Solari - 10
 1917

AGA THEODOR CODRESCU

E fiul operelor sale : așa se zice de obicei când se caută a se aduce cuiva laudă că a fost om cuminte. Despre Theodor Codrescu socot că s'ar putea zice mai bine că a fost *opera muncii și a voinții sale*.

A fost profesor, publicist, membru și președinte al Eforiei de Iași, Prefect de Iași, Prefect de Roman; apoi iar publicist și membru corespondent al Academiei Române.

Nu e ușor să fii ce a fost Theodor Codrescu dacă o începi de unde a început-o el.

Theodor Codrescu a început-o dela *Orfan de preut*. A ajuns Agă, a intrat în armată cu rangul de *Cadet*, a lăsat armata, pentru că nu putea suferi umilința de atunci a *mantalei* ostășești și în sfârșit, s'a aruncat în valurile lumii.

Un singur scop a urmărit în viață: Ca țara noastră să fie *bogată, prosperă și puternică*. Două dorinți a avut la sfârșitul vieții: Una ca să dea o învățătură solidă unicului său fiu — Corneliu. Această dorință, s'a împlinit, căci serie singur că și-a văzut băiatul licențiat în litere și filosofie și doctor în litere.

Ultima dorință i-a fost: *să nu fie înmormântat cu cheltuiala țării*.

I s'a îndeplinit și aceasta, căci la 24 Martie 1894, tot ce Iașul aveà mai cult încunjură pe nemângâiatul Corneliu, care urmă desnădăjduit carul funebru ce conduceà la Cimitirul Eternității rămășițele adoratului său părinte. Discursurile ținute de P. Rășcanu, Ghibănescu, etc., sunt publicate în vol. 25 al Uricarului.

Amicul meu de tinerețe Corneliu Th. Codrescu, mi-a propus să fac o biografie a iubitului său părinte pe care l'am cunoscut, l'am stimat și l'am iubit.

Am primit propunerea cu toată plăcerea.

Răsfoind însă volumele Uricarului lui Theodor Codrescu, dădui acolo, în vol. VII, pag. 209, peste o autobiografie, care este în acelaș timp o pagină foarte însemnată din istoria noastră socială, politică și culturală.

Tot ce pot face mai bun, deci, este să rog pe cititori să citească autobiografia care o dau aci mai jos.

Ultima dată când l'am văzut, a fost în 1884, la teatrul din Iași, când se reprezintă piesa lui: Plăeșul Logofăt Mare, scrisă de dânsul încă dela 1846.

Adaug la urmă și o listă de scrierile și lucrările lui, după o copertă a Uricarului.

Th. D. Sperantia.

Sunt născut la 1 Aprilie 1819, în mahalaua de sub biserica Vulpe din Iași. Cu începerea școalelor Naționale din Trei-Ierarhi, cel mai mare frate al meu Manolaki, m'a dat în Lancastru sub învățătura lui Enaki Halunga, fiind eu orfan. Ciurma din 1829 intrerupând cursul școalelor, eu am rămas la un moș al meu, unde mătușa mea mă chinuià amar, punându-mă la trebile cele mai ordinare. Cu formarea

militiei pământești, fratele meu m'a sfătuit să mă înrolez, însă nu am fost primit, fiind scurt la trup. Vărul meu Carp Gălescu, fiind comisar la carantina Țiglina, venind la Iași, m'a dus la Galați. Aici am stat până la anul 1832, când vărul meu a venit la Iași spre a fi numit polițimaistru de Galați. În acest interval, comisarul P. Paleologu, aflând că sunt bun citet, îmi plăteà ca să citesc pe ulițe publicațiile polițieneste. Căpitanul de poștă Ștefan Samson văzând că știu bine citi, într'una din zile, mă cheamă într'o cofetărie, mă întreabă multe de toate, în urmă îmi propuse să intru logofăt la poștă cu două carboave pe lună, dându-mi și cele necesare. Eu acceptaiu cu bucurie astă însărcinare, pe care o îndeplinii cu sfințenie până la sosirea vărului meu ca polițai. El luându-mă de acolo, m'a dat la școala publică ce se deschideà atunci sub administrația lui Thoma Giușcă. În afacerile școalei am fost mâna dreaptă a d-lui profesor, căci eu cunoșteam toată manipulația școalei, încă dela Trei-Ierarhi.

În anul 1834, ministrul Lupu Balș, veni la Galați însoțit de referendarul școalelor Gh. Asaki, mă alese pe mine ca cel mai întâiu din școala publică, ca să înmânez Domnitorului Mihai Sturza, care primise investitura la Constantinopoli, o hârtie de felicitare din partea Gălățenilor, când M. S. a desbarcat la carantina Țiglina. Toți școlarii au fost îmbrăcați în cămăși și pantaloni albi, cântând o cântare: *Azi Moldova se renaste, azi slava ei strălucește*; compusă de profesorul Th. Giușcă. Silința și dorința mea de a învăța, se văd publicate în «Buletinul Oficial» din 1834, dând relație despre examenul public dela fi-nele lui Iunie.

Cu începerea cursurilor în Septemvrie 1834, am intrat în *Norma-Mare*, după ce asistasem la toate serbările ce s'au făcut cu ocaziunea încoronării lui M. Sturza V. V., atât la Sf. Nicolae cel Mare, cât și pe câmpia unde astăzi se întinde grădina publică. Oștirea erà rusească, și miliția pământească.

După terminarea studiilor gimnaziale și umanioare

în Academia Mihăileană, cum și doi ani ai cursului de filosofie la d. Petru Cămpineanu și cu alți doi ani la Dreptul Roman la Damaskin Bojincă, am fost rânduit profesor adjunct în clasa începătoare de franceză. Astă limbă am învățat-o mai mult din practică, dând lecțiuni la o mulțime de tineri; am făcut o mulțime de traduceri în foiletonul «Albinei Românești», în «Icoana Lumii» și în «Spicuitorul». Ocupațiunea mea principală eră traducerea și sintaxa franceză, care-mi procură o mică reputațiune, chiar între profesorii francezi. Am fost câțiva ani bibliotecar la Academie. Cum am susținut în anticamera Adunării Obștești menținerea limbii române în școală înaintea Vornicului Bălșucă care împreună cu toate Adunarea doreau a se învăța în Academie toate studiile numai în limba franceză, o pot mărturisi astăzi d-nii Emanoil Morțun și Em. Filipescu, cari erau alătura cu mine, împreună cu Alecu Manu —mort de mult—ce am răspuns d-lor deputați asupra cuvântului *afinitate*, găsit în prefața micii gramatici franceză tradusă de mine în românește. (Vezi Memoriul asupra învățământului superior în Moldova de A. D. Xenopol, pag. 74—75). D-l Dimitrie Scarlat Miclescu m'a recomandat Marquisului de Bedmar, Grand d'Espagne, care luase în căsătorie pe Luzzica Paladi, spre a-i da lecțiuni în limba română. De aici se începe intrarea mea în lumea aristocrată, prin ajutorul căreia am mers înainte.

Fratele meu Manolachi mă recomandă lui Bezede N. Vogoride spre a-l învăța românește. Cu el m'am dus la Constantinopoli, unde am ajuns în ziua de 6 August 1844. Această ocaziune îmi dădù motiv de a scrie «călătoria mea la Constantinopoli». Dintre cunoscințele ce am făcut și pe care atunci nu am putut să le relatez în broșură, a fost a D-lui Lucien Rouet, dragoman la ambasada franceză, profesor la școala de medicină dela Galata Serai și redactor al jurnalului francez. I-am promis că voi fi corespondentul jurnalului său fără plată. Am urmat această însă-

cinare mai mulți ani până ce veni în capul redacțiunii *Noguès*.

Cu ocaziunea introducerii în Academie a învățării științelor numai în limba franceză sub *Maisonabe* și *Gouverné*, m'am retras din profesorat și am intrat ca practicant în postelnicie sub *Nieu Mavrocordat*. În acest timp *Bezede* *Dimitrie Sturza*, a înființat cel dintâiu, în *Hătmănie*, o bibliotecă militară. Cumnatul fratelui *Manolaki*, colonelul *Andrei Stamati* mă recomandă să fac catalogul acestei biblioteci; între acestea sosi știrea că căpitanul *Iliescu*, care a fost trimis la *Postdam* cu tinerii români la învățatură, în calitate de profesor român și privighetor, s'a sinucis, asvârlindu-se dela al treilea rând pe paveu. După mai multe chibzuiiri, se găsi cu cale că eu aș fi bun de a înlocui pe *Iliescu*. Mi s'a spus că este absolută necesitate ca să intru în oștire cu rangul de cadet, fiindcă aveam rangul civil de *Sardar*. M'am supus de nevoie la această exigentă; am învățat exercițiul militar sub parucieu *Ioan*, cu mare înlesnire, fiindcă eu când eram la carantină, cu sergentul *Verdiș*, deprinsesem bine mânuirea puștii; în această amintire am făcut lui *Verdiș* o piesă de teatru *Soldatul Prujitor*. Spre acest scop am cheltuit micile mele economii de una sută galbeni, făcându-mi îmbrăcămintea militară. După trei luni am dat un bun examen, și se cuvenea ca să fiu eu, feliicitat de potporucieu, și apoi să plec la *Berlin*.

Însă și aici am avut piedici pentrucă colonelul *C. Milicescu* s'a oferit a primi astă însărcinare. Pe acesta l'a paralizat *Ilie Gherghel*, care declarase că primește această îndatorire, fără de nici o leafă.

În astă amărâtă stare, mă apostrofă într'o zi *bezede Dumitru* în cancelaria *Dejurstvei*, că dece îi tot pun în cap pe toate cucoanele mari (elevele mele) ca să mă facă ofițer. Am tăcut, fiindcă sub manta mi se legase limba; atunci am început a pierde răbdarea, și am început a spune în dreapta și în stânga, ce am pățit. *Bezede* *Neculai Sutz*, mă chiamă, căruia descriind toată pozițiunea mea, el mă mângăie ca

Logofăt al Justiției, că mă va numi secretar, în locul lui Romalo, la Comisiunea de Legi. Domnitorul Mihai Sturza voind a se încredința de progresul ce a făcut Comisiunea de Legi, bezedea N. Sutzu mi-a ordonat ca să fac convocare tuturor membrilor la Palatul Domnesc pe ziua de 22 Decembrie 1847. La ziua indicată, m'am dus în cupeu cu Bezede și am intrat în o sală mare. Acolo s'au adunat Ștefănică Catargiu cu fiul său Alecu, Petrachi Roset Bălănescu și Damaskin Bojinca ca pravilist. Pe lângă jilțul în care se puse Mihai Vodă, erau alte trei, pentru Sutzu, Catargiu bătrânu și Roseti Bălănescu. D-nii Alecu Catargiu și Bojinca au stat în picioare, despre mine simplu cadet nici mai eră vorbă, ci stam smirna cu temleacu la spate și dam toate lămuririle ce mi se cereau. În cursul desbaterilor Vodă văzând că D-l Alecu Catargiu ripostă la toate obiecțiunile cu codul francez, începù a-l admiră și îi dădu voie să-și ia un scaun de lângă sobă. După terminarea ședinței, am aflat că colonelul Botescu, adjutantul M. S., a oprit pe D-l M. Kogălniceanu și N. Docan, ca să între la ședință, ca să nu șeadă jos înaintea lui Vodă. În a doua ședință s'a dat scaun și lui Damaskin Bojinca.

În așa stare aflându-mă, Bezede Dimitrie mă tot îndemnă să rabd; eu văzând că nu sunt liber în acțiunile mele sub manta, am pus ca popa potcapul în par, am lăsat-o în lături și seara am fost civil în loja lui Bezede N. Sutzu, la teatru.

După câteva săptămâni am trecut pela Dijurtsvă, unde văzându-mă bezede Dimitrie mi-a zis că va pune mâna pe mine mai târziu. Eu i-am replicat îndată că sunt dascăl și copii se fac și pe vreme bună și pe vreme rea.

Cu ocaziunea mișcărilor politice din Moldova anul 1848 Martie, văzând că mai toate zierele streine cuprindeau noțiuni foarte vagi despre această mișcare, chiar *Democratie pacifique*, ziar al lui Scarlat Vârnăv din Paris, nu dădeă lămuriri îndestulătoare, atunci îmi veni în minte ca să traduc în franțuzește cerințele partidului național, votate în Martie la Otelul

Regensburg. Am făcut o descriere amănunțită, împreună cu amicul meu D. Gusti, despre toate cele întâmplate în Iași. Această epistolă eră subscrisă de un pseudonim *Vallon*. Am rugat pe redactorele Noguès că îndată ce va face uz de această epistolă să o ardă. — Aflându-mă la Pungești împreună cu bezedeza N. Sutzu unde venise fratele său Iorgu, am primit dela Iași *le journal de Constantinople*, pe care l'am dat să se citească. După terminarea epistolei, bezede Iorgu a zis că programa întreagă eră bine tradusă, numai cuvântul *poslina* vitelor, nu exprimă adevărata idee. Cel ce a scris această epistolă, a făcut un adevărat serviciu cauzei naționale. Atunci le-am mărturisit cum s'a lucrat acea epistolă. De aceea ambii priști m'au luat la nazar.

Profesorul de Istorie și Geografie J. Albinet fiind bolnav, Epitropia școalelor m'a rânduit pe mine ca suplinitor în 1848; după timp am rămas în locul său profesor definitiv la Academie, până la 1853, luna Fevruarie.

În Iunie 1849, s'a rânduit Domn Moldovei Grigorie Al. Ghica, pe puterea tratatului dela Balta Liman. După citirea firmanului de către Fuad Pașia, M. S. trebui să plece la Constantinople spre a-și primi investitura dela Sultan. Am fost numit censor și atașat la cabinetul diplomatic al lui Vodă Ghica; în așa calitate mi s'a încredințat toate hârtiile oficiale. Descrierea ceremonialului de investitură, făcută de mine, am publicat-o, din ordin, în gazetele oficiale din Iași din acel an. Notițele trebuitoare la compunerea articolelor ce aveau a se insera în jurnalul de Constantinopol, le încredințam D-lui redactor Noguès. Atunci am aflat că epistola mea din 1848 Aprilie, subscrisă *Vallon*, a fost cercetată în biurourile Jurnalului francez, de către iscoadele lui Alecu Vogoridis, Capukihaiia al Moldovei, îndemnat de Mihaiu Vodă. De mă descopereă, m'ar fi învățat cum să mai scriu corespondența, care a compromis pozițiunea Domnitorului Sturdza, fiindcă el a trimis la Poartă numai articolele care îi veneă la îndemână, cum :

Libertatea presei, garda națională, etc. (Vezi Calendarul pe 1875, pag. 63—64).

După stăruința D-lui Noguès, el a fost recomandat lui Vodă Ghica, care l-a primit cu multă afabilitate.

Aflându-mă în carantină la Galați, M. S. chemându-mă, mă întrebă, dacă sunt în corespondență cu Noguès, de mult timp și sub ce adresă îmi sosese epistolele sale. Eu i-am dat lămuririle cerute. Atunci Vodă Ghica se întoarse către ambii prinți N. și J. Sutz, și zise: Codrescu de câte ori a fost la Constantinopol a știut să se folosească, făcând cunoștință cu persoane însemnate. Noguès scrisese lui Vodă Ghica o epistolă plină de misterile și tripotagele a multor ambasade. El continuă înainte cu corespondența.

În anul 1850 ne-am unit cinci inși, ca să înființăm o tipografie: Săulescu, Stamati, Petrache Casimir, D. Gusti și eu. Grigorie Ghica Vodă, ne-a autorizat prin hrisovul său de a deschide o tipografie. Mai întâiu, cu câteva luni mai înainte am fost tocmii pe Ștefan Poenaru cu câte 25 galbeni pe lună, ca să ne pregătească materialul tipografiei, fiindcă Poenaru eră bun turnător de litere. L'am ținut cu toată familia sa în casele mele dela zidul de apă, dela Octomvrie și până la Iunie 1850, când atunci cu mare ceremonie și muzică am deschis formal tipografia în casele Stamati de lângă Academie. Scopul asociațiunii noastre a fost fondarea unui ziar politic și literar «Buciumul Român». Însă răposatul Casimir fiind director la Ministerul instrucțiunii voiă să ne impue voința sa. Eu unul m'am împotrivit la multe, dar la urmă văzând că ziarul nu se mai înființează, m'am unit cu Alecu Fotino, fiul doctorului Fotino, și eu contractând cu profesorul Th. Stamati de a-i plăti câte 25 galbeni pe lună, de a-mi tipări *Zimbru* în formatul cunoscut, de două ori pe săptămână, cu aceasta ca pagina întâia să fie și în franțuzește. După eșirea No. 3, al foaci, în care eră un bilanț de finanțele Moldovei, Costachi Negruzzi din trăsura îmi zise tare: «păzește-te de Durău», fii prudent.

N'am voit a spune nimănuî că bezede N. Sutzu îmi dă ajutor ocult procurându-mi noțiunile cele mai importante. Foiletonul eră nutrit de pana d-lui Vasile Alexandri și Matei Milu, și a altor tineri, eu mergeam înainte. Norocul meu a stat în aceea că eram neadormit, mă amestecam în toate, nu aveam în vedere numai banul și iar banul, și pe lângă acestea am știut să mă folosesc de împrejurări.

Cum m'am purtat ca cenzor, apelez la Domnii V. Alexandri și Matei Milu. Ziarul *Zimbru* este o dovadă învederată de cumpăneala ce am avut. Comisarul otoman Vefic Ahmet Pașa, îmi impunea aspre condițiuni, eu însă mă purtam ca român. Vodă Ghica mi-a spus că consulul Tumanski i-a arătat o nemulțumire pentru traducerea opului de Thiers: *Dreptul proprietății*. M. S. mi-a înlesnit atunci ocasiunea trimetându-mă la Tumanski cu o depeșă. Eu am arătat d-lui consul că *Dreptul proprietății* este tolerat de cenzură în toată Rusia.

D-l Kalcinski, consul general rusesc în București, a stăruit de mi s'a suspendat *Zimbru* de două ori, pentru niște articole ce mi le-a fost trimis Iacob Mureșianu, aîngătoare de cestiuni religioase din Transilvania. Ministrul de interne, logofătul Costaki Sturdza, ordonă de a mi se confiscă calendarul pe 1851, din cauza unei urări de anul nou făcută de George Sion, și de a mi se suspenda și gazeta.

În trei rânduri «*Zimbrul*» a fost întrerupt, și fiecare suspendare îmi cauză pagube însemnate. Am dat ca supliment la «*Zimbru*»: *Dreptul proprietății*, Mihail Kantemir Moldovanul și Tomul I al Uricarului.—Ca unul ce eram impieगत la biurul diplomatic al lui Vodă Ghica, aveam la dispozițiune cele mai însemnate date financiare, încât publicându-le prin «*Zimbru*» făceam un adevărat serviciu tuturor consulatelor din Iași. Când cu resbelul Crimeci, consulul francez a fost nevoit de a se retrage din Iași. D-l Castaing m'a învitat ca să viu la d-l Botmiliau, consulul francez, care mi-a propus de a fi corespondent ziarului semi-oficial al imperiului francez «*Le*

Constitutionnel». Am primit cu bunăvoință această oferire, și am urmat corespondența până la ducerea din țară a lui Vodă Ghica. Toată remunerația mea se suiă la 6000 franci; eu însă am hărăzit-o împiegatilor administrației «Constituționalului». D. Galino cred că-și amintește că într'o noapte m'a luat cu trăsura și m'a dus la M-me Leroy, unde se află Ghica Vodă, care mi-a dat mai multe hârtii, pe care până a doua zi la 10 ore, le-am pregătit și le-am dus la Curte. Pentru toată corespondența mea în curs de mai mulți ani, n'am luat nici un galben ca recompensă. (Vezi «Buciumul Român», anul III, pagina 466—468. Uricarul volumenul al IV, pagina II, III și IV din prefață, anul 1857). Concursul neinterezat ce am dat lui Ghica Vodă, în tot cursul domniei sale, și chestiunii Unirii, cu ziarul «Zimbru», se vede evident din toată colecțiunea acestui ziar.

Ca dovadă la cele mai sus atinse, public epistola ce mi-a adresat-o directorul politic al «Constituționalului», chiar în limba franceză.

„Le Constitutionnel“

Paris, 25 Avril 1855.

10, Rue de Valois-Palais-Royal

RÉDACTION

Monsieur,

„J'ai reçu en même temps votre première lettre, et le travail qui l'accompagnait. Il en a été fait usage dans le journal.

„Il sera tenu compte des désirs que vous m'exprimez dans votre première lettre, et que vous me confirmez dans la seconde. Vous pouvez compter sur une entière discrétion.

„Les petites querelles intérieures des principautés prendront rarement assez d'importance pour mériter de nous être transmises avec détail. J'appelle de préférence votre attention sur l'armée autrichienne qui occupe la Moldavie.

„Nous serions bien aises de connaître la force de cette armée, les corps qui la composent, les positions qu'ils occupent, la façon dont ils subsistent.

„Il nous serait également agréable d'être tenus au courant des mouvemens des troupes russes en Bessarabie et sur le Dniester. Ces renseignemens qui ne doivent point être difficiles

„à recueillir en Moldavie, et que nous ne pouvons nous procurer
 „que d'une manière incomplète en lisant les feuilles de Vienne,
 „nous seraient fort utiles.

„Vous pouvez vous dispenser à l'avenir d'affranchir vos lettres;
 „la règle imposée au public n'étant pas appliquée à nos
 „correspondants qui correspondent directement avec moi.

Je vous prie d'agréer, monsieur, l'assurance de toute ma considération.

Le Directeur du Constitutionnel,
 Cucheval Clarigni.

Iată demisiunea mea de profesor, adresată ministrului învățăturilor din Moldova, Grigorie Cuza, în 1853, Februar.

„In anul 1840 Septembrie, onorabila Epitropie a învățăturilor
 „m'a fost însărcinat cu predarea lecțiilor de limba franceză în
 „Academie, la clasele primare, apoi am fost rânduit bibliotecar,
 „și în fine profesor de istoria universală la colegiu.

„In curs mai de treisprezece ani, am căutat a împlini cu sfințenie
 „însărcinările la care am fost chemat, pe cât puterile-mi
 „morale m'au îndemnat, compund și prelucrând câteva cărți
 „pentru clasul francez, pe care le-am și tipărit cu cheltuiala
 „mea. Cu toate că materia de istorie și geografie după programa
 „de astăzi, cere o trudă foarte mare în prelucrarea și predarea
 „lecțiilor de istoria românilor și geografia respectivă, pe care
 „trudă, socot că am învins-o, după cum ați văzut la examen.
 „Cu toate că pentru trei ore pe fiecare zi, două dimineața și
 „alta după masă, leafa mea de 5000 lei este prea moderată,
 „după 13 ani de profesorat, în privire către alți profesori, totuș
 „aș fi mai continuat sarcina mea; dar voind a scăpa de toate
 „nemulțumirile¹⁾ ce mi s'au cășunat, rog pe onorabilul Departament
 „ca să primească demisiunea mea de profesor, rămânin-
 „du-mi de mângâere în retragerea mea, numai mulțumirea că
 „am contribuit și eu câtva la instrucția tinerimii române în
 „curs de 13 ani, pentru care mă voiu sili și în viitor a sacrifica
 „puținele mele cunoștinți, prin tipărirea a felurite scrieri folo-
 „sitoare“.

Primiți, etc.

Regret, că după toate stăruințele ce am făcut până astăzi, nu am putut căpăta manuscrisele lui beizade Neculai Sutzu. După întoarcerea lui Vodă Ghica dela Viena, din împrejurări politice, a urmat o desbinare între aceste două personaje, încât bezedea Sutzu voind a-și asigura manuscrisele, le-a pus într'un să-

1) Din partea lui Trib. Laurian, instigat de G. Sion.

culeț de maltin roșu, pecetluit, și mi l'a adus în casa mea dela zidul de apă. Acest depozit a stat la mine până în toamna anului 1856. Știu de sigur că dacă acele manuscrise s'ar publică, ele ar dă o lumină mare asupra tuturor întâmplărilor politice din Moldova, dela 1830 și până la moartea sa. Bezede N. Șuțu, ca om învățat și ca om de stat, a luat parte activă la toate afacerile politice ale Moldovei.

La deschiderea Băncii Moldovei, în anul 1856, am dat tot concursul Directorului Niederhofheim, prin intervenirea D-lui Al. St. Catargiu. După timp, Banca m'a luat de arbitru al ei, și în această calitate, am dat un ajutor casei Nicu Ghica-Comănescu. D-l Kemminger bătrânul, însărcinat cu plata ratelor a 70.000 galbeni asigurați în Comănești, n'a urmat cu plata ratei la termen, și Banca pe temeiul art. 22 din statutele ei, cerea îndestularea ei integrală. Trebuie a se ști, că în anul 1859, războiul din America de Nord, produsese o criză financiară ne mai pomenită, încât cele mai vechi case de bancă din Londra, și alte capitale ale Europei, cădeau ca merele putrede. Eu, cumpănind împrejurările, și având o afecțiune către memoria răposatului Nicu Ghica, am dat un verdict de o penalitate ușoară, aplicând o amendă de 100 galbeni. Directorii Băncii, citind deciziunea ce am dat, mi-a zis că am fost just, deși am jignit Banca, fiindcă eră în mare nevoie de bani. D-na Catinca Ghica, spre mulțumire, mi-a trimis dela Comănești două alămâi, folosindu-se de ocaziunea trimiterii, iar a două alămâi lui Alexandru Ioan Vodă, care ședeă cu chirie în casele D-sale. În urmă, la o strămtorare mare ce eu am avut, în o afacere de bani, la Tribunalul de Botoșani, făcută prin intermedierea D-lui Walberg, am recurs și eu la D-l Kemmingher și Catinca Ghica, și nici răspuns n'am avut dela acei ce i-am scăpat dela ruină.

Colonelul P. Skileti mă înștiință că Caimacamul Th. Balș dorește să mă vadă. El îmi propuse Directoratul Lucrărilor Publice, sub Ministrul N. Istrati; i-am mulțumit, rugându-l respectos, ca niciodată să

nu fiu silit de a serie sau de a insera în «Zimbru» vreun articol contra lui Vodă Ghica, și a *Unirii*; altcum voiu fi cu totul la ordinele sale, servindu-l cu credință, însă această condițiune nu i-a plăcut.

D-lui M. Kogălniceanu i-am dat un bun ajutor, tipărindu-i «Steaua Dunării» în românește, și șese numere din ediția franceză. Insa nici până astăzi n'am fost plătit pentru imprimarea foaii franceză în sumă de 24 galbeni, și nici restul de 300 galbeni dela ediția românească.

Pe când cu lucrările Divanului Ad-hoc, se imprimă felurite hârtii secrete numai sărbătorile și Dumini-cile. D-l Mitică Sturdza, o știe foarte bine, căci de vreo câteva ori a tras cu mine la mașină. D-l D. Gusti luă coala, și Ionică Tufescu puneă coala. Cai-macamul N. Vogoridi m'a chemat și mi-a ordonat ca să nu mai imprimez *nimica* din lucrările Di- vanului Ad-hoc. I-am răspuns că nu mai este ni- mic de tipărit, fiindcă toate Buletinele Divanului Ad-hoc erau terminate. Aceasta nu eră adevărat, fiindcă D-l Mitică Sturdza, ca secretar al Diva- nului Ad-hoc, mi-a încredințat apoi toate dosarele, și eu de-abiă după patru luni, am putut isprăvi toată lucrarea în regulă, împreună cu No. 1 al Bu- letinului, afară de restul importantului discurs al D-lui M. Kogălniceanu, coprins în suplimentele de la No. 24, fiindcă nu mi s'au dat manuscris. Stima ce pururea am avut, văzând activitatea cea extraor- dinară a D-lui D. Sturza, cu lucrările Divanului Ad- hoc și ale Căimăcâmiei de Trei, m'a îndemnat ca să-l pun în tabloul litografiat al fruntașilor deputați ai Divanului Ad-hoc.

Pe la finea anului 1858, în frământările politice spre a se alege Domn, am dat tot concursul lui be- zedea Grigore Sturdza, fiindcă pe atunci L. S. își pusese candidăția la Domnie. Profesiunea sa de cre- dință ce eră să iasă în foaia sa «Constituționarul» a fost sporită de D-l M. Kogălniceanu cu: respon- sabilitatea ministerială și libertatea presei. Bezede

56207

Grigorie, văzând acest adaos în corectură, și admitându-l, mi-a permis de a-l însera în foaia sa.

Am fost ales membru la Eforia de Iași pe anul 1859, și Căimăcămia de Trei m'a numit președinte. În cursul anului 1859 am desființat trei monopoluri: al cărnii, al pităriilor și al lumânărilor de seu. În anii 1860 și 1861, am fost iarăși numit președinte; toate îmbunătățirile ce am făcut pentru Iași, se cuprind în dările de seamă ce făceam în fiecare an înaintea alegătorilor la 1 Noembrie.

Pe la finea anului 1861, din întâmplare, m'am dus la hotelul Binder, să văd pe prințul Dimitrie Cantacuzin, care mi-a spus că mult s'a mirat de mine, că m'am dus la întrunirea dela Frumoasa. Consulul rusesc din Iași a cerut lui Vodă Cuza ca să fiu îndepărtat dela Eforie de către ministrul de interne și ad-interim la justiție, Iancu Canta. I-am răspuns că ducerea mea la manifestația dela Frumoasa, deși eră contra principelui străin, de care ideie eram și eu, s'a întâmplat fiindcă nici primul-ministru A. Panu și nici Aga orașului A. Beldiman nu mi-a fost zis nimic, și fiindcă la Eforie veniseră vre-o 20 de persoane care îmi cerură ca să merg la Frumoasa să deschid întrunirea ce eră făcută în favoarea prințului pă-mântean. Cred de prisos a mai înșiră numele tuturor acelor cari m'au atras la acea întrunire căci, când ministrul Canta m'a dat în judecată, nici unul din acei preținși amici n'a venit să mă mângâe, necum să iă partida mea, ci cu toții m'au părăsit. În așa stare aflându-mă, m'am gândit să dau ajutor D-lui Costică Cerkez, care stăruia din partea partidului liberal să scoată deputat pe Costachi Strat; între acestea, D-l D. Lăzărescu venind la mine din partea D-lui N. Docan, care a fost respins ca deputat din Cameră, spundu-mi ca să nu combat alegerea sa. Atunci m'am dus la Docan, și după ce mi-am vărsat tot veninul contra lui Cuza Vodă, care, când m'am dus la dânsul, împreună cu Aga A. Beldiman, nu numai că a lădat administrația mea, ca prezident de Eforie, dar mi-a și promis că-mi va da

dela vistierie tot ajutorul bănesc, după cum îi ceream prin raportul ce i l'am înfățișat, (vezi acest raport imprimat la finea Budgetului Eforiei pe anul 1861). Nu mă știam cu nimic vinovat, ci deodată văd, că după incidentul Popa Costea dela hanul lui Vangheli, ministerul A. Panu, îndepărtat și adus la putere ministerul Moruzi, și după câteva zile și pe mine m'a dat în judecată. Atunci după parola ce mi-a dat-o Docan, am întors cojocul, și am început a mă gândi la mine; m'am învățit voinicește și în ziua de alegere, cu toată stăruința D-lor M. Kogălniceanu, A. Panu și bezedea Grigore Sturza, cari au pecetluit mai multe uși spre siguranță, Neculai Docan s'a proclamat deputatul Iașului cu mare majoritate.

Iată suplica ce am dat-o lui Vodă, prin deputatul Docan împreună cu apostilul domnesc. Las ca opiniunea publică să aprecieze conduita mea, căci mie mi-a fost de ajuns, doprosul ce mi l-au luat directorul tribunalului Marinovscki, sub președința D-lui Sandu Dudescu. Nu voiesc să mai înșir, căci multe așa aveà de zis, și de comisiunea dela Eforie. De voiu mai trăi, poate că voiu mai aveà multe de scos, din sacul cel cu păcatele oamenilor.

Resoluțiune Domnească.

Ministrul nostru secretar de stat la Departamentul Justiției, va opri darea în judecată și noi grațiem.

(Subscris) *Alexandru Ion*, 5 Ianuarie.

Prea Înălțate Doamne,

Tinereta mea am sacrificat-o în publicarea mai multor scrieri, cari au fost de folos întregii României, ba și adunarea ad-hoc, le-au avut de ajutor în exprimarea dorințelor sale.

În vârsta bărbăției am fost ales de concetățenii mei, de membru al municipalității de Iași. Dela 1859 și până la Noemvrie, 1861, am servit ca președinte, întrebuintând toată virtutea mea morală spre a introduce în comuna de Iași, îmbunătățirile de care ea a avut nevoie, conform și cu dorința guvernului. În acest timp mai multe monopoluri am desființat; în cursul serviciului meu, totdeauna am avut de regulă ca să fiu în armonie cu guvernul Măriei Voastre, protestând respectul cel mai devotat pentru persoana Voastră. La aceasta am de mărturie purtările și faptele mele, în genere cunoscute.

Din nenorocire, oarecare neplăcută interpretare dată ultimelor lucrări ale municipalității din Octomvrie au produs pe lângă depărtare și un proces asupra noastră.

Vin, a vă ruga, Prea Înălțate Doamne, și în numele foștilor mei colegi, să binevoiți, după aprecierea considerentelor expuse, să ne dați dreptatea ce veți socoti.

Al Înălțimii Voastre cel mai devotat și supus serv

(Iscălit) *Th. Codrescu*, 1862, Ianuarie 3, Iași.

În cursul anului 1862 am fost la băi în Austria, la expozițiunea dela Londra, apoi la Paris, și în urmă prin Viena pe Dunăre la Galați.

În anul 1863 am fost ales membru la Eforia de Iași și apoi la Primărie; în cursul anului 1864 am pus în aplicație legea stării civile. Împreună cu D-l Al. M. Șendrea, am fost administrator la teatru din partea Primăriei.

În anul 1868, luna Aprilie, am fost numit prefect de poliție în Iași, și la 19 Octomvrie acel an am fost mutat la Roman în locul inginerului Al. Costinescu. Aici am avut de luptat cu membrii lojei masonice și cu pașa de trei tuiuri. Împărtășesc depeșile telegrafice ce am adresat, ca prefect, d-lor miniștri de interne și finance:

No. 6602.

1868, Noemvrie 18.

D-lui ministru de interne Arion.

București.

Starea materială a județului este satisfăcătoare. În cătuna Cordunu s'a ivit epizootie. Drumurile județene tot se lucrează. Un abuz s'a descoperit și pe vinovați i-am înaintat justiției. La podurile de fer se lucrează cu activitate; le dau tot concursul. M'am purtat prin mai multe comune, am ordonat primarilor ca să îndrepte neregularitățile ce am găsit. Incasările se fac foarte bine, însă nu cu asprime. Sunt dator a vă supune și d-voastră spre știință alăturata telegramă ce am adresat d-lui ministru de finance Ioan Brătianu 1).

No. 6603.

D-lui ministru de finance.

De urgență vă arăt că d-l M. Jora, deputat, arendașul moșiilor Păncești și Dragomirești, datorează fiseului suma de 7533 galbeni și că după toate păsurile ce i-ați acordat, d-lui n'a răspuns

1) Această depeșă s'a primit, de noul ministru de interne d-l M. Kogălniceanu.

arătata sumă; v'am făcut raport prin poștă că nici contractele n'au vroit a le subscrie. Garanția este insuficientă; pe moșie mai nu sunt produse. Regulați cele ce veți socoti. Eu, după mijlocirea oficială a casieriei, am înaintat măsuri de urmărire pentru asigurarea tezaurului măcar în parte.

No. 6853.

Noemvrie 29, 1868.

D-lui Kogălniceanu, ministru de interne.

București.

După aplicarea legii de urmărire și autorizarea ministerului de finance, se vinde licitativ averea Săbăoanilor pentru rămășițele de câștiul posesiunii din timpul lor. Ei cer prin înscris solidar să fie păsuiți zece zile, ca să răspundă jumătate din datoria câștiului ce este de 4612 lei 12 bani, și restul în alt termen apropiat. În *interesul ordinii publice*, vă rog înțelegeți-vă cu d-l ministru de finance și de urgență dați-mi deslegare, dacă pot să-i păsuesc în termenul cerut de Săbăoani, sau să se grăbească despăgubirea fiscului prin licitațiune, care urmează încă, însă în un mod cumpătat ¹⁾.

D-l ministru de interne M. Kogălniceanu, cumnatul d-lui M. Jora, mi-a propus prin depeșă ca să primesc a fi transferat la Piatra, în locul d-lui Em. Filipescu; i-am răspuns că nu pot primi la județul Neamț, dar dacă voiește, să mă transfere la Bacău; D-lui arată părerea sa de rău, că apucase de a numi pe D-l Miler; el mă îndemnă să primesc prefectura de Tecuciu. Am răspuns că nu pot a îndeplini dorința sa. În ziua de 7 Decemvrie, anul 1868, mi-am strămutat bagagele la Berbenceni, nu departe de târgușorul Dămieniști. La țară am stat 4 ani, ocupându-mă cu agricultura. După ce am imposediat moșia, am început iar a mă ocupa cu literatura. Atunci m'am adresat d-lui Dimitrie Sturdza, cerându-i niscaiva documente pentru volumul al VI al Uricarului.

¹⁾ Această depeșă am adresat-o d-lui Kogălniceanu, cu intențiune, căci d-lui ca istoric, cunoștea foarte bine răscoala Săbăoanilor dela 1831 când s'au împotrivit a da recruți la miliția pământescă, încât vice-președintele Moldovei, ca cărmuitor rusec, a trimis asupra răsvrăților oaste rusească cu tunuri spre a-i înfrână. Atunci s'a făcut vărsare de sânge. Fiindcă am fost în mijlocul satului am văzut desperarea lor, de aceea am fost silit a le acorda însu-mi termenul cerut, spre a încunjură vre-o nenorocire. Eu știu că până la 6 Decemvrie n'am fost primit nici un răspuns.

Iată răspunsul ce am căpătat :

Miclăușeni, 16 August 1874.

Prea stimatul meu Domn,

Poate că din cauza răspunsului meu întârziat, îți vei închipui că am fost nepăsător la primirea amabilei D-tale scrisori. Dacă ai avea asemenea idei, ele sunt greșite, căci nu-ți pot spune cât m'am bucurat să văd că iar te-ai apucat de lucru, și că nu m'ai uitat pe mine, nici fericitul timp în care lucrăm la un loc. Îți sunt foarte recunoscător că ți-ai adus aminte de mine, când te-ai pus iarăș pe muncă literară, și nu vreau să lipsese a-ți da tot concursul putincios. Cauza că nu ți-am răspuns îndată, a fost, că am fost în timpul din urmă peste seamă împovorat cu lucrările Creditului Funciar.

Sunt pe drum la Viena și doresc să-ți trimet de aci măcar ceva.

Îți trimet ceva pentru Uricariu : Documente interesante pentru relațiunile noastre cu Rușii în timpul resbelului ruso-turcesc dela 1774 și a tractatului dela Cainargic.

Te rog să-mi scrii la Viena (Grand Hôtel) până când îți pot trimite o mică lucrare asupra Creditului Funciar. Dacă nu ceri lucrarea prea iute, ți-o pot face.

Catalogul lui Quérard e foarte incomplet și insuficient. Eu cred că retipărirea lui nu ne-ar ajuta pe nimeni în cercetări, mai ales că Quérard mestecă cărțile cu articolele de ziare. Mai bine ar fi, dacă ai publică d. e. catalogul bibliotecii mele, încât privește partea istoriei românești, fără ca pentru aceasta să spui de unde provin titlurile. Nu ar fi un ce complet, dar cu mult mai complet decât Quérard.

Dacă ai de gând să urmezi cu Uricariul, am material d. e. Actele comitetului Unirii din Iași.

În curând mai multe, dacă-mi vei da notițe mai exacte și precise despre ceea ce dorești.

În veche amicitie și stimă.

Al d-tale devotat serv,

D. Sturza

Retrăgându-mă în viața privată, pe lângă publicațiunile importante ce am efectuat, singura mea dorință a fost de a da o învățătură solidă unicului meu fiu Corneliu, pe care l'am trimis în Italia la 14 August 1876, spre a studia literile. Cu slabele mele mijloace am întreținut pe copilul meu la învățătură, cu toate că nici pensiuine, nici recompensă națională nu am, dar apoi nici eu n'am voit să mai insist pe lângă Ministerul de instrucțiune ca să-i dea o bursă, căci m'am încercat sub Ministrul Urechia și Mi-

nistrul Sturdza ca să-mi cumpere cevă cărți pentru premii. D-l Tocilescu mi-a promis că mă va încuraja, spre a-mi înlesni cariera literară, însă cel cu minte făgăduiește și cel nebun trage nădejde. Iată cărțile ce am fost propus să mi se iă de premii :

Uricarul, în 6 volume; *Dicționarul Francezo-român*; *Dicționarul Germano-român*; *Buciumul Român*, în 3 volume; *Muza Românească*, de Const. Stamati; *Elemente de Agricultură*, de Grecianu, etc., etc.

În o zi de întâiu Maiu, lângă Iași, la 1883, la o festivitate impozantă, în care se află toată profesoriimea, purtându-se mai multe toaste, am ridicat și eu unul, rostind următoarele :

Domnilor,

„In această adunare, eu văd nu doi școlari, dar aproape douisprezece de care mă simt mândru. Doresc ca tinerimea actuală să imiteze pe vechiul lor profesor, care a lucrat în câmpia literară 44 de ani și care și astăzi, deși intrat în al 64-lea an al vârstei sale, își începe lucrul la 6 ore dimineața, și-l duce până la 7 ore seara. Numai activitatea va face pe tinerimea de astăzi cum și pe generațiunea viitoare, ca țara noastră să fie bogată, prosperă și puternică.

Trăiască România !“.

După nouă ani și trei luni am avut norocirea să strâng la piept pe fiul meu, cu diploma de licențiat în Litere și Filosofie, cum și cu diploma de doctor în Litere.

Dau laudă lui Dumnezeu că el m'a bucurat.

Dorința ce-mi mai rămâne este, ca să nu fiu înmormântat cu cheltuiala țării.

Th. Codrescu.

Theodor Codrescu a contribuit pentru teatru național cu următoarele piese : *Plăeșul Logofăt Mare*, dramă istorică în 5 acte; *Glenarvon sau Puritanii de Londra*, dramă în 5 acte (traducere); *Marcel sau Năuntruul unei Căznicii*, dramă în 4 acte (traducere); *Abatele de L'Epée*, comedie istorică în 5 acte (prelucrare); *Vieța unui comedier sau Molière*, comedie în 4 acte (traducere); *Banditul*, piesă cu cântece, în 2 acte; *Contessa de Poloboc*, comedie-vodevil, în 2 acte; *Fiica lui Dominic*, comedie-vodevil, în 1 act (prelucrare); *Paul și Paulina*, comedie-vodevil, în 2 acte; *Femeia bacalului*, comedie-vodevil (prelucrare), în 1 act; *Soldatul prujitor*, comedie-vodevil (prelucrare), în 1 act; *După Amiază*, bufonerie, în 1 act.

Dela 1843—1856, toate aceste piese făceau parte din repertoriul teatrului național din Iași.

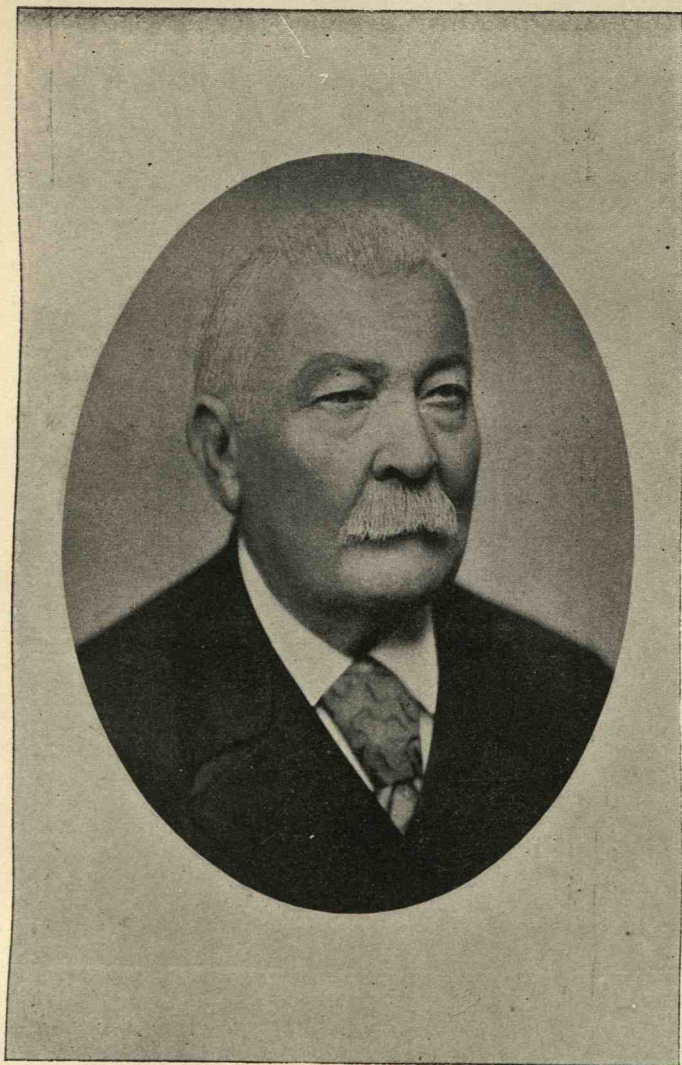
CĂRȚILE TIPĂRITE

ce s'au tradus, prelucrat și compus

de

TH. CODRESCU

- Gramatică mică franceză, după Noël și Chapsal, prelucrată, 1841 în 8°.
- Gramatică nouă franceză, a lui Noël și Chapsal, tradusă în alăturare și cu originalul francez, 1843, în 8.
- Elemente de Analiz Gramaticesc, pentru limba franceză, cuprinzător de analize, cuvinte cu felurite înțelesuri, memorizării, fabule etc., 1844 în 8.
- O călătorie la Constantinopol, 1844, în 8 mare.
- Dialoguri francezo-române, însoțite de un abecedar cu vobular și bucăți traduse din franțuzește din românește, și cu proverburile române și franceze, a VI-a ediție, 1881.
- Despre Dreptul Proprietății, de Thiers, tradus 1850.
- Enrie de Ainzefels, Istorioară, traducere în 1838, în 8°.
- Belizarie, episod în franțuzește și românește, 1844.
- Soldatul prujitor, comedie-vodevil, prelucrare, 1846.
- Mihail Cantemir Moldovanul, traducere în 2 părți, 1851.
- Fizionomia omului, tradusă în „Icoana Lumii“, 1845.
- Uricariul, Urice, Hrisoave și Anaforale, etc., 25 volume în 8°.
- Rezumatul Cronologic al celor 15 volume din Uricariu, 1890.
- Statistica Moldovei, cu adăugiri, traducere în 8.
- Zamfira și Solitarul, nuvele, broșură în 8°, 1852.
- Zimbru, Jurnal politic și literar de Th. Codrescu și D. Gusti, pe cinci ani, dela 1850 până la 1856, și un trimestru pe 1879 cu ocaziunea desbaterii art. 7 din Constituție.
- Dicționar de inimă, idem, Edițiunea I și II, miniatură.
- Necrologul d-nei Eufrosina Ghica, născută Filipescu, 1850.
- Foiletonistul, adunătură de nuvele, 1853.
- Coliba lui Moșu Toma, roman istoric, cu 60 de gravuri, 1853.
- Protocolul Conferințelor de Viena, dimpreună cu alte acte diplomatice de ale Principatelor.
- Foiletonul Zimbrului, pe 1855—1856.
- Presa Franceză și Principatele Române, 1856.
- Autonomia Moldovei și actele pentru ceziunea Bucovinei, 1856.
- Dicționar francezo-român, în două volume mari, a doua ediție.
- Ami illustré des enfants Roumains, edițiunea 3-a ilustrată, 1876.
- Doctorul Sătenilor, cuprinzând felurite leacuri pentru săteni și vitele lor, în 16°, din anul 1873.
- Plăeșul Logofăt Mare, dramă în 5 acte, însoțită de documente, nuvele, poezii etc., în 8° 1876.
- Buciumul Român, foaie mensuală cuprinzând din literatura veche, etc., 3 volume în 8°, 1876—1881.
- Dicționarul germano-român, editat în 2 volume mari.

AGA THEODOR CODRESCU

1819—1894

PLĂIEȘUL LOGOFĂT-MARE
DRAMĂ ROMÂNĂ, ISTORICĂ
IN CINCI ACTE
DE
THEODOR CODRESCU

PERSOANELE

DESPOT VODĂ, care a domnit în Moldova dela 1561—1563.

HATMANUL ȘERBAN TROTUȘANU.

ELENA, soția lui.

SIMION, vătaf de postelnici.

STAN CORBUL, plăieș.

VOCHIȚA, femeia lui.

NIȚĂ, fiul lor.

FLORICA, fata lor.

MANCA HĂTMĂNESEI.

Intâiul boier, Vornicul IOAN NĂDĂBAICU.

Al doilea boier, Stolnicul MEDELEANU.

Al treilea boier, Comisul HĂREA.

SOLDAȚI, POPOR, JUDECĂTORI, etc.

Scena se petrece în satul Vânătorii, și apoi în Suceava.

Această dramă s'a reprezentat de multe ori cu succes pe scena din Iași, de artiștii : Mihail Pascali, Matilda Pascali, Dimitriadi, M. Galino, etc., etc.

ACTUL I-iu.

(Lăuntru unei case de munte. Printre bărdanul ferestrei din fund se zăresc munții Ceahlăului, acoperiți cu omăt. Opt ore seara).

SCENA I.

STAN CORBU citind la o masă puțin la dreapta ; la dreapta VOCHIȚA, torcând din furcă, la stânga FLORICA împletind la colțuni.

STAN (cetind tare). «Și fiindcă ploaia cădeà cu repezieiune și tunetul bubuià în depărtare, sahastrului, i se păreà că aude un glas care îi ziceà: Doamne, Doamne ajută-mă. El se opri în mijlocul rugei sale pentru a ascultà».

VOCHIȚA. Oare târziu să fie?

STAN. Nu atâta.

VOCHIȚA. Și Niță încă nu s'a mai întors.

STAN. Poate că a dat peste vr'o ciută, care l'a condus departe peste obicei... N'ai grije. (Stan își ia iar Vieța Sfinților).

VOCHIȚA. Eu mă cam tem ...

STAN (cu serioșitate). Taci... Vochițo! (Urmându-și citirea)

«El se opri în mijlocul rugei sale pentru a ascultă. După puțin timp, iarăş se aude acel glas; atunci «sahastrul luându-şi toiagul, aprinse o făclie, şi eşi «din peştera sa spre a merge . . .». Florico, scumpa mea copilă, tu nu mă asculti, şi nici că împleteşti . . . Spune-mi la ce gândeşti tu, Florico?

FLORICA (întorcându-se). Tată, mă uit cum umblă nouri, şi neaua cum cade, ascult cum şueră vântul printre brazi şi cum geme valea.

VOCHIŢA (sculându-se). Oh! Dumnezeuule, are să fie o furtună înfricoşată şi băiatul meu, dragul meu Niţă, nu se mai întoarce.

STAN (sculându-se asemenea). Ia încetează cu frica ta, femeie, nu ştii tu că frica fără cuvânt supără pe Dumnezeu. Niţă cunoaşte cerul ca un vultur, şi muntele ca un cerb . . . Mai degrabă m'aşi rătăci eu în căsuţa mea, decât el în munte.

VOCHIŢA. Aşa este . . . dragul mamei băiat, da ce mai neauă cade.

FLORICA. Ş'apoi ştii mamă, că după spusa flăcăilor în tot cotunul Butului şi al Bistriţei nu se află un suflet mai bun, o inimă mai vitează şi un picior mai sprinten decât al lui.

VOCHIŢA. O ştiu foarte bine . . . şi mai ştiu încă că-i un vânător dibaciu; însă totuşi 's în grijă. Opaetul meu de două ori s'a stins, şi am auzit astănoapte nişte plângeri în aer ce semănă cu tânguirile unui osândit, o cam mult timp de când nu suntem călcaţi de tătari, copila mea! . . . şi mi se pare că vr'o nenorocire se poartă pe deasupra acoperământului nostru . . . iată trei zile încheiate sunt de când Niţă a plecat; el ne dăduse cuvântul că vine astăzi . . . oare unde a întârziat el?

STAN. Poate că-i pe aici pe aproape de noi, netre-cându-i nici prin cuget că va păți ceva.

VOCHIȚA. De te-ar auzi Dumnezeu Sfântul!

STAN. Lasă-mă să-l chiui (el deschide ușa din fund și suflă în buciwm). S'ascultăm! (Ei ascultă).

VOCHIȚA. Nimic.

FLORICA. N'ai buciumat destul de tare tată... mai tare dacă poți, căci inima-mi spune că el îți va răspunde.

STAN. Ascultați... (El suflă mai tare, — un minut de tăcere, apoi se aude un răspuns de buciwm în depărtare).

TOȚI. A el îi!

STAN (căzând pe scaun ca obosit). Mulțumesc Domnului Dumnezeu! Iată Nițul meu! (Vochiței) Imbrățișază-mă femeie, mă temeam că nu-l voi mai vedea.

VOCHIȚA (imbrățișându-l). Frate Stan, tare ești sarbăd...

STAN (sculându-se). Nu-i nimica; dă-mi brațul ca în ziua nunții noastre, și să mergem înaintea lui.

VOCHIȚA. Să mergem mai curând.

FLORICA. E timpul prea rău tată... lăsați-mă să mă duc eu singură.

VOCHIȚA. Ba nu!... Ție nu ți-e prea îndemână.

STAN. Și noi suntem încă în putere, lauda Domnului... Să mergem! (El vrea să iasă).

FLORICA. Ia-ți încă-i căciula, tată.

VOCHIȚA. Așa, bine, zice Florica, ia-ți căciula.

STAN (întorcându-se). Ei bine, dămi-o. (Vochița ese singură).

FLORICA. Iat-o. (Ea îi dă căciula).

STAN. Ei! Ei! Vochițo! Vochițo... așteaptă-mă... Iă vezi, ea are să-l sărute cea dintâiu. (El ese).

FLORICA (urmându-l până la ușe). Nu se vor duce de parte... căci Niță nu merge, ci sboară... Ei frate! (Niță intră, Florica îi sare de gât).

SCENA II.

FLORICA, STAN, VOCHIȚA și între amândouă NIȚĂ îmbrăcat ca un vânător, cu sineața pe umeri.

NIȚĂ (sărutând pe Florica pe față). Bună seara! bună seara! scumpă Florică.

FLORICA. Dă-ți sineața în coace (ea i-o iă).

VOCHIȚA. Pune-te coala lângă foc, de te usucă... dar dacă ți-ai schimbă bonda!

NIȚĂ (scuturându-se). Nu, nu-i nimic, puțină oste-neală numai ca să mă scutur... și totul e uscat. Dar voi cum ați petrecut de trei zile de când v'am lăsat?

STAN. Bine ca totdeauna... numai Floricăi nu-i a fost prea îndămână.

NIȚĂ (luând-o de mână). Ce ai tu, sorioară?

FLORICA. Niște friguri mă apucă în răstimpuri... însă vor trece... mi-au trecut de când te-am văzut.

NIȚĂ (desmerdându-o). Iubită sorioară!

STAN. Oare dacă am cină!

VOCHIȚA. Dar, să cinăm Nițule.

STAN. Pune masa Florico, și grăbește... așa-i băete că trebuie să-ți fie foame?

NIȚĂ. Ți mulțumesc tată, nu mi-i a mână.

STAN. Vom vedeà îndată.

VOCHIȚA. Nu cumvâ ți-e rău?

STAN. Lui... rău... ea taci... tinerii sunt tari ca piatra Teiului... Ea spune vânată-i cevà?

NIȚĂ. N'am vânat nimic.

STAN. Ei băiete! ei Nițule!... Prea te lași pe tânăla, acum cam de o lună, foarte puțin vânat aduci, nu știu ce faci, te vâz că petreci zile și nopți

întregi prin munți . . . Nițule, tu faci ceva și nouă nu ne spui.

NIȚĂ (cu iuteală). Nu fac nimic, nimic, tată . . . ce să fac? n'am totdeauna noroc la vânătoare . . . și apoi nici sineața mea nu-i bună de nimic, i s'au stricat oțelele. Pentru aceea plec mâine la Suceava, ba încă chiar în astănoapte, dacă se va schimba timpul, ca să mă căpătuesc cu una mai sănătoasă.

FLORICA (scăpând un blid ce-l ținea). Tu pleci?

NIȚĂ. Da.

FLORICA. În această noapte?

NIȚĂ. Da.

FLORICA. O! Dumnezeuul meu!

NIȚĂ. Pentru ce tremuri astfel? Voiu merge la Suceava, voiu ședeà câteva zile, mă voiu îngriji, ca să vând ceva chereștea, și apoi mă voiu înturna acasă.

VOCHIȚA. Tu ai zis că nu te vei porni, decât numai dacă timpul se va răsbună . . . și iată privește, ce înfricoșată furtună se gătește (fulgere și tunete). Drumeții sunt foarte de tânguit pe o astfel de noapte!

STAN. Bine zici, pe o astfel de furtună și pe o astfel de întunecime, în cât nu ți se vede nici mâna, acei ce cutreeră acuma prin munți, sunt în stare de a muri fără mărturisenie, și de a repausă fără de mormânt.

VOCHIȚA. Vai! . . . Noi nu putem să le ajutăm.

STAN. Ba tot putem să le ajutăm ceva, adică să aprindeți un foc mare înaintea căsuței, pentru ca să slujască de semn celor rătăciți, dacă se vor fi aflând; ei! ce zici tu Niță?

NIȚĂ. Tată, tu ai niște cugetări Dumnezești, și casa tă va fi binecuvântată pentru faptele tale . . . Ei! lemne, vreascuri . . . și să facem un foc mare, ca să se vadă cale de un ceas (el ese cu tatăl său).

VOCHIȚA. Ei! Florico, iar ești galbenă și neclintită ca mai adineaorea.

FLORICA. Mamă, ai zis că par'că inima-ți spune că o nenorocire se poartă pe deasupra casei noastre.

VOCHIȚA. Am zis aceasta pentru că Niță nu vinea, însă el a venit.

FLORICA. Dar are să plece, maică.

VOCHIȚA. Inșă nu așa curând.

FLORICA. El a zis că va porni în astănoapte, și tu știi că el când a zis că va face ceva, apoi o și face.

STAN (intrând cu Niță). Tare'mi pare bine . . . focul'i ca un tătar, și arde, arde de-i drept dragul să-l privești, în cât îți vine și să zici că el se bucură mai înainte că are să fie folositor vreunui rătăcit. . . . Acum să ne punem la masă (el se pune).

VOCHIȚA. Vino de-ți iă locul. Florico! (Vochița se pune).

FLORICA. Îți mulțumesc, însă nu mi-i prea îndămână, și aș dormi mai bine decât a-și cină.

STAN. Noapte bună, fata mea, și doresc să fii sănătoasă mâine.

FLORICA. Nu știu dacă te voi mai vedeà înaintea pornirii tale, dragă Nițule, pentru aceea, îmi iau noapte bună, și-ți doresc cale bună.

NIȚĂ (luându-o în brațe) Rămâi sănătoasă, Florico . . . fii norocită, sorioară.

FLORICA (încet). Când pleci tu?

NIȚĂ (încet). În astă noapte.

FLORICA (asemenea). Trebuie să-ți vorbesc numai ție singur.

NIȚĂ. După ce cu toții se vor culcà, vino de mă cată aci, eu te voi așteptà. (tare) Nu te supără, când mă voi întoarce dela Suceava am să-ți aduc un lucru frumos, o sfântă iconiță.

FLORICA. Îți mulțumesc, frate. Încăodată vă doresc noapte bună, ție și la toți (ea ese).

VOCHIȚA. Nu uită să te închini, dragă Florică.

FLORICA (de departe). Nu, nu maică

SCENA III.

CEI DE SUS, afară de FLORICA.

VOCHIȚA (înturnându-se). Oare focul arde?

STAN (uitându-se în fund). Nu duce grijă că se va stinge de acum... neaua s'a împuținat, și vântul ce trage va ațîțâ palalaea.

NIȚĂ (ridicându-și capul). Țist! (cu toții se opresc) Țist!

STAN. Ce-i?

NIȚĂ. Mi se pare că aud niște tropote de cai în depărtare.

STAN. Pre legea mea, copile, urechea ta e mai ageră de cât a mea, căci eu nu aud nimica.

NIȚĂ (sculându-se). Ba zău! Nu mă înșel... ia'n ascultați, auziți... auziți acum? Is doi cai.

STAN. Mulțumesc lui Dumnezeu! Îngrijirea noastră nu a fost zadarnică. Negreșit că sunt niște drumeți ce s'au rătăcit prin munte și care nesmintit că trebuie să fie foarte oboșiți, judecând după mersul cel ostentit al cailor.

VOCHIȚA. Dragă Niță, știu că ei se apropie .. mergi puțin înaintea lor și chiue pentru a-i îmbărbăta.

NIȚĂ (eșind). Ei, oameni buni! pe aici!... luați drumul în mâna dreaptă, că-i mai scurt... și suiți-vă drept... Pe aici.

STAN (femeii sale). Bucură-te, femee, că iată ne vin oaspeți.

VOCHIȚA. Binecuvântat să fie acela ce i-a trimes.
 NIȚĂ. Tare bine... opriți-vă acolo și descălecați nu
 purtați grije de cai... Intrați numai și vă veți odihni.

SCENA IV

STAN, VOCHIȚA, VODĂ, HATMANUL.

STAN. Bine ați venit, dragilor călători!

VODĂ. Îți mulțumesc, bunule bătrân.

STAN. Nu-mi mai mulțumi: călătorul aduce în casa
 gazdei bine-cuvântarea lui Dumnezeu.

HATMANUL. La zarea focului ce ați aprins în mijlocul
 furtunei, noi am zis că aici vom găsi bun adăpost,
 și ospitalitate plăcută și-mi pare tare bine că nu
 ne-am înșelat, Dumnezeu ne'ndreaptă.

STAN. Dacă o ospitalitate cumpătată, însă dată cu
 toată inima, vă va fi de ajuns, apoi fiți siguri că
 veți petrece foarte bine. Dacă vi-i frig, iată foc...
 dacă vi-i a mâncă, iată masa întinsă.

VODĂ. Noi primim și una și alta din toată inima;
 și drept ți-am spune că avem nevoie și de una și
 de alta, că suntem udați ca niște găini, și stomahul
 ni-i deșert ca o cobză.

HATMANUL (lepădându-și mantaua). Mantaua asta așa-i
 de grea, în cât abia ar duce-o un cal.

VODĂ (lepădându-și pe a sa). Mai iată încă una care
 așa-i de muiată, în cât cu apa stoarsă s'ar putea în-
 necă vr'o șease mâțe. (Niță intră).

STAN. Niță ia aceste mantale... Cinstiților mei
 oaspeți, dacă voiți, noi putem, fiul meu și cu mine,
 să vă împrumutăm încă și strae care's cam groase,
 însă's călduroase... și până ce...

VODĂ. De voim! da mai rămâne vorbă! Ii minunat de bine, dă-mi mă rog prietene, *burca* D-tale, și-i vedeà că nu-s așa de gingaș, cum socotești.

STAN (dându-i o burcă). Ține, ține scumpul meu oaspe!

NIȚĂ (de asemenea). Iată și D-tale!

HATMANUL (luând-o). Iți foarte mulțumesc. (Hatmanul și Vodă se învălesc cu burcile amânduror plăeșilor).

STAN. Acum, Vochițo, pune ceva mai mult pe masă, și dă-ne în cinstea oaspeților, plosca pe care mi-a lăsat-o de moștenire bunicul meu Butul, și în care spre a mi se muià oasele, pun vin de Cotnari. Iar tu Niță dū mantalele să se usuce... Eu mă duc să caut lemne pentru a mai pune pe foc... Iute, iute, copii, să punem toată silința, ca oaspeții noștri să iasă dela noi mulțumiți (El iese).

SCENA V

VODĂ, HATMANUL.

VODĂ. Bunul plăeș.

HATMANUL (uitându-se în fund). Ce oameni de treabă!

VODĂ (bufnind de răs). Ei! Hatmane?

HATMANUL (înturnându-se). Ce este Măria ta?

VODĂ (arătându-i cu degetul *burca* lui). Ști că ai cea mai deșantată figură de Hatman ce poate cinevă vedeà dela Neamțu până la cetatea Albă.

HATMANUL (arătându-i pe a sa). Pre legea mea, îmbrăcăminte Hătmăniei mele nu-i mai pe jos decât a Măriei Tale.

VODĂ. Ea'n taci, nu-ți mai fie rușine, spune mai bine că Hatmanul Șerban samănă curat cū un Țuțuian.

HATMANUL. Așa... numai dacă și Măria Sa Despot-Vodă, Domnul Moldovei, n'ar semăna cu un păstor de oi.

VODĂ. Eri păziam oameni, și vezi că n'am perdut nimic cu schimbul.

HATMANUL. Foarte mulțumesc Măriei Tale, eri făceam și eu parte din turmă.

VODV. Te atac, Hatmane; apărâte.

HATMANUL. Am auzit din bătrâni, că atunci când Domnitorii fac șegi, ei iubese foarte mult să lovească, și foarte puțin să primească.

VODĂ. Bine... Dar aci nu-i nici Domnitor, nici supus, sunt numai doi tovarăși de vânat, și de plăcere.

HATMANUL. Vroești dar să nu te descoperi?

VODĂ. Dar, cât se va putea mai puțin.

HATMANUL. Ea seama bine, Măria Ta, ca să nu ploae adevăruri.

VODĂ. Cu niște astfel de strae, iubite Hatmane, nu mă tem de puhoaele adevărului.... Nu-i nici fir de aur deasupra, nici trădare de desupt.

SCENA VI

CEI DE SUS, STAN, VOCHIȚA, NIȚĂ.

STAN. Acum, bunii mei oaspeți, poftiți la masă (El așează scaunele în jurul mesei) și apoi cea mai da Dumnezeu.

VODĂ. Mulțumim, moșule. Iată te ascultăm.

STAN. Niță închide Vieța Sfinților, căci mă tem să nu se păteze pe masă.

NIȚĂ. Tare bine, iubite tată.

HATMANUL. Mă rog, cine știe citi aici ?

NIȚĂ. Cu toții citim.

VODĂ. Cum se poate ?

STAN (scoțând bucate). Tare bine... Astfel precum mă vezi... voești o bucătică de vânat?... Astfel precum mă vezi, în tinerețea mea am învățat carte pentruca să mă fac călugăr, poate că aș fi acum un egumen, dacă nu aș fi întâlnit pe această femeie, uitai-vă... Ah! ea s'a cam schimbat, că-i cam mult de atunci... Atunci s'o fi văzut!

VODĂ. Vezi tare bine, că ai voit mai bucuos să te însoțești cu o femeie decât eu o rasă.

STAN. Ce să fac ? Poate că una are mai multe vrednicii, însă și cealaltă mai multă plăcere... Ei! ce zici tu, Vochițo ?

VOCHIȚA. Ajungă-ți acum, Stane !

STAN. Ce te superi, Florica nu-i aici... (Hatmanului) Cum ți se pare această plachie ?

VODĂ (întinzând talgerul). Minunată, mai dămi mă rog, puțintel.

STAN (dându-i). Nu v'ați supărâ, dacă aș îndrăсни să fac o întrebare oaspeților mei ?

VODĂ. De ce să ne supărăm ? Întrebarea greș nu nu are.

STAN. Judecându-vă după straie, măcar că sunt ude și pline de glod, mi se pare că nu niște oameni de rând sa împărtășesc de plăeșasca mea masă ?

VODĂ. Și cine socotești că suntem ?

STAN. Socot că D-voastră, cinstiți boeri mari, sunteți de la curtea Măriei sale lui Vodă.

VODĂ. Ai cam nimerit... drept să-ți spun că însemnăm și noi ceva la curtea lui Vodă... Putem

și noi acum întrebă cui suntem datori cu o astfel de ospitalitate?

STAN. Eu mă numesc STAN CORBUL.

HATMANUL (sculându-se de odată și apoi iar puindu-se) Stan Corbul.

STAN. Par'că te înflorezi . . . ce are numele meu ? ...

HATMANULUI (după ce s'a uitat în jurul lui, în parte) Ea nu-i aici, mulțumesc lui Dumnezeu . . . (tare) îți voi spune, asta vine că am auzit pe Hătmăneasa, pe care o cunosc, vorbind de un Niță Corbul ce ia scăpat viața dintr'o primejdie.

NIȚĂ (în lături). Ea a vorbit de mine.

STAN. De Niță! . . . Inșă acesta-i fiul nostru Ei! Nițule băete, n'auzi tu că-i vorba de tine!

HATMANUL. A! D-ta ești? . . .

NIȚĂ (cu receală). Dar . . . Jupâneasa Hătmăneasa, preumblându-se într'o zi pe Bistrița, eră cât pe aci să se înece, dacă n'ași fi alergat eu în ajutorul dumisale.

HATMANUL. Ea spune-mi, Hătmăneasa răsplătitu-ți-a eu dărnice această slujbă?

NIȚĂ. Fac și eu unele slujbe, dar niciodată nu mă înjosese să le vând nimănu.

STAN. Asta-i în familia noastră.

VODĂ. Tu ești Stan Corbul ce-ți zic și Plăieșul?

STAN. Eu însu-mi . . . Niciodată nu mi-aș fi închipuit, cum că neînsemnatul meu nume să fi ajuns până la urechile vre-unui boier dela curte.

VODĂ (întinzându-i mâna). Dă mâna încoace, Moșule . . . Imi pare tare bine că cunosc un om drept și nefățarnic . . . Știi, Moș Corbule, că eu toată viața cea pașnică și retrasă ce petreci aici, numele tău 'i în foarte mare cinstire la curtea Domnească?

STAN. Boierule, voiești cum se vede, să-ți bați joc de mine ?

VODĂ. Ba nicidecum . . . vă spun curat că toți te cunosc la curte și foarte mult te prețuiesc ; nici un om nu vine de aici la Suceava fără ca să nu aducă vestea vreunei fapte creștinești, sau a vreunei sfătuiri părintești . . . Toți nemțenii te aduc de pildă, Stan Corbul în sus, Stan Corbul în jos . . . Mai deunăzi, am auzit despre o faptă, pe care voiu să ți-o spun ; avându-te în gâlceavă cu unul din vecini, pentru imașul unei pășuni destul de mare, i-ai propus de a-și alege de împăciuitor pre cel mai cinstit om din ținut . . . el primii, însă fiindcă nu cunoșteă, zise el, vreun alt om mai de treabă decât dumneata, apoi el se va mulțumi cu hotărîrea ce-i face, dându-ți totodată și toate hârțile hotarnice de stăpânire :— apoi ai cercetat cu mare luare aminte, dreptățile amânduror părților, și după cercetare ai hotărit că tu ai avea dreptate, și că imașul ți se cuvine ; protivnicul ți-l lăasă îndată, zicând fiindcă : tu ai hotărit așa, apoi trebuie să fie drept . . . Adevărată-i astă istorie ?

VOCHIȚA. Da boierule . . . însă cum o știți ?

VODĂ. Fapta bună este o floare ascunsă, însă plină de miros, ea se vede numai de aproape, dar din miros o simțim de departe.

STAN (ștergându-și o lacrimă). Vedeti feții mei . . . N'am cuvânt eu să vă spun că bunul Dumnezeu se îngrijește de oamenii cei cinstiți ?

VODĂ. Noi vorbim de curtea domnească . . . dar ea spune-mi, fosta-i vreodată într'însa, moșule ?

STAN. Niciodată n'am pus piciorul într'însa, să mă ferească Dumnezeu sfântul !

VODĂ. Și pentruce chemi pe Dumnezeu în astfel de împrejurare ?

STAN. Știi ce ? drept să-ți spun, mai bine îmi place să șez în tihnă între pereții mei, și să nu-mi mai bat capul de a mă învălui în hăul Sucevii, cu cât mai mult de a vedea cu ochii mei ticăloșiile Curții.

VODĂ. Iată-ne ! tot cântecul cel vechiu ; în credință, se vede că așa-i scris, ca toți oamenii de țară, să strige neîncetat împotriva Curții și împotriva neajunsurilor ei, însă mă jur pe cugetul meu, că Curtea e departe de a se asemăna cu Iadul, și că pot oamenii vieții acolo, fără a se molipsi de aerul cel stricat al Curții.

STAN. Prea cinstitele oaspe, să mă ferească Dumnezeu, ca să te supăr măcar cât negru sub unghie ; însă cred că singur nu-i tăgădui-o, că dacă curtea nu-i Iadul, apoi nu-i nici Raiul pământului... Suceava nu-i alta decât un oraș mare durat din intrigi, acolo nimeni nu mai cunoaște nici legea cea sfântă, nici legile cele înțelepte ce fac fericirea bieților oameni ; acolo ziua meaza-mare te desbracă mai rău decât în codrii Bâcului ; acolo nu vezi alta decât niște oameni apăsați, cari mai târziu sau mai în pripă se vor răsculă pentruca să răstoarne asupra și angăriile ce îngreue pe bietul român ; acolo nu vezi decât numai niște trântori cu față de om, cari aleargă după răpiri de fete și după nelegiuiri ; acolo prea puțini sunt care iubesc pe sărmana Moldovă ; se vede că au trecut acele vremi când tot Moldoveanul își dă vicața bucuros pentru fericirea țării sale ; acum mai toți caută să o vândă și apoi să o pribegască când la Unguri sau la Leși. Am auzit că însuși Domnul, în loc de a cugeta la fericirea țarei

sale, umblă toată noaptea pe uliță, schimbat în strae proaste, și că...

HATMANUL (repede). Oprește-te Moșule!... se vede că ai uitat că noi suntem dela Curte, și că vorbele astea pot să ajungă până la urechile lui Vodă.

STAN. Nu vorbese niciodată nimicuri, dar și când zic ceva, apoi nicidecum nu-mi trag cuvântul înapoi; și crede, că dacă mi s'ar dà vre-un prilej, nu m'aș stânjeni de a spune acestea și chiar M. Sale lui Vodă însuși, după cum vă spun acum D-voastră... (Vodă și Hatmanul își fac un semn de îndoială). Oh! credeți-mă că nimic în lume nu m'ar împiedică de a nu-i vorbi după cugetul meu.

VODĂ. Da știi că ești un om foarte sumet și foarte plăcut!

STAN. Ba nu, dar sunt numai om drept și de treabă. Așa m'au învățat răposatii mei părinți.

VODĂ. Așa dar, după părerea ta, lucrurile nu merg astfel după cum ar trebui să meargă?

STAN. Ei, Dumnezeule prea îndurate! cum vrei să-ți spun că toate merg bine, când cineva cășunează cele mai mari nelegiuri, fără de a se teme câtuși de puțin că-l va ajunge pedeapsa legilor?

VODĂ. Fără de a-l ajunge pedeapsa legilor? Ce vrei să zici? Foarte rău ești informat despre aceasta. Să știi, moșule, că nelegiuirea îndată ce-i descoperită e și pedepsită.

STAN. Și aceasta o știu, știu că Vodă iubește dreptatea, însă ce poate face el când cei ce-l înconjoară, îl abat cu totul din calea dreptății.

VODĂ (sculându-se). Ei! destul acum.

HATMANUL (râzând). Vezi! Nu ți-am fost spus cumcă

pe aici are să ploae adevăruri... Te rog nu te supără iubitul meu tovarăș, șezi iarăși.

VODĂ (puindu-se iarăși). Urmează mai departe.

HATMANUL. Te rugăm... Aceasta ne face mare plăcere.

STAN. Eu ziceam că Vodă iubește dreptatea, pagubă numai că el o iubește precum și noi muntenii iubim blujii de omăt numai din depărtare, și că mulțumindu-se numai cu numele, lasă altora îngrijirea trebilor țării; Dumnezeu numai să-și facă milă de biata țara noastră, căci toți slujbașii ei, dela Logofătul Dreptății și până la judecătorul de rând, dela Hatmanul Șerban și până la Căpitanul de Darabani, toți, dar toți, vă zic, învrednicese judecata lui Țepeș Vodă dela frații Munteni.

HATMANUL (sculându-se). Pre legea mea! destul Corb cobăitor.

VODĂ (râzând). Mă rog, mă rog, iubite amice, nu te aprinde, fiecare pe rând... fă bine de șezi ca și mine, și să mulțumim lui Dumnezeu de pârțicica ce ni-a trimis-o prin gura acestui bătrân... Adevărul e ca soarele, el strălucește pentru toată lumea. (Hatmanul se pune iarăși).

STAN. Mă rog să am ertare, dacă te-am supărat câtuși de puțin!

HATMANUL (râzând). Să mă fi supărat pe mine?

VODĂ. Ba din potrivă, i-ai făcut o foarte mare plăcere... ziceai dar?

VOCHIȚA. Pentru numele lui Dumnezeu, Stane, taci odată...

STAN. Lasă-mă în pace, femeie! Ține-ți sfaturile pentru copii; oamenii cu minte trebuie să vorbească adevărul, și mai ales un om cărunt ca mine...

Ziceam Boerilor, că în Moldova, de cei mici ți-e milă și de cei mari ți-e rușine.

VODĂ. Ei moș Stane, e tare ușor de a cârți pe acei ce țin frâul cărmuirii, însă aceea ce-i greu este că dacă ți se va înfățișa prilejul, să faci mai bine decât dâșii. Crede că acel ce strigă în gura mare după nelegiuirile celor mari, de ar fi în locul lor, ar face mai rău decât dâșii, și dacă ei fac o nelegiuire, apoi fii sigur că cel ce strigă ar face o sută.

STAN. Ai cuvânt, dragul meu oaspe. Știu că-i mai ușor de a zice decât de a face: și cu toate acestea, totuși nu voiu contenii de a strigă, că-i lucru neomenos de a lăsa ca toți să-și facă de cap, când poate ca să facă bine sârmanilor Moldoveni, ce-s despoieți până la cămașe de Tătari; că acei cari lasă ca cei mari să-și bată joc de cei mici, sunt niște oameni uitați de Dumnezeu. Ce să mai zic, când legea noastră este atât de bântuită!

VODĂ. Aș voi să te văd Logofăt Mare al Dreptății; negreșit că sub privigherea ta, trebile și judecățile ar lua o mai bună cale.

STAN. D-ta glumești boierule, însă și dacă aș aveă o nenorocire de a îndeplini o asemenea sarcină, fii bine încredințat că nimic în lume nu m'ar face să mă abat dela îndeplinirea cea cu sfințenie a datorințelor mele.

VOCHIȚA. Iată că răsare luna...

NIȚĂ. Da... furtuna a trecut... voiu să mă pornesc în cale, iubite tată.

HATMANUL. Și noi așijderea, putem plecà, dacă voești amice.

VODĂ (sculându-se). Foarte bine.

STAN. Boerilor, așternuturile noastre vă așteaptă.

HATMANUL. Vă mulțumim de bunătate, însă prietenii noștri ne așteaptă cu nerăbdare, și pe lângă aceasta avem și o trebuință mare. (Niță ese).

STAN. Fie după voința voastră, boerilor. Noi suntem deprinși a mulțumi oaspei ce rămâne, și urăm să meargă cu Domnul pe acel ce pleacă.

NIȚĂ (intrând). Iată-vă hainele boierilor, curățite și uscate, mă duc să gătesc caii. (El ese. Vodă și Hatmanul se îmbracă).

VODĂ. Moș Stane, noi nu voim ca să dăm unui om ca D-ta prețul ospitalității sale.

STAN (cu mândrie). Vă încredințez că faceți minunat de bine.

VODĂ. Decât numai te-am rugă, ca să mai deșerți cu noi un pahar, pentruca să închinăm împreună.

STAN. Cu toată inima. Ea toarnă Vochițo. (Vochițele toarnă de băut). Călătorie bună, dragii mei drumeți! și nu vă supărați de cele ce am vorbit.

VODĂ. Dumnezeu să te înbogățească, iubită gazdă. (Ei ciocesc).

NIȚĂ (din fund). Caii sunt gata.

VODĂ. Rămâi sănătos, moș Stane; cred că în curând ne vom vedeà.

STAN. Or și ce se va întâmpla, boierule, să fii bine încredințat că todeauna voi fi gata de a-ți răspunde. (Vodă și Hatmanul es).

SCENA VII.

STAN, VOCHIȚA.

VOCHIȚA. Dumnezeu să-și facă milă de noi! Stane, tu socoți că ai făcut tare bine că ai vorbit adevărul? vei vedeà, că acești spulberatici, nu vor aveà altă treabă decât numai a spune lui Vodă toate câte le-ai

zis... Maică prea curată fecioară, oare când ai de gând ca să-ți mai strunești gura?

STAN. Ea ajungă-ți femeie, nu te mai supără și tu acum.

VOCHIȚA. Mă rog, încetează cu luările în răs! Acum ai voi să-ți dregi busuiocul, după ce vezi că ai făcut o neghiobie. Ei! Stane! Stane! ești un om foarte nătâng, și încă ce-i mai rău, că n'ai să mai prinzi niciodată minte.

STAN. Da dela cine să învăț... poate dela tine? drept să-ți spun, femeie, că tu n'ai fi strigat mai tare, chiar dacă aș fi făcut un păcat de moarte.

VOCHIȚA. Ei! ce socoți... și oare nu-i un păcat de moarte pentru un plăieș ca tine, ca să vorbești rău de Vodă și de Curtea lui?

STAN. Zis-am altceva decât numai adevărul?

VOCHIȚA. Adevărul! și iar adevărul! și socoți tu că-i mic lucru de a spune adevărul în fața celor mari și puternici? Tu Stane, tu socoți că-i destul numai ca să fii om de treabă, să-ți plătești birul, să dai bună dimineța la toți, pentru ca să spui orcate și-ar trece prin cap. Să dea Dumnezeu numai ca să nu te căești amar de înțelepciunea ta!...

STAN. Ei! Cred că acum le-ai sfârșit pe toate, și că-i...

VOCHIȚA. Mă rog, voi să aflu ce nevoie ai de a ști ce face Vodă, și de ceeace se întâmplă în târgul Domniei lui? Bucură-te că tu dormi liniștit în bordeiul tău și că Tătarii nu te duc în robie. Caută-ți mai bine de cheresteaua și de bucatele tale, și nu te amestecă de trebile țării. Asta nu-i treaba ta... îmi pare că știi vorba aceea, nu pune lingura unde nu-ți fierbe oala.

SCENA VIII.

CEI DE SUS, NIȚĂ.

NIȚĂ. Călătorii acum sunt departe.

STAN. In care parte au apucat ?

NIȚĂ. In partea satului Bistrița, unde petrece acum Curtea Domnească, într'acolo am să mă duc și eu.

VOCHIȚA. Cu bună seamă Niță, pleci la Suceava ?

NIȚĂ. Da, mamă.

VOCHIȚA. Niță, dragă băete, eu sunt cu un picior în groapă și cu celalt pe margine . . . Bine ai face de nu te-ai prea depărtă de lângă casă.

NIȚĂ (cu întristare). Mamă, trebuie numai decât să plec.

VOCHIȚA. Dar dacă nu te vei mai întoarce ?

NIȚĂ. Numai dacă voiu muri.

VOCHIȚA. Dar dacă nu mă vei mai găsi, întorcându-te ?

NIȚĂ. Sărută-mă, mamă ; soarta mă cheamă acolo.

(Ii sărută mâna).

VOCHIȚA. Mergi dar sănătos, dragule Niță.

STAN. Fătul meu, tu nu ne spui pricina pentru ce te duci, însă noi ne încredem în tine și suntem siguri că nu o faci pentru oarecare lucruri rele. Dute dar, fătul meu, întoarce-te cât vei putea mai curând și fi todeauna curat la inimă, cu bărbăție și drept. Mergi sănătos și-ți dăm binecuvântarea noastră bătrânească.

NIȚĂ (sărutându-le mâna la amândoi și apoi înbrățișindu-i). Rămâneți sănătoși. (Se smulge cu repeziciune din brațele lor și ese prin fund).

STAN (luând mâna Vochiții). Acum, draga mea nevastă, vino în odaia mea de plânge. . . (ei ies).

SCENA IX.

NIȚĂ, apoi FLORICA

NIȚĂ (intrând cu pază). Ei au intrat în camera lor, și sunt foarte triști... dragii mei părinți! Ah! poate alerg la vre-o nenorocire... poate... Florica are să vie... Curaj, îs hotărît, nu trebuie să mai gândească... Dar oare ce face Florica? Ași voi acum să fiu de parte... aici par'că stau pe cărbuni... Florico! Florico!

FLORICA (intrând încetîșor). Nițule!

NIȚĂ. Bine că ai venit...

FLORICA. Nu-i nimeni aici?

NIȚĂ. Nu... suntem numai noi amândoi.

FLORICA. Așă dar putem vorbi în voia cea bună, fără ca cineva să ne poată auzi.

NIȚĂ. Fără nici o grijă... Ce ai să-mi spui?

FLORICA. Voiu să-ți vorbesc... Mă rog stai colea...

NIȚĂ (șezând). Te ascult.

FLORICA (înăbușînd-o lacrimile și acățându-i-se de gât). Oh! Nițule.

NIȚĂ. Ei bine! spune-mi ce ai, Florico?... Tu plîngi... tu suspini. Ești amărită, sorioară dragă?... Ei! nu fi copilă, îmbărbătează-te... ștergeți sărmanii tăi ochișori... spune-mi pricina întristării tale.

FLORICA. Niciodată nu voiu putea... Nu, niciodată...

NIȚĂ. Și pentru ce? Nu mai ai încredere în mine?

FLORICA. Oh! Ba încă prea multă.

NIȚĂ. Nu sunt eu tot Niță, prietenul tău, iubitul tău frate, pe care-l desmierdai, și care ar intra și'n foc pentru tine? Nu-ți amintești tu, când erai miti-

tică și-ți cântam doine ca să te veselesc, sau să adormi; eu te preumblam în munte cu mine, când încă erai tare mititică și te purtam în brațe prin tihărăile cele mai adânci. Sărbătorile când duceam flori la biserică nu mergeam împreună?.. serile când ne închinam, nu stam amândouă în genunchi... Necazurile tale, dorințele tale și toate cugetările tale, nu-ți amintești mai mult că numai mie mi le încredințai? Respinsu-ți-am vreodată ceva?... Spune-mi, Florico, ți-am dat vreodată prilej ca să te îndoiești de iubirea fratelui tău?

FLORICA. Frate, frate!

NIȚĂ. Incede-te încăodată, aceluia care te iubește și care și-ar da viața pentru tine, tu o știi bine.

FLORICA. Niță, ești tu fericit?

NIȚĂ (cu durere). Nu-i vorba despre mine, scumpă sorioară.

FLORICA. Eu știu că-s nenorocită.

NIȚĂ. Nenorocită, tu, atât de bună și atât de tânără!... și cine oare nu va suferi, dacă și tu suferi!

FLORICA. Oh! iubirea! iubirea mă omoară!

NIȚĂ (cu iuțeală) Iubirea?

FLORICA. Tu nu poți să mă înțelegi frate... tu nu știi ce va să zică iubirea?

NIȚĂ. Să nu știu ce este iubirea, Florico! Ei! dar oare ce am face noi pre pământ, dacă nu am iubi? A se sculă dimineța, a se culcă seara, pentru a se sculă a doua zi dimineța, socoți că aceasta-i viețuire? Pentruce oare mai veghiem noaptea, pentru ce mai dormim, dacă nu iubim? numai iubirea ne mai împuțernicește când muncim și ne mai mângâie când ne apasă durerea... iubirea-i toată norocirea, iubirea-i toată viața...

FLORICA. Nu, nu-i așa Niță... a iubi nu este a viețui, ci a suferi; când cineva iubește, nu poate dormi mai mult, nu veghează mai mult, ci numai plânge; ziua în care iubirea vine, fericirea sboară... Așteptarea, temerea, frigurile, disperarea... iată iubirea. O! Niță, tu niciodată n'ai iubit!

NIȚĂ. De ar fi dat Dumnezeu!

FLORICA. De-ar fi dat Dumnezeu, ai zis tu? O! frate! nu cârți! nu te tânguie; dacă ai iubit, ai viețuit. Scumpule frate! și tu așijderea ai simțit, cum inima ți se strânge la sgomotul unei vorbe și sufletul tău se aprinde la focul unei sărutări... Tu ai nădăjduit, tu te-ai îndoit, tu ai tresărit, te-ai ferme-cat și tremurat de nădejde și de frică; tu ai răs și plâns de iubire... O! Niță, tu poți muri fără să te căiești; tu ai avut parte din norocire.

NIȚĂ. Eu fericit! O Dumnezeu!... privește astă frunte sarbădă, Florico, și căutătura mea speriată; ascultă cum svăcnește inima în pieptu-mi, și spune-mi apoi dacă mă mai crezi fericit. Numai vânturile furtunelor știu ceeace sufăr, căci lor prin strigăte sfâșietoare, le-am spus ascunsul inimii mele, numai bolovanii huitarilor pe care m'am culcat chemând moartea, știu durerea mea; și cerul, pe care o Doamne! l-am hulit pentru nenorocirea mea; și iadul pe care în zadar l-am chemat în ajutor, ei știu ce să mai fac, sorioara mea! căci nu-s iubit...

FLORICA. Sărmane Niță!

NIȚĂ. Așa-i? Oh! Așa-i că-s vrednic de tânguie, eu nenorocitul, pentru că nu-s iubit?

FLORICA. Dar eu! Am fost iubită, ș'apoi?... apoi, înșelată!

NIȚĂ. Sărmana mea Florică.

FLORICA. O grozavă înșelare frate! a încătușă nevinovăția mea prin cuvinte de miere, a înșelă încrederea mea prin niște făgăduinți sfinte, a mă fermecă puțin câte puțin cu iubirea, a mă face să-mi perd mintea, să-mi uit și datorința mea, și... cinstea mea...

NIȚĂ (sculându-se). Soro!

FLORICA. Ș'apoi a mă părăsi luându-mi pentru totdeauna ziua bună, și lăsându-mi disperarea și rușinea...

NIȚĂ (trăgându-se înapoi) Soro!

FLORICA. Ah! aș fi acum moartă, Niță, dacă n'ar fi un păcat de moarte de a ucide împreună cu mine și pe copilașul meu... (ea cade în genunchi).

NIȚĂ. Nenorocito!

FLORICA. Nițule, dacă și tu mă vei urî, nimeni nu va avea milă de mine; știu bine că's foarte culpășă, însă tu ești fratele meu, și inima nu te va lăsa, ca să mă vezi blestemată de bunii mei părinți, așa-i Niță? Tu nu mă vei lăsa în defăimare, departe de casa părintească... Tu mă vei scăpa poate, și pe copilul meu...

NIȚĂ. (întinzând brațele) Florico!

FLORICA. (aruncându-se într'insele) Ah!

NIȚĂ. (plângând asupra ei) Nenorocito! Nenorocito!

FLORICA. Aș fi mai puțin, dacă tu m'ai ertă.

NIȚĂ. In brațele mele mai trebuie oare să te îndoești de inima mea?

FLORICA. Ești tot bun, tot bun, scumpul meu Niță!...

NIȚĂ. Da.

FLORICA. De voiu muri eu mai întâiu, așa-i că tu-i vei purtă de grijă?

NIȚĂ. Ca și cum ai fi tu însăși... Inșă acest om, Florică, cine-i? unde șade? cum se numește?

FLORICA. Mi se pare că la Suceava. În vara trecută când ședeam la Bistrița cu bătrâna mea mătușă care a murit, fi-ei țărâna ușoară, atuncea l'am cunoscut, și l'am iubit... Vai! Nenorocita de mine.

NIȚĂ. Cum se numește?

FLORICA. Șerban.

NIȚĂ. Șerban? Numai atâta?

FLORICA. Numai Șerban.

NIȚĂ. Nu știi cumvâ numele familiei lui?

FLORICA. Nu.

NIȚĂ. Nebună copilă!

FLORICA. Ce's eu de vină? credeam aceea ce-mi spuneai, eu credeam și nu căutam să descoper aceea ce el îmi ascundeai... Il iubeam.

NIȚĂ. Și ce slujbă are acest om?

FLORICA. E în slujba lui Vodă.

NIȚĂ. Dar oare ce slujbă?

FLORICA. Nu știu.

NIȚĂ. Oh! Dumnezeuul meu! cum oare să găsească pe acest om!... pentruce Florico, nu mi-ai spus mai de mult?

FLORICA. Nu îndrăsneară... așteptam... și dacă tu nu erai să pleci, aș fi tăcut și astădată.

NIȚĂ. Oh! de aș puteai să găsească pe acest om... el ți-a făgăduit că te va lua de soție, nu-i așa?

FLORICA. Da... El mi-o spuneai de câteori veneai ca să mă vadă, și când nu veneai, îmi scriai...

NIȚĂ. (cu grăbire) Ți-a scris?

FLORICA. Dar...

NIȚĂ. El ți-a scris! unde sunt scrisorile lui?

FLORICA (scoțându-le din sân). Aici.

NIȚĂ. (luând) Dă-mi-le!... Dă-mi-le!... Ți mulțumesc, Doamne Dumnezeule, că mi-ai trimis aceste

scrisori! ... Cu ele îl voiu căută, îl voiu află, acum e al meu; vezi, aceste scrisori, sunt mântuirea noastră, sau perderea lui; sunt cinstea ta, Florico, sau vieța lui! (el se îndreaptă spre ușă).

FLORICA. Unde te duci?

NIȚĂ. La Suceava. Ura mă împinge acolo acum ca și iubirea... Mă voiu duce, și Dumnezeu să-mi ajute! căci atuncea...

FLORICA. O! Niță! dacă tu îl vei întâlni, aduți aminte că-l iubesc.

NIȚĂ. Imi voiu aduce aminte că te-a înșelat, Florico.

FLORICA. De mă iubești, frate, cruță-l.

NIȚĂ. Soro, voiu face pentru dânsul aceea ce va face el pentru tine... Nu voiu urî pe bărbatul tău; dar nici o milă pentru înșelătorul tău!.. Și mă jur pe viul Dumnezeu că nu voiu pune piciorul în casa părintească, până nu-ți voiu aduce ori îndreptarea cinstei tale, ori răsbunarea... Rămâi sănătoasă...

FLORICA (voind să-l oprească). Niță!

NIȚĂ. Fratele tău se duce să lucreze pentru tine, Florico; roagă-te lui Dumnezeu pentru mine! (el ese cu repeziciune).

FLORICA (singură în genunchi) Dumnezeul meu! nu știu ce se va întâmpla din toate acestea... însă dacă vreunul trebuie să fie fericit, fă ca să fie Niță, și dacă trebuie ca cineva să pătimească, fă ca să fiu eu... Păcatul este al meu, fă ca pedeapsa să cadă numai asupra-mi!

SCENA X

FLORICA, STAN.

STAN. Oare cine se aude pe aici ?

FLORICA (sculându-se). Tata !

STAN. Tu ești Florico?.. și ce faci tu aici, așa de târziu, copilo ?

FLORICA. Mă rugam la Maica Domnului, ca să păzească pe Niță în calea ce are să facă.

STAN. Tare bine, fata mea ; însă mi se pare că nu numai pentru atâta ai eșit din cămăra ta... Florico, îmi pare că tu-mi ascunzi ceva.

FLORICA. Eu, tată ? (bătae la ușa din fund). A bătut la ușă.

STAN. Cine-i acolo ?

GLAS DE AFARĂ. Uu curtean de a lui Vodă !

STAN. Un curtean de a lui Vodă aici ! (el se duce să deschidă).

FLORICA. De ar fi ... (intră curteanul prin fund, Vochița pe la stânga).

SCENA XI

CEI DE SUS, CURTEANUL, VOCHIȚA.

CURTEANUL. Am să vorbesc lui badea Stan Corbul.

STAN. Eu sunt.

CURTEANUL. În numele Măriei Sale lui Vodă, ai să mergi cu mine.

TEȚI. În numele Măriei Sale lui Vodă ?

STAN. Unde ai poruncă să mă duci ?

CURTEANUL. La Curtea Domnească din Suceava.

VOCHIȚA. Ce-ți ziceam eu. Oh! Dumnezeule, fugi, ascunde-te în codrul Tarcăului.

STAN. Și pentru ce?

FLORICA. Nu te duce, tată, nu te duce.

STAN. Măria Sa Vodă'i legiuitul meu Domn, și poruncile sale trebuie să fie sfinte pentru mine... Eu sunt gata să te urmez... Dă-mi toiagul, Florico, Vochițo, dă-mi căciula.. (Florica și Vochița îi dau toiagul și căciula) Acum îmbrățișați-mă (el sărută pe femeie și pe copila ce plânge și ese).

VOCHIȚA (urmându-l) Nu ne lăsă singurele, Stane.

FLORICA (de asemenea). Tată!..... Tată!!

STAN (oprindu-le). Da, liniștiți-vă.... tăcere... D-zeu este cu noi!... (El ese după curtean).

ACTUL II-lea

(Sala tronului Curții Domnești din Suceava).

SCENA I.

TREI BOERI: VORNICUL IOAN NĂDĂBAICU, STOLNICUL MEDELANU
ȘI COMISUL HĂREA.

I-IUL BOER. Știți una boerilor, sub Vodă Lăpușneanul ne eră mai bine, căci făceam și câteodată ce vrem, acum văd eu că vorba cea bătrână îi sănătoasă: schimbarea Domnilor, bucuria nebunilor.

II-lea BOER. După părerea mea ași zice că-i foarte primejdios lucru ca un Domnitor să facă pe supușii lui, și mai cu seamă pe noi boerii, ca să ne aducem aminte de Vodă de mai înainte.

III-lea BOER. Vodă ne tratează ca pe niște vecini.

I-iul BOER. El răspunde că și-a căpătat Domnia cu sabia în mână, și că are drept, după zisa poporului celui prost, să facă măcar borș din noi.

III-lea BOER. O știu foarte bine, că el a câștigat Domnia cu sabia în mână pe Siret, și nu întins pe pat; însă nu are niciun drept ca să ne trateze atât de rău. Zău! să-și mai iă seama ce face Vodă căci l-om mărită ca pre ceilalți și încă foarte ușor.

II-lea BOER. El a înființat Academia de Cotnar și a introdus cultura în năravurile Moldovenilor.

I-iul BOER. El face după cum îi place, dintr'un om de nimica, un boer, și dintr'un boer o nimica; noi nu mai suntem boeri, mojiicii ne-au luat pe dinainte...

III-lea BOER. Eu vă spun boerilor că trebuie să sfârșim odată.

I-iul BOER. Aș vroi din toată inima, dar nu putem face nimica.

III-lea BOER. Boerilor, știți că Domnul e muritor.

I-iul BOER. Bine, dar pe urmă ce vom face?

III-lea BOER. Ne vom aruncă în brațele Leșilor care iubesc foarte mult nobleța noastră.

I-iul BOER. Știți ce, să nu facem nimica până ce nu vom aveà în partea noastră pe Hatmanul Șerban Trotușanul. El îi destul de bogat și destul de puternic, e încuserit cu una din cele mai mari familii ale Lehiei din care se trage femeia lui, apoi e foarte iubit de ostași... Dacă el va fi în partea noastră, apoi vom fi destul de puternici ca să facem ceva... însă iată răul, el iubește foarte mult pe Vodă.

II-lea BOER. Nu-i oare vre-un mijloc ca să-l atragem în partea noastră... Prin ambițiune?

I-ul BOER. Oare ce să făgăduim Hatmanului? Știți că el e un om iute și împătimit, pe care nu-l poți supune decât numai prin amor sau ură, mă credeți că mai ușor îl ademeniți cu o nădejde de răsbunare, decât cu douăzeci de făgăduinți de înavuțire.

III-lea BOER. Dacă-i așa, să mulțumim lui Dumnezeu, poate că va fi al nostru.

II-lea BOER. În ce fel?

III-lea BOER. Domnul iubește pe femeia Hatmanului Șerban.

I-ul BOER. Pe Hătmăneasa Elena?

III-lea BOER. Te încredințez, o știu de sigur dela Simion, căpitanul de Panțiri, care a făcut drumul cu dâșii la satul Oglinzi.

II-lea BOER. A! de asta Hătmăneasa a sosit aseară în Suceava, măcar că Hatmanul se jurase de a nu o aduce niciodată la Curte?

III-lea BOER. Cu bună seamă.

I-ul BOER. Silește de capătă vre-o dovadă și apoi să știi că Hatmanul e al nostru.

III-lea BOER. Dar oare cum să o capăt?

SCENA II.

CEI DE SUS, HATMANUL.

HATMANUL (intrând repede). Bună ziua Boeri D-voastră.

III-lea BOER. Noi vă dorim sănătate, părinte Hatmane! (ei vor să se depărteze toți trei).

HATMANUL. Rămâneți, Boeri, am să vă vorbesc ceva.

I-ul BOER. Suntem gata spre a vă ascultă.

HATMANUL. E îndelungat timp de când vreți să faceți răscoală, Boeri.

I-iul BOER. Noi?

HATMANUL. Nu mai ziceți nu. . . am dovezi și pentru aceasta vin la voi.

III-lea BOER. Ce vrei să zici?

HATMANUL. Dacă-ți vreă, voi fi cu voi, iar de nu, improtiva voastră. Nu mai șovăiți; așa-i sau nu? nu iubesc vorba lungă.

II-lea BOER. Nici eu. Dă mâna încoace. (El îl apucă de mână).

I-iul BOER. Insă. . .

HATMANUL. S'au sfârșit toate, e prea târziu ca să vă trageți cuvântul.

III-lea BOER. Când ne vom întâlni?

HATMANUL. După ce va înopta bine.

II-lea BOER. Socoteam că te pornești la Orheiu dimineța?

HATMANUL. Așa, voi porni dimineța la Orheiu și seara mă voi întoarce înapoi.

III-lea BOER. Unde să ne întâlnim?

HATMANUL. Acasă la Dumneata.

I-iul BOER. Poate că ar fi mai bine la. . .

III-lea BOER. Ba-i mai bine diseară la mine.

HATMANUL. Acum Boeri, am să dau oarecare porunci. Așa dară, pe diseară.

CEI III BOERI. Pe diseară (ei es).

SCENA III.

HATMANUL, SERDARUL.

HATMANUL. Ascultă!

SERDARUL. Ascult, părinte Hatmane.

HATMANUL. Ai să poruncești ca să buciume pentruca să prevestească Panțirii și Fustașii că au să meargă

cu mine... Până într'o oră, toți să fie gata, căci mă duc la Orhei.

SERDARUL. Tare bine, părinte Hatmane.

HATMANUL. Până atuncea, mai ai încă două lucruri de făcut; foarte mari, dar foarte ușoare. Te vei duce să găsești pe bătrâna aceea pe care o trimet câte odată și care șeade în mahalaua Ghiocci; îi vei zice ca să se îmbrobodească bine și să ducă scrisoarea aceasta, știe ea unde. Mă înțelegi? (Ii dă scrisoarea).

SERDARUL (luând răvașul). Tare bine, părinte Hatmane.

HATMANUL. Apoi, cunoști tu aici în târg un om disperat, care să nu fie de cunoștința mea și care să facă pentru bani tot ce i se va cere?

SERDARUL. Este pe aici un oarecare Jani, care e cel mai îndrăsneg blestemat...

HATMANUL. Nu se teme de nimic?

SERDARUL. Nici de Dumnezeu, nici de dracu.

HATMANUL. Toemai așa îmi trebuie unul; dute și găsește pe acest Jani, și îmbiel cu 100 de lefti, dacă va vrea să vie diseară la mine și să facă aceea ce-i voi porunci, or și ce ar fi; dacă el va primi, îi vei da această cheie. (El îi dă o cheie). Ea deschide porțița din spre fereastra cea despre havuz; o scară de fringhie va fi aninată, el se va sui pe acolo; il voi aștepta pela 8 ore toemai. Auzit-ai?

SERDARUL. Am auzit părinte Hatmane.

HATMANUL. Dute și fii mut ca peștele. (Serdarul ese). Acum să te vedem jupâneasă Eleno și pe M. Ta Doamne! Tu n'ai știut cu ce fel de om vrei să te joci. (Intră patru or cinci boeri dela Curte).

SCENA IV.

HATMANUL, SIMION, BOERII.

HATMANUL. Bună ziua, Simioane; ce mai știi nou astăzi?

SIMION. Mai nimic. Astănoapte a fost vânt, neună, răpiri, bărbăți înșelați, târgoveți bătuți... Biserici prădate... Astădimineată e o zi împărătească, și toate merg așa de bine, ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat.

HATMANUL. Ah! înțeleg, Suceava e un oraș prea vesel, și pentru oameni de teapa ta, Simioane, e mai mult chiar decât Raiul.

SIMION. Pre legea mea, drept să-ți spun, nu cunosc în lume altă Sodomă mai plăcută, și mă rog lui Dumnezeu numai de un lucru, să nu o ardă decât a doua zi după ce voi muri eu.

SCENA V.

CEI DINAINTE, VODĂ, BOERI, IDICLI, PANȚIRI.

VODĂ. Bună dimineata, bună dimineata, Boerilor.

UN BOER. Cum a-ți odihnit Măria Ta?

VODĂ. Prea bine, pentru câți-va oameni. Știu că sunt aici vreo câțiva, cari nu mă prea au bine la stomah, și mie atât îmi pasă de dâșii ca de o momăe de pae; am încins la coapsă o foarte bună sabie, și dinapoia mea am niște panțiri prea voinici, cari au făcut multe cercări. Folosească-se de sfaturi cine va voi. Cel ce are urechi de auzit, să audă... Ei bine,

Hatmane, ce-i pricina că încă nu ne-ai adus pe frumoasa Hătmăneasă Elena?

HATMANUL. Măria Ta, Hătmăneasă e cam obosită de drum.

VODĂ. Te rog înfătoșază-i închinările și părerile mele de rău. (Hatmanul se închină). Aceasta nu te va împedica de a nu îndeplini însărcinarea ce ți-am dat ca să te duci la Orhei.

HATMANUL. Măria Ta! într'o oră voi pleca cu toți oamenii mei.

VODĂ. Călătorie bună, scumpe Hatmane, de ai a-ți lua de pe undeva ziua bună, apoi eu nu te împedec. (El îl concediază).

HATMANUL (încet la cei trei boeri). Pe diseară vă aștept.

CEI III BOERI. Pe diseară. (Hatmanul eșe).

SCENA VI.

CEI DE SUS, afară de HATMAN.

VODĂ (trăgând pe Simion într'o parte). Spune-mi, Simioane, aflat-ai ceva despre Hătmăneasă?

SIMION. Încă multe.

VODĂ. Și ce?

SIMION. Mii de metehne.

VODĂ. Taci gură rea; Elena e un înger.

SIMION. Din care Măria Ta ai dori să faci un demon.

VODĂ. O iubesc... O! niciodată n'am iubit astfel.

SIMION. Niște asemenea cuvinte 's obișnuite în gura celor ce voiesc să adiminez pe vreo femeie.

VODĂ. Mi-aș dà coroana ca să fiu iubit de dansa; crezi tu că ea mă iubește?

SIMION. E cu neputință astăzi, dar mâine e sigur.

VODĂ. Pentru ce?

SIMION. Pentru două cuvinte: pentru că Măria Ta ești Domn, și pentru că ea-i femeie.

VODĂ. Tu te îndoiești de virtutea ei, neomenosule!

SIMION. Ba nu, însă privirea Domnilor atrage ea și aceea a basiliscului, și femeile s'aseamănă poamelor, cari cad de sine însăși când ele sunt coapte.

VODĂ. O! limbă înrăutățită! Mai că-mi vine să te înfruntez, ca Hătmăneasa să nu mă iubească.

SIMION. Aș dori și eu; și pentru a fi ea corona virtuoselor, să iubească pe un altul.

VODĂ. Simioane, aș voi să mă supăr pe tine, însă nu pot; ești un destrămat fără preț.

SIMION (îchinându-se). Eu un destrămat fără preț? Drept vă spun, Măria Ta, că aceasta-i o prea mare cinste pentru mine; însă fiindcă mi-o dăruiești, o primesc ea și cum ași primi o boerie.

VODĂ. Tu tot boerie visezi. Mai așteaptă să faci vreo vitejie, și apoi te voi face și boer.

SCENA VII.

CEI DE SUS, CURTEANUL din actul I-ii.

CURTEANUL. Măria Ta, omul care Mi-ați poruncit să-l aduc, așteaptă poruncile Măriei Voastre.

VODĂ. Prea mult ai întârziat.

CURTEANUL. Măria Ta, drumurile 's foarte rele, și noi eram pe jos.

VODĂ. Spus-ai omului acestuia ceva despre noi?

CURTEANUL. Nimic, Măria Ta.

VODĂ. Tare bine, zi-i să intre, (Curteanul ese). Boeri,

aveți să vedeți un om din vremile vechi. Fiți cu luare aminte. (Un ușier intră).

UȘIERUL (înfățișând în genuchi lui Vodă o scrisoare). Către Măria Ta.

VODĂ (deschizând-o și citind în lături). «Hatmanul nu va fi acasă diseară, veniți la opt ore, trebuie să te văd. Subscrisă «Hătmăneasa Elena». Ah! Elena! și mai jos: «Un om vă va aștepă la poarta Curtii mele și vă va vâri înăuntru». O Dumnezeule! diseară! (ușierului) Cine ți-a dat acest răvaș?

UȘIERUL. O femeie tare îmbrobodită și care n'a vrut să-mi spue numele.

VODĂ (dându-i o pungă). Dute de-o ajunge și împărțește această pungă cu dânsa fără să-i zici ceva. Du-te (ușierul ese) Simioane! Simioane! (Simion se apropie). Sunt cel mai norocit dintre oameni. . . am o întâlnire pe diseară.

SIMION. Cu Hătmăneasa?

VODĂ. Cerută chiar de Hătmăneasa!

SIMION. Mai zi dar că nu-i o Pronie! și aveți să vă duceți?

VODĂ. Mă mai întrebi! să știu bine că voiu muri când mă voiu înturna, însă voiu merge să văd pe frumoasa Hătmăneasă.

SIMION. E cam curios lucru. . . să trimeți pe bărbat la Orheiu și Măria Ta să mergi să vezi pe Hătmăneasă. . . Asta nu știu cum va eși!

SCENA VIII.

CEI DE MAI SUS, STAN.

CURTEANUL. Moș Stan Corbul. (Stan intră).

VODĂ. A! Bine ți-am fost spus eu, moșule, că în curând ne vom vedea.

STAN. E adevărat!

VODĂ. Vezi că eu îmi țin cuvântul. Îți aduci aminte de vorbele ce ai grăit în timpul când cinam?

STAN. Imi aduc aminte foarte bine.

VODĂ. Îți aduci aminte că ai muștrat cu asprime neîngrijirea ce se dă, după părerea ta, aducerii întru împlinire a legilor și a dreptății?

STAN. Am păstrat în minte-mi toate cuvintele ce mi-au eșit din gură.

VODĂ. Apoi știi una, moșule? Vodă s'a înștiințat de toate acestea.

STAN. Cu atât mai rău.

VODĂ. Îți pare rău poate de ceeace ai vorbit, și...

STAN. Ba nici decăt; atâta numai îmi pare rău că nu pot să cinstesc mai mult pe aceia ce s'au dus în fuga mare, se vede după poclon, să spue stăpânului lor, a ceea ce au auzit din gura ospătătorului lor.

VODĂ. Și ai avea foarte mare dreptate, dacă aceasta ar fi adevărat; însă fii liniștit, ospitalitatea nu s'a trădat.

STAN. Iartă-mă, boerule, însă nu înțeleg nici decum cimititura D-tale.

VODĂ. E foarte lesne de înțeles: unul din oaspeții tăi a fost însuși Iacov Despot, Voevodul Moldovei.

STAN. Cu putință-i!... Cum? tovarășul D-tale!

VODĂ. Ba nu, eu însu-mi.

STAN (pune un genunchiu în pământ și sărută mâna lui Vodă și apoi se scoală). Aștept poruncile Măriei Tale.

VODĂ. Așă, eu sunt domnul Moldovei, al Bucovinei, al Bugeacului și al Mărei Negre, și după zicerea unor oameni, Tiranul acestor țări.. și acum când suntem față în față, nu tremuri tu?

STAN. Nu, Măria Ta, nici decum; căci cugetul nu mă muștră cu nimic.

VODĂ. Așă dară, tu tot stăruești în ceea ce ai zis mai alaltăeri?

STAN. Da, Măria Ta.

VODĂ. Ia seama!

STAN. Știu la ce primejdie mă supun; însă eu și adevărul nu ne despărțim niciodată, suntem tot una.

VODĂ. Dacă-i așa, apoi voiese ca să ne dai aici, în fața acestor boeri, o probă de cutezarea ta; spune-ne dar, tot aceea ce cugeți, dar tot, auzita-i? (Mișcare între curteni).

STAN. Acum eu te rog, Măria Ta, nu mă sili să-ți spun adevărul, că ți-l voi spune curat și neted.

VODĂ. Mai adineaora te poșteam, dar acum îți poruncim (curtenii încunjoară pe Stan).

STAN. Ei! Doamne! Doamne! sunt mai doi ani de când te-ai suit pe tronul Moldovei, atunci adevărul nu ți-ar fi fost cu neputință de aflat. Măria Ta, n'ai fi avut nevoie, pentru ca să-l auzi, să trimeteți să vă aducă din munți pe un bătrân plăeș; cel dintâiu din Curtenii voștri ți l-ar fi spus, pentru că atuncea adevărul se asemănă cu lingușirea. Prea Înălțate Doamne, în acele zile când ați învins pe Lăpușneanul, erați mândria și nădejdea tuturor; toți vedeau în biruitoarele Tale mâini balsamul ce trebuia să vindece ranele Patriei. Când ați trecut prin văile noastre spre a merge Domn la Suceava, bătrânii sfătuiau pe fii lor să ingenunche, zicându-le: «ingenunchiați, copii, că norocirea țării trece pe la noi» și când intrați în vre-un târg, poporul nu vă lăsa să mergeți, decât pe un covor de flori, și între o ploaie de binecuvântări. Astăzi însă, când treceți, florile

tot sunt, dar binecuvântările unde-s? Pentru ce oare, o! bunule Dumnezeu, ai schimbat așa de îndată nădejdele noastre în căinți, și zilele noastre de bucurie, în zile de mahniciune? Căci acum, în Moldova, tot cel ce are o inimă suferă, tot cel ce are un glas se tânguește, și amândouă mărginile țării își răspund prin un gemăt. În toate zilele câte vreo nenorocire nouă se revarsă peste Moldoveni; nu-i zi în care să n'auzi că bisericile noastre sunt despoete de odoarele cele sfinte; toate datinele noastre religioase sunt batjocorite; Papistașii caută mijloace să ne unească cu ei; Calvinii, prin cărțile lor, se silesc să ne zmulgă dela propoveduirea Apusenilor; în așa împrejurări arhieriei noastre n'au nici o trecere la Curte. Peste toate acestea se aruncă în țară dări peste dări, ca să îndestuleze lăcomia Turcilor și mulțămirea celor desfrânați; ici o răpire, colo un omor, pretutindeni hoție; dreptatea o cați și n'o vezi nicăierea... (puternice murmurări ale boerilor). Boeri, în zadar vi-s murmurările; Măria Sa mi-a poruncit să vorbesc, și glasul vostru nu-i mai tare decât bubuitul tunetului, și vuetul blujilor cu care adeseori am vorbit pe țielăul Ceahlăului. Voiu spune dară că poporul îi apăsă de boeri și vândut de judecători (noui murmurări); ați voit adevărul, li-ți ascultă până în sfârșit... În timp ce unii făceau din târgurile noastre niște vetre de răscuale, ca să vândă țara la Unguri sau la Leși, alții făceau din legile lui Alexandru cel Bun o uneltă batjocoritoare, și din altarul ei un hău diavolesc... în cât biata țara noastră îngenunchiată de a mai hrăni niște oameni pentru robie și niște femei pentru desfrânare, nu cere alta dela Dumnezeu, decât numai un mormânt pentru copiii săi și osândă pentru ne-

vredniciei săi apăsători... Acum, Măria Ta, am zis adevărul, iată și capul meu. (El se aruncă la picioarele lui Vodă... un minut de tăcere înmărmurită și de așteptare).

VODĂ. Scoală-te, bade Stane, Logofăt mare al Moldovei. (Mișcare de mirare).

STAN (sculându-se). Eu, Măria Ta ?

VODĂ. Tu însuși, tu ai arătat răul, tu ai să-l vindeci. Cărmuirea dreptății din acest minut se încredințează în mâinile tale.

STAN. Măria Ta, se vede că uită cu totul neînsemnata mea stare ?

VODĂ. Nu uit nimic, bade Logofete, și știu că tot omul îi destul de boier când are inimă, și destul de bogat când sufletul său e numai bunătată.

STAN. Inșă, Măria Ta, eu nu știu nimic din ale dregătoriei.

VODĂ. Tu știi deosebi dreptul de cel nedrept, atâta-i destul ; să nu mai zici nici un cuvânt, sau cred că ești numai un fățarnic de virtute, buciumaș de dreptate.

STAN. Pentrucă-i astfel, apoi voiu primî, Măria Ta, inșă cu o tocmeală.

VODĂ. Care-i ?

STAN. Nimeni, ba nici chiar Măria Ta, să nu fi scutit de legi ; nici un vinovat, fii chiar Măria Ta, să nu poată a se îndosi de pedeapsa ce o va învrednici ; la vreo nevoie, însuși Măria Ta, să-mi dai mână de ajutor, pentruca să pun în lucrare dreptatea către toți și pentru toți, fără deosebire.

VODĂ. Iți făgăduesc.

STAN. Să am ertare, Măria Ta ; inșă în astfel de împrejurări, un cuvânt nu-i destul. In fața întregii tale Curți, jură-mi pe coroană și pe sfânta Evangelie, de a face tot aceea ce v'am cerut.

VODĂ. Jur cum că nimeni, ba nici noi înșine, să nu fim scutiți de a nu ne supune legii... Că nici un vinovat, chiar de am fi și noi, să nu poată a se feri de pedeapsa ce va fi învrednicit; și că însuși noi, când va cere trebuința, îți vom da mână de ajutor ca să pui legea în lucrare către toți, și pentru toți, fără deosebire... Pe coroana mea și pe sfânta Evanghelie, îți jur.

STAN (întinzându-i mâna cu respect). Așă dară, îndrăsnesc, Măria Ta, de a vă rugă să-mi dați mâna în semn, că ați găsit omul ce-l căutați.

VODĂ (întinzându-i pe a sa). Dumnezeu să-ți ajute în această spinoasă sarcină, bade Logofete Mare.

STAN. Asemenea și eu doresc Măriei Tale, o mărită și fericită Domnie, pentru ca oamenii de astăzi să poată învăța pe fii lor, și aceștia să spue urmașilor lor: Fost-a în țara Moldovei, un Domn bun, anume Iacov Despot, care a ocrotit săracul dinaintea celui bogat, și a cărmuit țara cu dreptate, și i-a voit binele, și a ridicat-o în cinstea în care o lăsase Ștefan cel Mare, încât fiecare Moldovean cu mândrie putea să-și ridice fruntea sa, și să zică: Eu sunt Român!

TOȚI: Trăiască Vodă!..

ACTUL III-lea

(Camera Hătmănesei Elena.—Ușă în fund.—La dreapta un pat cu perdele.—Fereastră la stânga.—O masă, scaune, etc.)

Șapte ore seara.

SCENA I.

HĂTMĂNEASA, MANCA EL.

HĂTMĂNEASA. Zici, Manco, că Hatmanul s'a pornit?

MANCA. Așă, l'am văzut apucând drumul în spre Orhei cu toți oamenii lui.

HĂTMĂNEASA. Și feciorul meu încă nu s'a întors ?

MANCA. Încă nu, Jupâneasă.

HĂTMĂNEASA. Oare ce face băiatul acesta, unde-i oare? La ce mai gândește el, Dumnezeuul meu, mă lasă astfel toată ziua în nedumerire ?

MANCA. Și de ce poți să te temi ?

HĂTMĂNEASA. Mă tem ca să nu i se fi întâmplat vreo nenorocire ; mă tem ca acel nefericit răvaș să nu se fi pierdut sau prins ; mă tem pentru sârmanul Niță, pe care nu l'am mai văzut de astădimineață, când a trecut pe sub ferestrele mele.

MANCA. Faci tare rău că ești tristă de aceasta ; e prea firesc ca lucrul să se întâmple astfel. Acest fecior e un băiat curios și neastâmpărat, care ne mai văzând în viața sa un oraș mai mare decât Suceava, s'a folosit și el de cea dintâiu eșire a lui ca să-l vadă dintr'un capăt până într'altul, și poate că acuma nici nu știe să nimerească curtea. Dacă răvașul s'ar fi pierdut, până acum ai fi auzit vorbindu-se de el ; iar încât pentru badea Niță, asta dovedește că-i cu judecată, nearătându-se mai înainte de ora însemnată.

HĂTMĂNEASA. Dorese din toată inima ca tu să ai dreptate. Spune-mi, bună Mancă, ești tu sigură, că eu nu am făcut rău de am scris acestui tânăr ?

MANCA. De bună seamă că nu. D-ta ai să-l însărcinezi cu o treabă ca să o spue vătafului moșiei D-tale, aproape de care el și șade, i-ai zis să vie ca să-i vorbești... Asta-i preă firesc lucru.

HĂTMĂNEASA. Însă vezi că am ales ora când bărbatul meu nu-i acasă, pentru ca să vorbească acestui tânăr ?

MANCA. Și ce face asta, stăpâna mea ; Boerul Hatman e cam aspru și iute pentru cele mai mici voinți

ale D-tale. Apoi nu poți și D-ta să faci fără știrea lui aceea ce-ți place, mai cu seamă când nu-i nici un gând rău? A! dacă ar fi vorba despre un boer... atunci ași zice și eu altmintrelea, însă de un țăran...

HĂTMĂNEASA. Ce! ție îți pare că seamănă a țăran? Mie însă mi se pare că are o față mai deosebită.

MANCA. Cine? Badea Niță? Eu totdeauna l-am văzut foarte prost îmbrăcat, de aceea...

HĂTMĂNEASA. O! că-i prost îmbrăcat, nu; tu vrei să vorbești de materia hainelor lui că-i puțin cam proastă. Însă straele șed foarte bine pe dânsul. Câte odată zic în mine însu-mi: poate că-i vr'un copil dintr'o casă mare, și care a fost crescut pe ascuns în munți.

MANCA. Cât pentru aceasta, Cuconiță, apoi am cinstede a vă încredința că-i totul din potrivă. El e chiar fiul lui Moș Corbu Plăeșul, căci am fost față la botezul lui (se aude un glas care cântă în uliță).

HĂTMĂNEASA (sculându-se). E el... (aseultă).

NIȚĂ (cântă sub casa Hătmănesii la Suceava).

Dor mi-i de tine aer dela munte

Ce-mi răcorea-i pieptul când urcam pe plaiu;

Dor mi-i de tine brad lungit ca punte

Când treceam pârăul fără ca să-l saiu,

Ducând lin de mână

Pe mândra stăpână.

Dor mi-i oh! Doamne! de creasta de stâncă

Unde stând pe gânduri ea una-mi zicea:

— Aici par'că-i raiul, dar de-a sui încă

Nu mai pot, eu sufer... și mă tot privea

Cu ochi de lumină,

Cu fața senină.

Vale huitoare, Bistriță curată
 Care-n al tău leagăn Ceahlău-ai crescut,
 Varsă-mi în ochi lacrimi roua ta 'nflorată
 Ca să mai pot plânge pe aceea ce-am văzut
 S'o iubesc, că'n lume
 Ea este o minune!

Liniște de munte, miros de pădure
 Un parfum mai dulce, un suspin mai greu
 Prin genile nopții făceți ca să cure :
 Cel întâiu în sânu-i, ș'apoi într'al meu
 Cel glas de durere
 Să cânt cu putere.

MANCA. Când cineva vorbește de...

HĂTMĂNEASA. Scoboară-te, scoboară-te, Manco, și zi-i să intre mai curând.

MANCA (ducându-se). Indată Cuconiță. Trebuie să fie nebun pentru ca să cânte cât îi iă gura, când i s'a zis să se păzească cât se poate mai mult. Țăraniiăștia... (ea iese).

HĂTMĂNEASA (singură). Oare ce cântă el?... e un cântec de dor... ca să-mi aducă aminte de zilele ce le-am petrecut împreună în munți. Sărmanul Niță... Gândind că am să-l văd, aici lângă mine, în această cameră, tremur totodată și de bucurie și de frică... Să tremur, și pentru ce? Am să-i vorbesc de țara lui cea muntoasă, pe care o iubesc foarte mult și alt nimic. O! D-zeule! Iată-l că s'aude.

MANCA. Cuconiță, să zic să intre badea Niță?

HĂTMĂNEASA. Da, Manco... Zii să intre odată, și du-te... Dumnezeuul meu, tu cunoști adâncul inimei mele; tu știi că nu sunt nicidecum culpașă; iubirea ce simt pentru acest tânăr plăieș, vine dela întâmplarea cea nenorocită, când valurile Bistriței erau să

mă cufunde în vulvoanele ei. Pentru ajutorul cel negândit ce mi-a dat acest plăieș, frăgezimea inimii mele a fost simțitoare. Dumnezeu, ajută-mi să nu greșesc înaintea ta, căci nespuse sunt chinurile ce sufer . . . (se așează pe un scaun).

SCENA II.

HĂTMĂNEASA, NIȚĂ.

NIȚĂ. Cuconița îmi va ertă îndrăzneala ce am luat de a mă înfățișă înaintea Curții sale.

HĂTMĂNEASA. Cum? Nu ți-a dat nimeni nimica din partea mea, astă dimineață?

NIȚĂ (cu aprindere). Nu, cuconiță. . . Ați avut poate bunătate de a gândi la mine?

HĂTMĂNEASA (cu răceală). Eu? Nu, Niță. M'am înșelat. . . Voiam să zic. . . Doriam. . .

NIȚĂ (plecând capul în lături). Nebunul de mine, fermecat ce sunt. . .

HĂTMĂNEASA (cu dulceață). Inșă fiindcă ești aici, îmi pare tare bine că te văd. (Niță zâmbește cu amărăciune).

HĂTMĂNEASA. De mult ești în Suceava?

NIȚĂ. Am purces dela satul Vânători într'o seară cu D-ta Cuconiță, și am ajuns aici tot într'o zi cu D-ta.

HĂTMĂNEASA. A trebuit să mergi foarte repede ca să te ții de trăsura mea.

NIȚĂ. Știți foarte bine că eu sunt deprins cu osteneala.

HĂTMĂNEASA. Se vede că ai aici vre-o trebuință mare, pentrucă te-ai grăbit așa de tare.

NIȚĂ. O trebuință mare, ca acelea ce putem să

avem noi cei dela munte, să vindem cherestea sau să cumpărăm grâu pentru casă.

HĂTMĂNEASA. Și nimic alta nu te-a adus pe la Suceava ?

NIȚĂ. Și ce alt lucru voești ca să mă aducă ? Suntem noi buni de vre-o altă treabă, noi aști țărani ?

HĂTMĂNEASA. Pentruce vorbești astfel Nițule ?

NIȚĂ. Zic aceasta Cuconiță, pentrucă... pentrucă eu sunt bădica Niță și nimic alta. Oh! nu mă înșel eu cu una cu două, știu eu tare bine cine sunt; sunt un țăran, un om făcut pentru a lucră pământul cu mâinile și a asudă de dimineată până în seară încujbat de muncă pentru plăcerea celor mari. Mai bine să zic o vită de muncă cu fața de om, așa 'i mai nimerit... Și noi trebuie să mulțumim lui Dumnezeu că nu ne vând prin iarmaroace și prin târguri, cum ar vinde boii cu funia de gât. Cu toate că și starea asta de *vecini* îi destul de amară, căci stăpânul are drept de a despărți pe tată de fiu, pe mamă de fiică și a-i trimete unde vreă el.

HĂTMĂNEASA. Oh! Liniștește-te! liniștește-te! Nițule.

NIȚĂ. Să mă liniștesc când focul tartarului mă arde! Să mă liniștesc, când mahniciunea mă înădușă, o! turbez să simț sânge în vine, curaj în inimă, înțelegere în cap și să nu pot nimic; nici a face, nici a vorbi, nici... a iubi!... A fi nenorocit pentrucă sunt sărac și a vețui prost, fiindcă sunt născut din sânge prost... și apoi cei bătrâni ne mai strigă că este o răsplătire... o fi poate pe cea lume, căci pe asta nu cred... (râzând cu amar). Ah! Nu te opri de a râde, Cuconițo, dacă ai poftă. Eu știu tare bine că cei de seama mea, sunt făcuți ca să desfăteze pe acei de asemenea cu D-ta.

HĂTMĂNEASA. Nu! Nu! tare mi-e milă de suferințele tale.

NIȚĂ. Milă! și iar milă... iată singura lor simțire pentru noi, singurul lor cuvânt... mulțumesc, Cuconiță... N'am nici decum trebuință de mila Dumitale, n'o voesc... eu sunt un om neatârnat, un fiu al munților, un tovarăș al vulturilor, un vecin al norilor și al cerului... Lui nu-i cer nimic alt, decât numai puțin soare pentru a trăi și puțin pământ pentru a muri...

HĂTMĂNEASA. Nițule!

NIȚĂ. Și ce milă... bunule Dumnezeu! dacă mi-ar fi sete sau foame în această casă, m'ar trimite la femeia dela cămară ca să'mi dea să mănânc cu sluga Hatmanului și cu cățelușul cuconiții...

HĂTMĂNEASA (sculându-se). Mă ocărești Nițule... când vei vreă să te duci, ești slobod.

NIȚĂ (cu durere). Fiindecă mă alungi... es... rămâi sănătoasă.

HĂTMĂNEASA (cu silință). Mergi sănătos. (Niță se îndepărtează încet; minut de tăcere).

NIȚĂ (întorcându-se și aruncându-se la picioarele Hătmănesei). Iartămă! Iartămă! Hătmăneaso, Iartămă...

HĂTMĂNEASA (induișată). Scoalâte.

NIȚĂ (încăndu-se în lacrimi). Te-am supărat, te-am supărat fără de cuvânt, pe D-ta atât de bun pentru mine... pe D-ta care ești singură bunătatea... pe D-ta Doamno!... Ah! sunt un netrebnic, nevrednic de ertare... însă dacă te-am supărat este pentrucă... te iubesc.

HĂTMĂNEASA. Nenorociture!

NIȚĂ. Ii porunci să mă omoare, dacă voești, însă trebuie ca să ți-o spun odată: te iubesc! De șase luni

întregi te iubesc! Și o ascund în pieptul meu... Înainte de a te vedeà, eram fericit de toate și pretutindeni; îmi iubeam munții, părinții, bordeiul, libertatea, pe Dumnezeu... de când te-am văzut, nu iubesc altă decât pe D-ta; Dumnezeu, părinți, libertate, munți... toate le-am uitat pentru D-ta, nenorocirea, nădejdea, cugetarea, viața, pe toate le-am unit cu D-ta, Doamno... Eleno... Gura mea n'a rostit mai mult decât numele D-tale, ochii mei n'au văzut altceva decât chipul D-tale, inima mea n'a bătut decât numai pentru D-ta... Doamno Eleno! Doamno Eleno! Voești sufletul meu, viața mea?... Oh! nu mă alungă... nu mă gonî... Prea Curata Fecioară pe care o rugăm, și căreia îi spunem toate cugetările noastre, nu gonește pe nenorociții ce o chiamă întru ajutor... ți-am vorbit, Doamno, ca și cum aș fi vorbit ei; și dacă te iubesc așa de mult este că te slăvesc întocmai ca pe dânsa.

HĂTMĂNEASA. Să nu te aud mai mult.

NIȚĂ. A mă gonî, e tot una ca și când m'ai osândî... te rog ascultă-mă... dacă trebuie să mor, să fie pentru D-ta, iar nu de D-ta... știu că iubirea mea e o nebunie... pentru aceasta tot ce-ți cer, este ca să ai puțină milă... Doamno, te rog, îndurate de mine... dă-mi un locușor, fie cât de mic într'un unghier al curții D-tale, numai pentru ca să am mângâerea de a dormi tot sub un acoperământ cu D-ta, și de a răsuflă tot acelaș aer... voi fi feciorul D-tale, te voi sluji în genunchi, nu voi zice nimic, și nu te voi privi în față... și dacă vreodată vei aveà nevoie de vreo îndatorire orbească, și de un braț bărbătesc, numai cu un cuvânt, numai cu un semn, Doamno,

vei fi ascultată, or și pentruce, și or în protiva
cui ar fi.

HĂTMĂNEASA. Dacă-mi făgăduiești de a tăcea . . .

NIȚĂ. 'Ți jur.

HĂTMĂNEASA. Dacă-i așa! Apoi poate că voiu face
pre Hatmanul ca să te primească în numărul oame-
nilor lui.

NIȚĂ. În numărul oamenilor Hatmanului? Doamnă,
urăse pe Hatmanul.

HĂTMĂNEASA. Și pentruce?

NIȚĂ. Pentrucă-i bărbatul D-tale, Doamno.

HĂTMĂNEASA (supărată). Ah! Niță tu îți eși din măsurii...

NIȚĂ (iute). Iartă-mă . . . pentru cea mai de pe urmă
dată . . . însă trebue să mă erți, căci prea mult am
suferit . . . Oh! D-ta nu știi ce înfricoșată muncă e
de a închide așa îndelungat timp o taină ca a mea . . .
a tăcea șase luni, când cineva iubește! Numai puteam
Doamno, și pentru aceasta am venit la Suceava.

HĂTMĂNEASA. Nu te cred că ai venit numai pentru
asta, mi-ai fost spus altceva.

NIȚĂ. Aș minți dacă nu ți-aș spune . . . am venit
pentru două lucruri: ca să te văd pe D-ta mai întâiu,
și apoi să caut pre un om ce a părăsit pe soră-mea
după ce a înșelat-o . . . aceasta-i o întreprindere din
nenorocire mai grea, nici nu cunosc pe acest om, și
nu-i știu nici numele, nici locuința. Pentru tot semnul
de a-l cunoaște nu am decât aceste scrisori ale lui
către sora mea, și în care el zice că face parte din
curtea lui Vodă . . . Oh! oamenii acești de curte! . . .
dacă-mi va pică vre-odată vre-unul în mână! . . .

HĂTMĂNEASA. Imi dai voie să arune o ochire asupra
acestor scrisori? (le petrece cu repeziciune).

NIȚĂ. Le puteți citi.

HĂTMĂNEASA (cetind în parte). O Dumnezeule! Scri-soarea Hatmanului (întorcându-i-le) și tu ziceai că acest om a înșelat pe soră-ta... Nițule?

NIȚĂ. Da jupâneasă Hătmăneasă, a înșelat-o și a necinstit-o...

HĂTMĂNEASA. O! Blestematul!... și ce socoți să-i faci dacă l-ai descoperi?

NIȚĂ. Să-l silesc la vindecarea cinstei, la o căsătorie.

HĂTMĂNEASA. Dar dacă omul acesta ar fi însurat, Niță?

NIȚĂ. Il voi ucide, sau voi muri.

HĂTMĂNEASA. Și dacă vei muri ce mă voi face eu?

NIȚĂ. D-ta?

HĂTMĂNEASA. Eu care te iubesc, nenorocite tinere!

NIȚĂ. D-ta! mă iubești? O! Dumnezeule prea drepte! oare auzit-am bine?

HĂTMĂNEASA. Te iubesc Niță... te iubesc...

NIȚĂ (încremenit). Ea mă iubește... (el cade pe un scaun).

HĂTMĂNEASA. Tu vorbești de chinurile tale? Dar de ale mele nici nu-ți trece prin cuget... să te văd suferind în toate zilele, și să te las să suferi... să te văd murind, puțin câte puțin.... de iubire.... Nițul meu, și să nu pot să zic: te iubesc! Să păstrez suferințele mele numai pentru mine, și să mă împărtășesc de ale tale! Să am inima plină de două dureri, și nici o ființă căreia să i-o deschid... ochii umflați de lacrimi și nici un sân unde să-i pot deșertă... silită de a ascunde toate la toți, chiar și tie însuși... Tu cel puțin, ești slobod! Dar eu! chiar și în mijlocul munților, în preumblările cele lungi în care tu îmi slujai de călăuz, eram silită de a face să mință fața mea și de a-ți părea nepăsătoare, când aș fi vrut... Dar luptele mele?... dar muștrările

de cuget! O Niță! și eu am suferit foarte mult... însă tu ești aici, te iubesc. ți-am spus-o, sunt fericită...

NIȚĂ (luând-o în brațe). Ah! Eleno! Eleno! tu ești viața, tu ești fericirea mea...

UN GLAS DE AFARĂ. Mergeți! și umblați iute.

HĂTMĂNEASA (trăgându-se din brațe). Ah! Dumnezeu! îi Hatmanul!...

NIȚĂ. Hatmanul?

HĂTMĂNEASA. Suntem pierduți... (după ce și-a aruncat o ochire în cameră) Pierduți!...

NIȚĂ. Fereastra aceasta?

HĂTMĂNEASA. Inchisă cu zaluzele și cheia-i la Hatmanul.

NIȚĂ. Spune-i că sunt un om care voiește slujbă, și roagă-l să mă primească între oamenii lui.

HĂTMĂNEASA. Acum e cu neputință... el se suie... se suie... ne-am pierdut amândoi...

NIȚĂ (puind mâna pe junghiu). Sau el, sau...

HĂTMĂNEASA (oprindu-l). Ești nebun... toată curtea împotriva ta... te vor ucide și pe tine... și pe mine... vino în dosul acestor perdele, acolo ascunde-te.

NIȚĂ. Să mă ascund!

HĂTMĂNEASA. Pentru mine, vin mai iute, iată că Hatmanul intră.

NIȚĂ (strângându-i mâna). Priveghez asupra Dumitale, Hătmăneaso... și dacă va trebui să murim, să fii sigură că nu vom muri fără de răsbunare. (El se ascunde după perdele).

SCENA III.

HATMANUL, HĂTMĂNEASA.

HATMANUL (cu un răvaș în mână). Doamno! cunoști acest răvaș?

HĂTMĂNEASA (privind răvașul). Ah! pentru asta numai, te-ai întors, Hatmane?

HATMANUL. Da, Doamno! îl cunoști?

HĂTMĂNEASA. Da, Hatmane!... Eu l-am scris astă dimineață.

HATMANUL. Cel puțin ești curată la inimă, Doamnă!

HĂTMĂNEASA. Ca totdeauna, Hatmane!

HATMANUL. Și-ți aduci aminte de cuvintele acestei scrisori?

HĂTMĂNEASA. Da, «Hatmanul nu va fi diseară acasă, vin la opt ore, trebuie să te văd».

HATMANUL. Trebuie să îți minte și numele cui i l-ai scris?

HĂTMĂNEASA. Da, Hatmane!

HATMANUL. Și mi-l vei spune?

HĂTMĂNEASA. Știu foarte bine Hatmane, că m'ai înșelat, și că D-ta niciodată nu m'ai iubit. De doi ani de când m'ai luat, sunt nenorocită. Inșă fiindcă noi ne-am jurat credință, eu mi-am ținut jurământul în atâta încât eu am putut să cred că și tu ești supus jurământului tău. Acum toate s'au sfârșit între noi!... cere carte de despărțenie dela Consistoriu, zi că-ți sunt rudă, sau orice altă vei vroi. Ia-ți toată averea mea, și lasă-mă să mă întorc în țara mea.

HATMANUL (cu mânie). Cui ai scris astădimineață?

HĂTMĂNEASA. Nu-ți voi spune, Hatmane!

HATMANUL. Ba îmi vei spune, Doamno!

HĂTMĂNEASA. Ți-am zis odată că nu, și D-ta știi că eu nu mint niciodată. (Se văd mișcându-se perdelele).

HATMANUL. Tu știi foarte bine, că boierii de rangul meu, niciodată nu silesc pe femeile lor, și pentru aceea mă înfrunți. Inșă crede-mă că eu asta nu ești mântuită... de ne iubim sau nu, nu e vorba de asta

acum. Aceeace voiesc, este ca numele de Trotușanu pe care tu-l porți cu mine, să-și ție, cât voiu trăi eu, mărirea sa... și fii sigură că el o va ține, Doamno! Unde tu vei pune o pată, eu voiu pune sânge! Astfel se spală rușinea în familia noastră. Tu ai scris răvașul acesta unuia pe care-l iubești, acel unul, are dreptul de a râde de mine, însă acel unu va muri. Poate că în loc de o răsbunare, voiu face o nelegiuire: însă tu vei dà seamă înaintea lui Dumnezeu!

HĂTMĂNEASA. Eu?

HATMANUL. Tu care mă silești de a ucide un om, și care nu voești a-mi spune pe vinovatul.

HĂTMĂNEASA. Hatmane! ce vorbești de vinovat, zi mai bine de vinovați, care suntem D-ta și eu.

HATMANUL. Pentru norocirea D-tale, eu nu te cred. Doamno... căci dacă aș ști că cineștea mi-i răpita, crede că ai muri acum, acum pe loc!... Cât pentru celălalt...

HĂTMĂNEASA (tremurândă). Și cine prepui D-ta Hatmane, că ar fi celălalt?...

HATMANUL. Vodă!

HĂTMĂNEASA. Vodă!!!...

HATMANUL. Te îngălbinești... el este.

HĂTMĂNEASA. Hatmane!

HATMANUL. Ce? vrei să-mi spui, cum că serisoarea ta nu aveà nici o adresă, și că prin urmare nu erà sortită pentru Vodă, așa-i? Ba poate vei zice că nu erà pentru nimeni? și-ar fi mai bine! Sau îmi vei zice ceeace mi-a spus feciorul tău astă dimineață, cu o nesuferită obrăsnicie, când l'am prins cu ea în mână, că întâlnirea arătată în serisoare erà cu un plăieș dela Ceahlău, anume Niță or Ioniță! In zadar te mai ispitești să mă înșeli, căci eu nu mă prind

cu una cu două! Îți spun că acesta-i Vodă, nu poate fi altul decât numai El. Tu nu cunoști pe nimeni la Suceava... el a petrecut cinci-spre-zece zile la moșia noastră, sub cuvânt că iubește vânatul, însă adevărul eră numai că te iubea pe tine. El m'a silit să te aduc la Curte cu tot jurământul ce făcusem de a nu te duce. El e tânăr, frumos, e Vodă, el te iubește, și tu-l iubești.

HĂTMĂNEASA. Eu! Eu îl iubesc?

HATMANUL. Tu îl iubești, și el va muri! Toate-s gata. Vodă, căruia i-am trimis o copie de pe scrisoarea ta, și care mă crede că-s pe drum la Orheiuri va veni singur aici la opt ore; tot în acea oră inimosul Iani...

HĂTMĂNEASA (cu spaimă). Iani!

HATMANUL. Inimosul Iani, care a făgăduit că va face pentru bani, tot ceea ce-i voi porunci, se va sui prin această fereastră, privește, a căreia cheie este la dânsul... Amândouă ne vom ascunde după perdele și...

HĂTMĂNEASA. O D-zeule!

HATMANUL. Așa Doamno! Și când Vodă va intra, noi îl vom omori.

HĂTMĂNEASA. Să omori pe Vodă, pe legiuitul tău Domnitor! Te rog în numele lui Dumnezeu ia seama bine! Măine Moldova întreagă va veni să-ți ceară seamă de Domnul ei!

HATMANUL. Măine pomenirea Moldovei va peri cu sunet, Doamnă! Indată ce Vodă va fi mort, partizanii lui vor fi sugrumați, scaunul Domniei, acel scaun ars, și țara... închinată.

HĂTMĂNEASA. Închinată!

HATMANUL. Ungurilor, Doamno! Acesta-i un com-

plot urzit, și care pentru ca să isbutească, nu așteaptă decât un cuvânt din gura mea.

HĂTMĂNEASA. Însă acest cuvânt nu-l vei zice, Hatmane!

HATMANUL. Îți jur pe cinstea mea că-l voi zice.

HĂTMĂNEASA. - Ce! pe toți partizanii lui Vodă să-i ucizi, Hatmane?

HATMANUL. Până la cel mai de pe urmă.

HĂTMĂNEASA. Și pe familia ta?

HATMANUL. Ca și pe celelalte.

HĂTMĂNEASA. Și ai să pui să dea foc Sucevei?

HATMANUL. Din patru colțuri va isbueni para.

HĂTMĂNEASA (în genunchi). Te rog, Hatmane, nu face una ca aceasta! Îți cer ertare, în genunchi, ertare pentru gârboviții bătrâni, pentru tremurătoarele femei, pentru copii, pentru Suceava, pentru Moldova... Ucide-mă, dacă voești, însă nu dà foc acestui oraș; ucide-mă, însă nu fii vânzător de țara și de moșia ta.

HATMANUL. Doamno, nu-mi mai vorbi de țară, de familie, de datorință! Datorință, familie, țară, tu mă faci să le pierd și să le vând. Iubirea ta este aceea care înfige junghiul în coasta lui Vodă; necredința ta aprinde în uliță războiul între Moldoveni; numai plăcerea ta este care dă foc caselor noastre, numai trădarea ta aruncă pe Moldova în mâinile Ungurilor! Cadă asupra capului tău, toată răspunderea trădării și dacă în mijlocul urlletelor, vreunul ar zice, văzând Suceava sângerată, sbuciumându-se în brațele focului: «*Iată Hatmanul Trotușanu cum își răsbună*», un altul însă îi va răspunde: «*ba nu, e Hătmăneasa ce să desfătează*».

HĂTMĂNEASA. O Dumnezeule!... însă Hatmane, îți jur că nu-i Vodă.

HATMANUL. Cine-i dară?

HĂTMĂNEASA. Imi făgăduiești că-l vei lăsa cu zile?

HATMANUL. Ba nu.

HĂTMĂNEASA. Dacă-i așa, nici eu nu ți-l voi spune.

HATMANUL. Vodă va muri.

HĂTMĂNEASA. Dumnezeu numai să ne judece, Hatmane!

HATMANUL. Voese să te duc în camera mea, unde vei ședeà închisă, până ce toate se vor împlini după voința mea. Voi închide după mine această ușă, pentru ca nimeni să nu străbată aici în lipsa mea, afară de omul despre care ți-am vorbit, și pentru aceasta mă duc să leg singur eu o scară de funie la fereastră (el ese).

SCENA IV.

HĂTMĂNEASA, NIȚĂ

HĂTMĂNEASA. Suntem pierduți Niță.

NIȚĂ (scoțându-și capul de după perdele. Taci numai, și noi suntem mântuiți (el își trage capul).

SCENA V.

HĂTMĂNEASA, HATMANUL.

HATMANUL (intrând cu o scară de funie). Iată-mă, Doamno... (el se duce să lege scara de funie la fereastră). Aici... (întorcându-se) N'ai să-mi spui nimica Doamnă?

HĂTMĂNEASA. Nimic, Hatmane.

HATMANUL. Dă-mi dar mâna... (el o apucă de mână, o duce, ese cu dânsa și închide ușa pe dinafară).

SCENA VI

NIȚĂ singur.

Dumnezeul meu! Iartă-mi ce voesc să fac! e pentru Hătmăneasa Elena, (se duce la fereastră, smulge scara de funie și închide amândouă canaturile pe din năuntru). Tare bine... junghiul meu umblă oare bine în teacă? Da... (el își trece mâinele pe frunte). Acum cu fața liniștită... aud pe Hatmanul.

SCENA VII.

NIȚĂ, HATMANUL.

NIȚĂ. Iată-mă, Domnule.

HATMANUL. Tu ești?

NIȚĂ. Omul pe care ai trimis să-l caute astă dimineată și pe care-l așteptai în astăseară.

HATMANUL. Numele tău?

NIȚĂ. Jani.

HATMANUL. Tu ai adus?

NIȚĂ. Numai junghiul meu... mi-e deajuns.

HATMANUL. Cum ai intrat?

NIȚĂ. Pe fereastră, deschizând jaluzelele.

HATMANUL. Unde-i cheia?

NIȚĂ. In havuz, unde am scăpat-o din nebăgare de seamă, iată scara pe care am deslegat-o.

HATMANUL. Mi se pare că te-am mai văzut?

NIȚĂ. E cu putință, părinte Hatmane, oamenii se întâlnesc în astă lume.

HATMANUL. Bine, știi tu ce ai să faci?

NIȚĂ. Da, părinte Hatmane, chiar și condițiile. Am să omor un om pentru o sută de lefți.

HATMANUL. Așă, știi tu cine-i acest om ?

NIȚĂ. Ba nu, dar îmi închipuesc că trebuie să fie un om însemnat, pentrucă suma-i cam mare.

HATMANUL. E Vodă.

NIȚĂ. A !!

HATMANUL. Il vei ucide ?

NIȚĂ. Da, însă cu mare părere de rău, căci Vodă îi foarte bun pentru bietul popor Moldovean.

HATMANUL. Taci, am îndepărtat pe toți de aici, nimeni nu va auzi, nici nu va vedeà.

NIȚĂ. Bine dară.

HATMANUL. Jani, e o grozavă alcătuire, ce facem noi amândoi, trebuie ca nici unul din doi să nu se tragă înapoi și să nu vădească pe celălalt.

NIȚĂ. E foarte drept.

HATMANUL. Știi tu să scrii ?

NIȚĂ. Da. părinte Hatmane !

HATMANUL. Serie pe această hârtie că tu te legi a ucide pe Vodă în astăseară, în preț de o sută lefți, și subserie.

NIȚĂ. Inșă părinte Hatmane...

HATMANUL (iute). Eu din parte-mi îți voiu serie și îți voiu iscăli făgăduința de a-ți plăti suta de lefți și de a te ocroti în potriva a orșice prigoniri, după ce vei ucide pe Vodă. Poate că stai pe gânduri ?

NIȚĂ. Ba nu, părinte Hatmane !

HATMANUL. Tare bine. (Ei scriu).

NIȚĂ (întinzându-i hârtia). Iată legarea mea, părinte Hatmane !

HATMANUL (citind). «Eu mă leg de a ucide pe Vodă diseară, în preț de o sută lefți, iscălit Jani». Tare bine, iată și pe a mea.

NIȚĂ (citind). Mă leg de a plăti lui Jani suma. . . (oprindu-se și uitându-se la Hatman). D-ta ai scris aceasta !

HATMANUL (îndoind hârtia pe care Niță i-a dat-o și ascunzându-o în sân). Da, și cei pricina ?

(Niță umblă repede în sân, scoate răvașele și le alătorează cu hârtia ce i-a dat-o Hatmanu, apoi le scapă jos).

NIȚĂ. Hatmane ! ești un ticălos !

HATMANUL. Eu Jani ?

NIȚĂ. Nu, nu mă numese Jani, ci Niță Corbul, fratele Floricăi Corbul pe care, ticălosule, ai necinst-o.

HATMANUL. Tu, Niță Corbul !

NIȚĂ. Mai alaltăeri ospătătorul tău, astăzi dușmanul tău și dacă ai trebuință de dovezi, iată aste scrisori. (El îi înfățișează scrisorile).

HATMANUL. Și ce-mi pasă mie de aceste scrisori ?

NIȚĂ. Ce-ți pasă ? In adevăr puțin lueru, ca și mie, el a costat surorii mele cinstea și ție îți va costă vieța.

HATMANUL. Vieța !

NIȚĂ. Vieța. A ! părinte Hatmane, nu sunt toate de glumit cu noi plăeșii. . . după înșelare vine răsbunarea. . . după lacrimile surorii, vine jungiul fratelui. Apără-te, Hatmane, ca să sfârșim odată.

HATMANUL (mergând spre ușe). Ei ! cineva ! . . .

NIȚĂ (ațîindu-i calea). Un pas mai mult, nenoroците, și ești mort ! . . . despre vuet, fiindcă nimeni aici nu ne poate auzi, precum o știi, apoi strigă cât îți va lua gura, însă de voești să ascuți sfatul meu, Hatmane, apoi nu mă scoate din răbdare și apără-te până ce nu turbez.

HATMANUL. Ești nebun măi omule ! oamenii cei de seama mea, nu se bat cu cei de seama ta.

NIȚĂ. Iartă-mă, Hatmane, destrămații se bat în toate zilele cu oamenii cinstiți.

HATMANUL. Dacă ai să te tânguești în potrivea mea, apoi, roagă-te vreunui boier, și lui îi voi răspunde cum îi va plăcea.

NIȚĂ. Așă! bună sfătuire, să mă duc să-mi iau de apărător un om de felul tău, pe legea mea! nu, căci toți sunteți tot de o baie, vă urăsc pe toți, pentrucă toți sunteți prea mândri și vicleni, și vă disprețuesc pentrucă toți sunteți trântori stricători. Ești acum mulțumit, și ai de gând să te aperi?

HATMANUL (cu răceală). O luptă de moarte între noi e cu neputință, eu sunt boier și tu ești vecin.

NIȚĂ. Eu sunt mai boier decât tine. Vodă ș'a făcut pomană cu tine de te-a făcut Hatman, auzi; iar eu sunt boier cu simțirea și cu sufletul, vino de mi le smulge.

HATMANUL (trăgând pe jumătate sabia). Ticălosule... Ba nu! (El își vâră sabia).

NIȚĂ (turbat). Apără-te!.. Eu sunt iubitul femeii tale.

HATMANUL. Tu?

NIȚĂ. Eu, eu, Niță plăeșul, mojicul... sunt iubitul femeii tale, a Hătmănesei Elena, după cum și tu ai fost iubitul surorii mele, țaranca.

HATMANUL. Tu!... Minți!

NIȚĂ. Eu mint?... Dovadă este că ea mi-a trimis o scrisoare, și a învoit o întâlnire, m'a primit aici în lipsa ta, m'a apucat de mână, m'a strâns în brațele sale, m'a ascuns după perdele, acolo, în patul ei; am auzit toată vorba voastră, amenințările tale, nevoița ei, uneltirele tale de omor, de foc, de vânzare, eu un cuvânt toate; te-am văzut aducând scara, care n'a slujit nimănuia, nimănuia, auzi tu Hatmane,

os sfânt (râzând cu hohot). A! părinte Hatmane! părinte Hatmane!

HATMANUL. Imi trebuiã o jertfã; tu îmi cazi în mână; și asta-i bună, apără-te țarane, și caută să mori ca un voinic.

NIȚĂ (scotând junghiul). A! acum mă găsești destul de boier. (Amândoi se reped unul asupra altuia, se luptă, ușa se deschide, Vodă intră).

SCENA VIII.

NIȚĂ, HATMANUL, VODĂ.

VODĂ. O luptă între doi! Hatmanul aici!

HATMANUL. Vodă!...

NIȚĂ. Vodă!...

VODĂ. Armele jos!... am să-ți vorbesc, Hatmane.

NIȚĂ și HATMANUL. Mă rog, lasă-ne prea înălțate Doamne!

VODĂ. Tăcere! Vă poruncesc amândurora... (Lui Niță). Ție, de a eși (Hatm.) iar ție de a rămâne!

NIȚĂ. (încet Hatm). Pentru că's nevoit, es, însă nu mă duc departe, Hatmane.

HATMANUL. Mă aștepti?...

NIȚĂ. La ușa ta... și grăbește-te, sau nu răspund de răbdarea mea.

HATMANUL. Fii liniștit, nu vei așteptă mult.

NIȚĂ. Tare bine! (El ese).

SCENA IX.

VODĂ, HATMANUL.

VODĂ. Tu aici, Hatmane, tu care ai purces astă dimineață la Orhei. A! înțeleg foarte bine că este ceva la mijloc, și mă jur că te voi uși să-mi spui adevărul.

HATMANUL. Tare bine! Iată-ți spun, prea înălțate Doamne... eram gelos, gelos ca un nebun de Măria Ta... m'am fost pus la cale cu vreo câțiva boieri ca să te ucidem; voi trebuiți să muriți în astăseară, și oamenii de războiu să se răscoale mâine. Omul acesta, pe care l-ați văzut mai adineaora aici, mi-a iscălit o făgăduință de a vă omori.

VODĂ. Și ce aveți de gând să faceți cu sărmana Moldova?

HATMANUL. Să o închinăm Ungurului.

VODĂ. Ticălosule!... vânzător de patrie, dă-ți sabia!...

HATMANUL. Sabia mea!... Ce! și ce aveți să-mi faceți, prea înălțate Doamne?

VODĂ. Te arestez, nu în numele meu, pe care voia-i să-l omori, dar în numele țării, pe care voia-i să o vinzi ca un ticălos.

HATMANUL. Aveți să mă judecați?

VODĂ. Să te judec, și să te descăpăținez! omul ce-și vinde patria, este nevrednic de a trăi.

HATMANUL. Dar omul acesta are să-mi scape?... Oh! vă rog pe mâine tot ce veți voi, Măria Ta! însă în astăseară trebuie să mă mai întâlnesc numai decât cu acest om.

VODĂ. Să nu te clintești din loc.

NIȚĂ (deschide încet ușa). Dumnezeule, ce văd? O luptă!... (privește lupta).

HATMANUL. Cu voie or fără voie, voi eu să scap?...

VODĂ (scoțându-și sabia). Ești fericit dar, că sabia mea te va scăpa de secura călăului (îi cade un junghiu dela brâu).

HATMANUL. Fiindcă nu sunt martori, acel ce va ucide pe cel l'alt se va socoti de hoț, ucigaș. (Ridică și el sabia).

VODĂ. Hoț, ucigaș !

HATMANUL. Dar Măria Ta, toate împrejurările sunt în potriva Voastră, voi eu eși sau mă veți ucide.

VODĂ. Ucidere hoțească sau nu, tu nu vei eși.

(Ei se bat, Hatmanul cade rănit, Vodă stă în uimire).

NIȚĂ (în parte pe pragul ușei). Sărmana Florică! (dispare).
Cortina cade.

ACTUL IV-lea

O sală de judecată din Palatul Dreptății (dimineața).

SCENA I.

STAN, DOI APROZI.

STAN. Implinita-i însărcinarea ce ți-a fost dată ca să mergi la Vodă ?

I-IUL APROD. Da, părinte Logofete.

STAN. Și ce a răspuns Măria Sa ?

I-IUL APROD. Înălțimea Sa va veni.

STAN. La ceasul hotărît ?

I-IUL APROD. Ba chiar acum.

STAN. Bine ; mergi acum de spune boerilor divănești că îi chem în numele legii ca să vie aici fără să prelungire. Mergi ! (aprodul ese), (căt-re al doilea aprod). Ce știi dela cei trei răsculați ?

II-lea APROD. S'au gonit în fuga mare până la marginea Ardealului unde s'au adăpostit.

STAN. Iată-i că au scăpat din țară... dar despre fiul meu Niță Corbul ce știi ?

II-lea APROD. S'a văzut eri peste zi într'o dugheană, și seara pe dinaintea curții Hatmanului. Inșă nimeni nu știe pe unde a petrecut noaptea.

STAN. Cum! un strein să poată umblă de capul lui și să se culce unde va voi, fără ca cârmuirea să nu știe? Asta nu-i bine, trebuie să se ia măsuri mai aspre; du-te și numaidecât să zici căpitanului de Darabani, ca să-mi găsească chiar astăzi pe fiul meu și să mi-l aducă aici. (Aprodul ese). O Dumnezeuul meu! Am trăit 55 de ani în coliba mea, în mijlocul familiei mele, departe de măririle și de vijeliile lumii. . . fii binecuvântat! Iată-mă astăzi alungat în târg, scufundat într'un vârtej de patimi streine, însărcinat de a apăra pe cei buni și de a pedepsi pe cei răi; supus urei celor mici și urgiei celor mari. . . Să fii de două ori binecuvântat Dumnezeule! ziua încercărilor au sosit pentru mine; Doamne, nu mă părăsi, dă-mi putere ca să-mi împlinesc datorința mea; luminează-mă în destul pentru ca să împlinesc dreptatea. . . și dacă voiu muri, privighează asupra casei mele.

SCENA II.

STAN, JUDECĂTORII. UN APROD.

I-IUL APROD (vestind). Boerii Divănești (Ei intră).

STAN. Bună dimineața boeri, v'am chemat pentru ca să mă ajutați după cuviință, într'o pricină de înaltă dreptate.

APROD (intrând). Măria Sa Vodă a venit la Curtea Dreptății urmat de o puternică pază și cere să intre înăuntru.

STAN. Să aștepte! și să intre aprozii (aprozii intră). Să ședem Boerilor (Stan și ceilalți se pun jos). Acum pofteste pe Măria Sa Vodă. . . și Dumnezeu să apere pe cei drepți.

SCENA III.

CEI DE SUS, VODĂ, PANTIRII LUI.

VODĂ (intrând repede). Iată Logofete, am venit după chemarea ta.

STAN (neclintit). Foarte bine, Măria Ta.

VODĂ. Logofete, ți-ai eșit din măsuri. . . trimiți să mă cheme vătaful de aprozi din Curtea mea, ca și cum ai trimite la un negustor în dughiana lui și eu es pentru ca să-l urmez ; mă silești ca să mă înfățișez înaintea dreptății și să mă supun chemării tale, și când vin ca să te întreb de astă chemare așa de deșanțată, tu mă primești, pe mine, Domnul și stăpânul tău, șezând pe scaun ! . . Or cât de mare te-am făcut, nu ești nimic alături cu mine și învață-te de a ști că nu-i nici o vrednicie în țara Moldovei, care să-ți dea dreptul de a te sumeți astfel ; bunătatea mea câteodată aprinde capetele de trufie, însă mânia mea le face să se rostogolească la pământ.

STAN. Măria Ta ! eu nimic nu am uitat și pentru aceasta sunteți aici, mi-ați cerut adevărul, eu vi l'am spus ; mi-ați dat cărmuirea dreptății, eu am primit-o și voi m'ați făcut Logofăt Mare, așa dar nu este nici cum un supus care primește pe Domnul său, ci un judecător care întreabă pe un învinovățit, căci ați ucis.

VODĂ. Eu ?

STAN. Sunteți învinovățit că ați ucis pe Hatmanul Troțușanu.

VODĂ. Și după care semne ai fi îndrăsnit să mă încarci cu astfel de pâră ?

STAN (arătându-i un junghiu). Acest junghiu, care-i cu marca Voastră, s'a găsit alătura cu trupul mortului.

VODĂ (în parte). E al meu! (Tare) Se poate ca să-mi fi furat cineva acest junghiu, și aceasta nu dovedește nimica. Semnul acesta-i destul de slab, și dacă nu ai vre-un altul...

STAN. Ba am...

VODĂ (mirat). Vorbește dar!...

STAN. Eri, un ceas după numirea mea de Logofăt, am poruncit să se pue la opreală pe toți oamenii cei fără căpătâiu, ce se aflau în Suceava. Un nelegiuit destrămat, anume Jani, mi-a spus, pentru ca să-și scape vieța... că un omor trebuiă să se facă chiar aseară în Curtea Hatmanului; am pus pânditori. La ceasul arătat numai un om intră... nu l-au putut cunoaște, însă fără ca el să bage de seamă, o basma i s'a luat din buzunar.

VODĂ. Ei și apoi?

STAN. Acea basma este a Voastră, și acest om erați Voi.

VODĂ. Pot să fie basmale care să semene și...

STAN. Inșă toate semnele și mărcile nu se aseamănă. Iată marca Voastră (el arată basmaua pe care este cusută marca lui Vodă cu litere roșie — mișcare obștească).

VODĂ (nerăbdător). Și dacă ași fi chiar eu, care am intrat în curtea Hatmanului, asta nu dovedește că eu sunt care am făcut această ucidere. Nu sunt martori.

STAN. Ba este un martor.

VODĂ. Care-i cutezătorul?

STAN. Insuși Hatmanul.

VODĂ. Hatmanul!

STAN. El a trimes să mă cheme noaptea înainte de a-și da sufletul, și mi-a spus înaintea întregii

sale case, că el e lovit hoțeste de moarte de către Despot Vodă.

VODĂ. El a mințit... Eu l-am lovit fățiș.

STAN. O mărturisești?

VODĂ. Da, logofete!

STAN. Auziți, boerilor; Vodă își mărturisește păcatul.

VODĂ. Nu-i aici nici un păcat.

STAN. Și cum oare numiți voi uciderile?

VODĂ. Ți-am spus, că eu nu am ucis pe Hatmanul în ascuns, ci l-am lovit fățiș. Hatmanul a ridicat sabia asupra mea, eu l-am lovit cu a mea. Aceasta nu a fost o ucidere, ci o luptă între doi.

STAN. Hatmanul a fost lovit fără martori, în mijlocul nopții, în curtea lui...

VODĂ. Hatmanul m'a atras la dânsul printr'o scrisoare mincinoasă, pentru ca să pue pe niște ucigași să mă omoare, și apoi să închine țara la străini. Cu o lovitură de sabie am scăpat de cursa lui, și pe țară de robie.

STAN. Or și cum ar fi fost, Măria tu, nu puteai să-ți faci singur dreptate, asta-i treaba legii. Domnii poartă sabie în semn de putere, iar legea singură numai, poartă securea; când legea nu poruncește vărsarea sângelui, atunci se numește omor, și știi că lupta între doi e pedepsită ca și uciderea pe ascuns.

VODĂ. Logofete, trebui să știi că persoana mea aici e neatinsă și capetele încoronate stau la adăpostul legilor.

STAN. O știu ca și Înălțimea Voastră, și Dumnezeuu să mă ferească de a o uita; însă dacă legea nu poate nimica asupra vieții voastre, ea poate totul asupra cinstei voastre.

VODĂ. Cinstea noastră!... și ai cuteză tu?...

STAN. Pentru că ești învinovățit, Tu, Despot Voevod, Domnul Moldovei.

VODĂ. Un cuvânt logofete!...

STAN. Vorbiți.

VODĂ (făcându-i semn de a veni). La ureche!

STAN (fără a se clinti). Spune în auzul tuturor. Dreptatea nu cunoaște taine și ascunsuri.

VODĂ. Logofete! Ți pierzi norocul.

STAN. Imi fac datoria... Voiai...

VODĂ. Cutezarea ta mă scoate din răbdare, și-ți poruncesc de a tace.

STAN. Nu-i decât un mijloc, prea înălțate Doamne, de a-mi închide gura, și acela-i de a-mi reteză capul.

VODĂ. Tare bine... Ei străjerilor! (străjerii înaintează).

STAN (neclintit). «Pe sfânta Evanghelie și pe coroana mea, ați zis, îți jur că nimeni, nici măcar noi însumi, nu va fi scutit de a se supune legii; că nimeni, măcar de am fi și noi, nu va putea să scape de pedeapsa ce o va fi învrednicit, și că, dacă va cere nevoia, noi însu-mi, îți vom veni întru ajutor pentru ca să poți aduce întru îndeplinire dreptatea către toți și împotriva tuturor». Acum faceți ce știți Înălțate Doamne, Dumnezeu ne judecă! (străjerii se duc la locul lor în urma unui semn ce-l face Vodă).

VODĂ (puțin gânditor). Urmează mai departe! (El ascultă cu liniște).

STAN. Sunteți dovedit de omor, și strămtorit de către mine, Logofătul Dreptății, de a vă înfățișă mâne la amiază, înaintea Divanului Dreptății, pentru ca să auziți hotărîrea, și să o vedeți adusă întru împlinire înaintea tuturor. Acuma puteți să vă duceți. (Toți se scoală).

VODĂ. Un minut, vă rog. Pentrucă ești hotărît de

a aduce legea întru îndeplinire împotriva mea, trebuie să fii de asemenea gata de a o aduce întru îndeplinire și pentru mine.

STAN. Dă, preă înălțate! Dreptatea are două mâni; cu una lovește și cu alta ocrotește.

VODĂ. Tare bine! Aseară un om a iscălit sub alt nume o făgăduință de a mă omori pentru o sută de lefti... ce pedeapsă învrednicește acest om?

STAN. Moartea!

VODĂ. Ai zis moartea?

STAN. Da! unde-s dovezile?

VODĂ (Dându-i hârtia iscălită de Niță). Iată făgăduința!

STAN. Unde-i acel om?

VODĂ (Arătând ușa din dreapta) Acolo!

STAN. Poruncește să vie!

VODĂ (unui idicliu ce se arată). Aduceți aici pe prinsul, și vestiți că are să se înfățișeze înaintea judecătorelui său, Logofătul cel mare al dreptății. (Lui Stan) Ai să vezi pe învinovătit.

UN GLAS DE AFARĂ. Invinovătitul. (Stan merge spre ușa din dreapta).

SCENA IV.

CEI DE SUS, NIȚĂ ÎN FUND.

STAN (Retrăgându-se). Fiul meu!

NIȚĂ (oprindu-se). Tatăl meu!

VODĂ. Să eșim boerilor, să ne vedem mare Logofete; fii drept. (El ese cu pantirii și cu toți boerii).

SCENA V.

STAN, NIȚĂ.

STAN (ascunzându-și capul în mâni). O Dumnezeuule!

NIȚĂ (alergând la dânsul cu brațele deschise). Tată!

STAN (oprindu-l cu un gest). Ba nu, judecătorul tău: un judecător neînduplecat Niță; care nu cunoaște altceva în lume, decât numai vinovați, sau nevinovați; un judecător care n'a voit să dea iertare Domnului și stăpânului său, și nu va putea dea iertare și nici fiului său... Iă bine aminte.

NIȚĂ (plecând capul). Vai!

STAN. Am să te întreb și tu ai să-mi răspunzi.

NIȚĂ. Sunt gata.

STAN. O Niță! tu ști cât doresc ca să te găsesse nevinovat... te jur Niță, să nu minți.

NIȚĂ. Fii liniștit, tată.

STAN (luând hârtia). Cunoști tu?... însă caută să nu te învinovățești orbește. (Niță clatină din cap). Cunoști tu această hârtie?

NIȚĂ. Da!

STAN. Da!... însă n'ai scris-o tu, așa-i?

NIȚĂ. Ba nu, eu tată.

STAN. Și iscălit?

NIȚĂ. Asemenea.

STAN (uitându-se la hârtie). Vai! (Citind). Eu... însă nu-i numele tău iscălit jos... Iani! e Iani și nu Niță.

NIȚĂ. Așa... Iani e scris, dar Niță a scris.

STAN. Însă acest om e pus la opreală încă de eri dimineța... Nenorocitul! cine te-a îndemnat să faci una ca asta?

NIȚĂ. Nu pot să-ți spun, tată.

STAN. Și știi tu ce pedeapsă îți este hotărâtă pentru că ai făcut aceasta?

NIȚĂ. Da... Moartea.

STAN. Moartea! moartea! tu să mori, Nițul meu, și să mori osândit de mine!... Nu! nu! Dumnezeu nu va îngădui aceasta... tu te vei îndreptăți... tu ești

bun... tu ești om de treabă... tu n'ai putut să ai o astfel de neagră cugetare... poate că te-a silit, poate că te-au înșelat... poate că Vodă te va fi ocărit; așa-i că el te-a ocărit? Și apoi răsbunarea... aceasta se înțelege ușor la un tânăr... însă îndreptățește-te Nițule, apără-te... spune ceva... vorbește ce ai de zis? (el cade la picioarele lui Niță).

NIȚĂ. Nimic, tată.

STAN (sculându-se). Nimic!... A! așa dar pentru asta tu te ascundeai de mine așa de mult!... pentru asta petreceai nopțile întregi departe de acoperământul părintesc, pentru asta ne făceai să veghem în suspinuri și în lacrimi!... Eră numai pentru fapta unei nelegiuiri, pentru rușinea și batjocorirea învechitelor noastre zile... și ce?... N'ai tu nici o cinstire în albitul păr al aceluia ce te-a crescut, n'ai tu nici o milă pentru înfrânta inimă a bătrânei tale mame, poți fi fără rușine pentru numele ce-l porți ca și noi? (Niță se apropie de dânsul, el se retrage îndărăt). Nu te cunosc mai mult, ticălosule! Tu însimbrietule pentru omor!...

NIȚĂ. Eu să mă însimbriez pentru omor! eu săucid pentru bani?... și să nu pot vorbi... Nu! Tu o zici, însă nu o crezi... eu însu-mi m'am pierdut... însă să mă ovilesc, nici odată! nu poate cineva să facă astfel de lucruri, când acel cineva este fiul tău, tată... mâinile mele sunt tot curate, și cugetul meu liniștit, tot sunt vrednic de tine, îmbrățișază-mă, tată. (Niță se aruncă în brațe-i și plânge asupra lui).

STAN. Copilul meu! Copilul meu!

NIȚĂ. Când am să mor, tată?

STAN. Măine!

NIȚĂ. Vai! așa fi voit din toată inlma să o văd.

STAN. Pe cine?...

NIȚĂ. Pe sărmana mea mamă!

STAN. Pe maica ta?... biata Vochiță!...

NIȚĂ. Deă Domnul ca ea să nu fie aici, precum și sora mea, când... în minutul în care...

STAN. Nu, ele sunt încă la satul Vânători... în căsuța noastră.

NIȚĂ răsufliând). Ce norocire!... dulcea și sărmana mea Florică... așa-i tată că-i îmbrățașa-o mult, da mult, pentru mine?

STAN. Da... Da...

NIȚĂ. Și pe mama așijderea... pe buna mea mamă... le vei spune că le iubesc pe amândouă foarte mult...

STAN. Nițule! E cu neputință ca tu să fi făcut acest păcat, și sunt incredințat că dacă ai vrea, ai putea să scapi.

NIȚĂ. Este prea adevărat, tată!

STAN. Ah! o știam eu foarte bine, că tu nu erai vinovat!...

NIȚĂ. Inșă nu voesc să spun nimic.

STAN. Tu nu vrei să spui?

NIȚĂ. Nu, căci pentruca să scap, ar trebui să mă port neomenește, și înșuș tu, cu acest preț, nu ai voi să-mi cruți vieța.

SCENA VI.

CEI DE SUS, VOCHIȚA, FLORICA, REȚINUTE DE PANȚIRI CARE NU VOESC SĂ LE LASE SĂ INTRE.

NIȚĂ. Soro!... Maică!...

STAN (în parte). O Dumnezeuule! pentru ce mi le-ai trimis? (Florică-i care-l sărută). Bună ziua... Bună ziua... Draga mea copilă...

VOCHIȚA (sărutând pe Niță). Bună ziua, Nițule!... tare-mi pare bine că te văd, și sunt foarte fericită...!

STAN (îu parte). Fericită?...!

VOCHIȚA. Tu nu zici nimica... ce? nu ți-e bine, Nițule?

NIȚĂ (liniștit). Nu mi-e nimica, mamă.

VOCHIȚA. Dar tu Stane?

STAN. Eu?... (El cade pe scaun și-și ascunde fața suspinând).

VOCHIȚA (voind să-i dea mâinile în lături). Stane!...

NIȚĂ (încet Florică-i care s'a apropiat de dânsa). Înșelătorul tău, Hătmanul Șerban, e mort.

FLORICA (îngălbînindu-se). Mort!

NIȚĂ (deasemenea). Soro! Nu-ți mai rămâne alt adăpost decât Mănăstirea...!

FLORICA. Ce! și tu mă lași?

NIȚĂ. Eu? (El își întoarce capul plângând).

FLORICA. Tu plângi?

VOCHIȚA (arătând pe Stan). Și el plânge, oare ce este, bunule Dumnezeu?... Stane?

STAN. Intreabă pe Niță pentru ce nu voiește să mărturisească?

VOCHIȚA. Să mărturisească! Și ce să mărturisească?...!

NIȚĂ (aruncându-se la genunchile Vochiței). Du-te de aici mamă! Du-te de aici, pentru numele lui Dumnezeu...!

VOCHIȚA. Nici odată! Nici odată! Ce-a făcut el?

STAN. El a iscălit o legare de a omorî pe Vodă.

VOCHIȚA și FLORICA. Nenorocitul!

VOCHIȚA. Și el e osândit?

STAN. Da!

FLORICA. La moarte?

STAN. Da!

VOCHIȚA. Ah!... (minut de tăcere) de cine?

STAN. De Logofătul cel Mare.

VOCHIȚA. Inșă Logofătul cel Mare...

STAN. Sunt eu.

VOCHIȚA. Tu!... Cum!... Niță, fiul tău... sângele tău, tu l'ai osândit?...

STAN. A trebuit.

VOCHIȚA. A trebuit!... și de când părinții își omoară fiii lor?...

STAN. Trebuie să faci toate când datorința poruncește.

VOCHIȚA. Cea mai întâiu datorință a unui părinte este de a-și iubi copiii. Niță este fiul tău.

STAN. Cea dintâiu datorință a unui judecător, este de a face dreptate tuturor.—Niță este vinovat.

FLORICA. Niță vinovat! e cu neputință tată.

STAN (sculându-se). Asta am zis-o și eu... înșă el nu vrea să mărturisească nimic.

FLORICA. Tată, dacă va mărturisi, îl vei scăpa?

STAN. Mă mai întrebi de l'aș scăpa!... Vorbește acum Niță, tu vezi că noi te ascultăm.

NIȚĂ. Știi prea bine, tată, că nu pot nimic să spun.

STAN. Când cineva are tată, mamă, soră și când viața ta e viața lor, trebuie să jertfească toate pentru a scăpa.

NIȚĂ. Toate, afară de cinste!

STAN. Inșă dacă tu ai tăceă, îndărătnic băiat, tu silești pe tatăl tău să te osândească.

NIȚĂ. Și dacă aș vorbi, să mă desprețuiască. Pe care iubești mai bine din amândouă?

VOCHIȚA. Ce! această taină, această înfricoșată taină ce te perde, nu-i spune-o nici înșăși maicii tale?

NIȚĂ. Nu, căci mama o va spune judecătorului meu și această taină trebuie să moară aici.

STAN. Așa dar, iartă-mi judecata mea.

NIȚĂ. Cu tocmeală că-mi vei ertă și D-ta tăcerea mea.

STAN. Dă-mi mâna Nițule (se aruncă unul în brațele altuia).

NITĂ (după un minut). Dă-mi cea mai de pe urmă binecuvântare tată ! (el se pune în genunchi).

STAN. Judecătorul tău te-a osândit, Nițule ; acum tatăl tău te iartă. . . eu te voiu plânge pe pământ, iubitul meu copil ; tu, roagă-te pentru mine în ceruri. (El se scoală și-l strânge mult timp în brațe plângând).

FLORICA. Pentru mine, pentru mama mea, te rog desvinovățește-te.

VOCHIȚA. Stane ! nu mă omori ! copile ! nu mă omori.

FLORICA. Moartea ta e și moartea noastră, Nițule, vrei tu să ne faci să murim cu toții de durere ?

VOCHIȚA (lui Stan). Ce socoți că ne vom face noi, când Niță nu va mai trăi ? Tu știi bine, că fără de dânsul noi nu putem viețui.

FLORICA. Fieți milă de noi, frate (îngenunche dinaintea lui).

VOCHIȚA (de asemenea). Fie-ți milă ! nu te îndură de noi, fie-ți milă de părinții tăi.

STAN (stând de asemenea în genunchi). Noi suntem la genunchele tale, Niță. . . Noi te rugăm. . . vorbește. . .

TOȚI. Vorbește ! Vorbește !

NITĂ. Nu pot !

STAN (sculându-se). Aprozilor ! (Aprozii se arată). Duceți pe vinovatul !

VOCHIȚA (căzând pe scaun). Oh !

FLORICA. Ertare, tată !

STAN (cu întristare). Indepărtați și pe aceste femei. (Aprozii îndeplinesc poruncile). Iată-mă singur acum, chiar singur în fața datorinței mele ! . . .

ACTUL V-lea

Sala Tronului Curții Domnești (amiază-zi).

SCENA I

DOI APROZI.

I-IUL APROD. Oare cam câte ceasuri să fie ?

II-lea APROD. Trebuie să fie amiază acum.

I-IUL APROD. Indată au să ne schimbe și apoi vom avea și noi timp să mergem ca să vedem o minune nouă în Moldova.

II-lea APROD. Ia ajungă-ți !... n'are să fie nimic, măi frate.

I-IUL APROD. Cum ? n'are să fie nimic... Toți spun că judecata s'a sfârșit și tânărul e gata să moară.

II-lea APROD. Ba că chiar, și cum o socoate el aceasta ?

I-IUL APROD. Tare bine, după cum se vede, el e așa de liniștit ca și cum ar merge să se culce în pat... Curioși oameni se mai văd în astă casă : Tatăl osândește pe fiul său la moarte ca și cum ar fi o comandare.

II-lea APROD. Dar ce naiba oare are bărbăria ceia ?

I-IUL APROD. Se vede că-i încumetrît cu dracul ; n'a judecat el eri pe Vodă și l'a îndatorit ca astăzi să vie pentru ca să-și audă hotărîrea ?... Ce cap sec !

II-lea APROD. Știi că ar fi un lucru prea deșanțat, ca Vodă să se lase să-l omoare, pentru ca să facă plăcere, cui ? Lui Moș Stan Corbul.

I-IUL APROD. Incât pentru aceasta, încă nu se știe la ce voește a-l osândi. Așa dar ...

II-lea APROD. Nu face nimic, sunt foarte răbdător a vedeà mâne ce vor face tu'strei, mai cu seamă ghiujul.

I-ul APROD. Nu ești numai tu, mai sunt și alții ca tine... Toată Suceava s'a strâns... așteptând minutul.

II-lea APROD. Sărmanul om! Nu știu ce-i vâjje prin cap; însă mi-e frică că nu se va sfârși prea bine cu dânsul.

I-ul APROD. Tăcere! Iată Măria Sa Vodă.

(Aprozii sunt schimbați de alții).

SCENA II.

SIMION, VODĂ.

SIMION. E amiază, prea înălțate Doamne!

VODĂ. Ei ș'apoi?

SIMION. Înălțimea Voastră are de gând să meargă la chemarea ce i s'a făcut de către Logofătul cel mare.

VODĂ. Eu? să merg să mă dau în mâinile acestui țăran, pentru ca să ascult și să sufer hotărîrea ce-i va plăceà să o deà?... Nu! Nu! Simioane! Dumnezeu n'a făcut din mine un Domn stăpânitor, pentru ca să-mi supuiu vrednicia mea nălucirilor unui om de rând... de m'aș mai supune poruncilor lui, nu numai Noi, dar Domnia întregă, aș arunca-o în picioarele gloatei.

SIMION. Înălțimea Voastră știți prea bine că nu vă temeți de nimic.

VODĂ. Cu bună seamă, nimic pentru vieța mea; însă pentru cinstea mea, Simioane, pentru călcarea vredniciei mele!... Cine știe ce lucrare va face

asupra acestei gloate, care urlă de bucurie așteptându-mă înaintea Curții judecătorești, vorba acestui plăeș judecând și osândind pre Domnul său... și apoi nu va fi prea bine pentru acest sărman om, ca să se întâlnească față în față cu Noi; de sigur că atunci răbdarea mă va părăsi la o adoua încercare, ș'atunci!... însă mulțumesc lui Dumnezeu! Nu va fi nimic de acum înainte. Logofătul cel mare mă va lăsa în pace, fii incredințat, și mă va scuti ca să-mi calc cuvântul, neținându-și el pe al său. Fiul Logofătului e învinovățit de ucidere ca și noi, și eu nu voi fi osândit, precum nu va fi nici el.

UN CĂPITAN DE PANȚIRI (vestind). Un trimes din partea Logofătului cel Mare.

SCENA III.

CEI DE SUS, UN JUDECĂTOR.

JUDECĂTORUL. Prea înălțate Doamne! Marele Logofăt mă trimete la Înălțimea Voastră, pentru a vă face cunoscut a doua oară de a vă înțățișă în sala cea mare, pentruca să vă ascultați judecata și să vedeți împlinirea hotărîrii.

VODĂ. Mergi de spune aceluia ce te-a trimes, că m'a seos din răbdare, și să facă bine să tacă astăzi, dacă voește să mai trăiască mâine... Mergi și păzește-te să nu-ți mai calce piciorul pe aici.

(Judecătorul ese).

CĂPITANUL DE PANȚIRI. Jupâneasa Hătmâneasa Troțuseanu vă roagă să aibă voe de a vorbi cu In. Voastră.

VODĂ. Zii să intre... Du-te de aici Simioane.

SCENA IV.

VODĂ, HĂTMĂNEASA.

HĂTMĂNEASA (în negru intrând cu grăbire). Prea Înălțate! Vin ca să vă cer ertare! Ertare în genunchi.

VODĂ (sculând-o). Scoală-te Hătmăneasă! Scoală-te! și lasă-mă să-ți mulțumesc, că a-i venit D-ta mai întâiu la Noi, căci Noi nu mai îndrăsnem de a mai veni la D-ta... Oh! cum să-ți mulțumesc că mi-ai hărăzit astă venire scumpă și mult dorită, fără de care nu puteam mai mult să trăiesc.

HĂTMĂNEASA. Prea Înălțate!...

VODĂ. Hatmanul este mort, Doamnă!... mort de mâna mea, mi-aduc aminte, însă poate asta a fost vina D-tale mai mult, decât a mea.... (Hătmăneasă face o mișcare). Numai iubirea mea pentru D-ta m'a făcut să mă duc la astă grozavă întâlnire și m'a făcut să omor pe Hatmanul; așa Doamno, eu îl uram... erai a lui, acest om îmi ascundeà soarele, și-mi încureà vieța; erà trebuință ca unul din doi să nu mai fie pe pământ, și eu am răsărit de bucurie simțind sabia sa, că se loveà cu a mea.... lui îi ziceam că murià pentru vânzare de Patrie, însă în mine îmi ziceam că murià din pricina norocirii sale.

HĂTMĂNEASA. Ascultă-mă, Măria Ta! Ascultă-mă... este un om care are să piară, și pe care eu trebuie să-l scap, fie măcar eu însăși vieța mea... cer ertarea sa, prea Înălțate Doamne!

VODĂ. E foarte îndelungat timp de când sufer, și sufer cumplit!... oare nenorocirea îmi va fi totdeauna oprită?... ziua în care voi pune la picioarele tale inima mea, vieța mea, mâna mea, coroana, spune-mi Doamno, le vei aruncà?

HĂTMĂNEASA. Și voi, Prea înălțate Doamne! singura rugămintă ce o cer, îmi făgăduiești că vei îndeplini-o.

VODĂ. Ce vroești?

HĂTMĂNEASA. Ertare lui Niță Corbul, Prea Înălțate Doamne!

VODĂ. Ertarea ucigașului meu!

HĂTMĂNEASA. El e nevinovat!

VODĂ. El!

HĂTMĂNEASA. Poate că toți l-au socotit de vinovat pentru că fără de îndoială, el va fi ascuns adevărul, însă Voi îl veți cunoaște nevinovat, Voi, Prea Înălțate Doamne! când vi-l voi spune.

VODĂ. Cum-ai adevărul?

HĂTMĂNEASA. Este rușinea și necinstea mea.

VODĂ. Necinstea ta!...

HĂTMĂNEASA. Când Hatmanul a venit să-mi spue că el așteaptă pe un om pentru a vă omori... Niță eră ascuns în camera mea.

VODĂ. În camera ta!

HĂTMĂNEASA. El a auzit totul, și temându-se de a nu fi descoperit, dacă s'ar mai fi ascuns, el s'a înfățișat Hatmanului ca ucigașul așteptat de dânsul, și pentru a scăpa cinstea mea, el și-a dat cinstea și viața lui; acum după ce v'am spus toate, prea înălțate Doamne! scăpați-l.

VODĂ. Însă în camera ta, cine l-a adus?

HĂTMĂNEASA. Eu!

VODĂ. Tu!... nu cumva din întâmplare ai iubit pe omul acesta!

HĂTMĂNEASA. Da, prea Înălțate!

VODĂ. De este așa, roagă-te pentru sufletul lui... el va muri.

HĂTMĂNEASA. Să moară!... însă voi m'ați făcut să nădăjduesc iertarea lui.

VODĂ. Poate că așa fi făcut o ucigașului meu, Doamnă, însă nu o voi face-o protivnicului meu... acest țaran... protivnicul meu... mărturisirea ta l-a pierdut.

HĂTMĂNEASA. Însă Voi știți acum, că Niță nu-i vinovat.

VODĂ. Vinovat sau nu, ce-mi pasă mie?... Aceea ce-mi pasă este că el trebuie să moară, și va muri... Simioane!...

HĂTMĂNEASA. Ia seama Măria ta! eu voi vorbi...

VODĂ. Tu?

HĂTMĂNEASA. Eu!... Alerg să spun Logofătului celui Mare adevărul, și asupra mea, și asupra Voastră. Este o ocară pentru noi amândoi, nelegiuirea pentru mine, uciderea pentru Voi. De va trebui-o voi spune-o, o voi spune-o poporului adunat... o voi spune-o lui Dumnezeu, și dacă și ei nu mă vor ascultă, și dacă te vor lăsa să omori pe Niță pentru uciderea pe care n'a făcut-o, și pe care nu voi să o facă... atunci însu-mi îmi voi răsbună (ese).

SCENA V.

VODĂ, SIMION.

VODĂ. Simioane!

SIMION. Iată-mă, Măria ta!

VODĂ. Știi tu una Simioane? ea iubește pe Niță Corbul.

SIMION. Hătmăneasa?

VODĂ. Da!... Tot Corbuleștii îmi stau în cale!... când părintele, când fiul. Iată ce mă scoate din răbdare, voesc să stărpesc acest cuib... Indată o ceată

de călăreți să se ducă la curtea judecătorească... să pue mâna pe judecător, să pue mâna pe pârît, să mi-i aducă aici legați de mâni și de picioare, și zi călăului să-și ascută securea... Ce este?... și cum puteți să intrați fără de porunca Noastră? (Toată Curtea intră în neorânduială).

SCENA VI.

CEI DE SUS, NIȚĂ încătușat, STRĂJERII LUI VODĂ, APROZII,
LOGOFĂTUL, CURTEA, POPOR.

STAN. Eu sunt!

VODĂ. Iar tu!

STAN. Iar eu Măria ta! Pentru că voi nu puteți să veniți la noi, am venit noi la Voi... Pentrucă Vă uitați jurământul, de datorie socot ca să Vi-l aduc aminte. Oh! aceasta Vă pune în mirare, prea înălțate Doamne, nu Vă așteptați să vedeți una ca aceasta din partea mea. M'ați luat din casa mea ca pe un ghiduș cu părul alb, pentru a mă însărcină eu o treabă vrednică de rîs, și a Vă bate joc apoi de mine, de nebuniile mele și de prostiile mele... V'ați înșelat, Măria ta; în loc de un lingușitor, v'ați luat un judecător. Voi cautați o slugă, și-ați dat peste un om; cred că o vedeți însuși. Acum eu sunt o cursă vie pe care ai întins-o pentru plăcerile Tale, și în care pentru pedeapsa Ta ai și căzut... Sunteți în mâna mea, și nu veți scăpa de pedeapsa ce Vi se cuvine. Gloata de oameni pe cari nu ați voit să o vedeți înaintea Curții judecătorești, a venit să Vă vadă în Curtea voastră. Ascultați-vă judecata de pe tronul înălțimii Voastre (el se înaintează spre tron) învățătura cu cât se dă mai

de sus, cu atâta străbate mai departe... ascultă Măria Ta.

SIMION (repezindu-se asupra lui Stan). Oprește-te obraznice și nu-ți întinde mai departe sumeția, (puind mâna pe mănunchiul săbiei). Vai de cel ce se va apropiâ!

VODĂ (cu asprime lui Simion). Trage-te în lături Simioane și nu amenință pe un om care nu se teme nici chiar de însuși Domnul său (Simion se trage în șirurile boerilor).

STAN (cu răceală). Păzitorilor, îndepărtați pe acest răsvrățitor. (Suindu-se pe treptele tronului) Despot Voevod, sunteți dovedit că ați omorât pe Hatmanul Șerban Troțușanu, această nelegiuire învrednicește moartea.

(Mișcări în mulțime, strigăte de grozăvie).

VODĂ (cu mândrie). Tăcere! lăsați să sfârșească judecătorul.

STAN. Inșă fiindcă Dumnezeu V'a făcut nevătămat și sântit pentru toți, afară numai de dânsul, apoi legea neputând să Vă ajungă în fața voastră, ea Vă va lovi în vrednicia voastră. Poruncesc dar calăului ca să vă sfarme Marca familiei Voastre Domnești, zicând: «aceasta este pedeapsa unui Domnitor ucigaș».

VODĂ. Acum ai sfârșit cu unul din doi, sfârșește și cu cel-lalt.

STAN. Ziceți să pășiască mai înainte vinovatul.

ARMAȘUL CEL MARE (zicând lui Niță să iasă mai înainte). Iată-l, părinte Logofete.

STAN. Niță Corbule! tu ai voit să răpești vieața Domnitorului tău cel legiuit, Domnul nostru. Acesta'i un păcat din cele mai mari și omenești și Dumnezeuști. Rostesc asupra-ți hotărîrea de moarte. Amândouă hotărîrile se vor împlini una după alta; o descărcătură de sineață va vesti sfărâmarea Mărcii Dom-

nești și a doua descăpățânarea vinovatului. Dumnealui Vel Armaș este însărcinat să stea față la aducerea în îndeplinire a amânduror hotărîrilor, (tăcere de spaimă și de grozăvie). Acum, prea înălțate Doamne, după ce mi-am făcut datoria de judecător, ca părinte, Vă cer ertarea fiului meu, (se aruncă la picioarele lui Vodă). Ertare! . . . Ertare! . . .

VODĂ (lui Niță). Vino mai aproape vinovatele. (Niță se apropie, Vodă îi vorbește încet). Oare cine mi-a spus că tu n'ai fi iscălit de bună voe făgăduința de a mă omorî. . . spune tare, ce te-a silit la aceasta și noi te ertăm.

NIȚĂ (încet). Nu mai am nimic de spus prea Înălțate Doamne.

(El se retrage).

VODĂ (tare). Moș Corbule! trageți înapoi hotărîrea ce ai rostit-o împotriva noastră, și noi ertăm pe fiul tău.

STAN (sculându-se). Să se îplinească amândouă hotărîrile. Dreptatea nu poate stă la tocmeală.

NIȚĂ. Bine, tată dragă. Însă Măria Sa nu este vinovat ca mine, căci a ucis pe Hatmanul Șerban în luptă dreaptă. Eu, fără știrea lor, am fost față când Hatmanul a ridicat sabia contra Domnului său pe care îl atrăsese la dânsul ca să'l omoare, și a murit ca un ticălos ce eră. Iată dovada. (Scoate din sân legarea scrisă de Hatman în actul III). Crede-mă, omul pe pragul morții nu minte.

STAN. Mulțumesc Doamne că mai ajutat să pot retrage în cuget curat hotărîrea dată contra Domnului meu. (Către aprozi). Să se îplinească hotărîrea cu Niță Corbu. (Niță ese, Stan cade la picioarele Tronului zdrobit de durere).

VODĂ (după ce a vorbit încet lui Simion). Dute. (Simion ese).

SCENA VII.

CEI DE SUS, AFARĂ DE NIȚĂ ȘI SIMION.

VODĂ (in parte), văzând pe Niță plecând). Ce suflet nobil, ar fi fost un păcat să moară! (Urcând scările Tronului). Ve-deți, boerilor, cum se face dreptatea acum în țara noastră; supusul judecă pe Domnitor, părintele judecă pe fiu, privilegiile sunt moarte, nu este decât o lege pentru toți. Toți dar să se supue legii; aceasta a fost dorința Noastră de când Moldova m'a ales de Domnul ei. Vai de țara aceea unde legile sunt numai pentru cei mici!!

SCENA VII.

CEI DE SUS, HĂTMĂNEASA.

HĂTMĂNEASA (alergând). Stați! Opriti! Niță nu-i vinovat.

STAN. Nu-i vinovat?

TOȚI. Nu-i vinovat!

HĂTMĂNEASA. Voiu dovedi! Scăpați-l... Scăpați-l!...

STAN. Să stea judecata.

(Se aude o lovitură de sineață).

VODĂ. Dreptatea-i făcută!

STAN. O! Dumnezeu! Dumnezeu! Dumnezeul meu!

(Cade iar suspinând).

VODĂ. Boeri, Moldova are de acum să înceapă sub un nou Domnitor, o nouă vieată de fericire și de dreptate (făcând un semn străjerilor lui). Să se îndeplinească poruncile Noastre.

SCENA IX.

CEI DE SUS, NIȚĂ ADUS DE SIMION.

TOȚI. Niță!

NIȚĂ. Tată!

STAN (strângându-l în brațe). Bunule Dumnezeu, nu m'ai lăsat să mor de durere... nu mă lăsa dar să mor de bucurie!

VODĂ. Moș Stane Corbule, te întărim în slujba ce o ai, îndeplinește-o precum ai îndeplinit-o până acum. Iar pe tine Niță, Corbule, te fac Serdar de Orheiu, și rog pe Hătmăneasa Elena să te ia de soț.

NIȚĂ (sărutându-i mâna). Ah! Prea Înălțate Doamne! prin ce să vă arăt simțirea mea de recunoștință?

VODĂ. Prin aceea de a fi credincios țării și tronului, după cum părintele tău a fost drept. Cum socoți moș Corbule! bine am început acum?

STAN (strângând mâna ce i-o întinde Vodă). Prea bine, Măria Ta... Siliți-vă de a urmă tot așa până la ora morții Voastre, și biata Moldova va fi norocită. Eu vă doresc mulți și fericiți ani să domniți peste ea, și să o mângâiați de ranele ce i-au făcut Tătarii, Turcii și Leșii. Să trăiți Înălțimea Voastră.

TOȚI: Să trăiți Înălțimea Voastră! Să trăiți Înălțimea Voastră!

(Cortina cade).

THEODOR CODRESCU ȘI CORNELIU TH. CODRESCU

AMORE E GIUSTIZIA

DRAMMA STORICO IN CINQUE ATTI

(PLAESUL LOGOFET-MARE DE TH. CODRESCU)

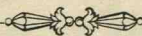
RIDOTTO DAL RUMENO PER LE SCENE ITALIANE

DA

CORNELIO CODRESCO

*Nè che poco io vi dia da imputar sono
Chè quanto io posso dar, tutto vi dono.*

ARIOSTO.

BUCAREST
NUOVA TIPOGRAFIA PROFESSIONALE, DEM. C. IONESCU

10. — Strada Şelari. — 10

1907

PERSONAGGI

VOEVODA GIACOBBE DESPOTA, che regnò in Moldavia nel 1461.

L'ETMAN SCERBAN TROTUSCIANU.

ELENA sua moglie.

STAN CORBU.

VOKIZZA sua moglie.

GIOVANNINO }
FIORINA } loro figli.

SIMEONE familiare del Voevoda.

LA BALIA DI ELENA

1° SIGNORE

2° SIGNORE

3° SIGNORE

UN CAPITANO

UN UFFIZIALE

1° USCIERE

2° USCIERE

UN MESSO

UN PAGGIO

DUE GUARDIE

GIUDICI

SEGUITO DEL VOEVODA

SOLDATI

POPOLO

L'azione ha luogo nel I, Atto nel villaggio Venatori, poi a Succiava, capitale della Moldavia.

ATTO I.

L'interno di una casa di montagna dalla cui finestra si scorgono i monti Carpazi coperti di neve — ore 8 p. m.

SCENA I

STAN-CORBU legge su d'una tavola, avente alla propria dritta VOKIZZA sua moglie che fila, ed a sinistra, sua figlia FIORINA che fa la calza.

STAN (Leggendo ad alta voce). «E poichè dirottamente «la pioggia precipitava ed il rumore dei tuoni di «lontano s'udia, all'eremita parve sentire una voce «che dicesse: Dio! Dio aiutami!... Egli si fermò a «porvi orecchio nel mezzo di sua preghiera».

VOK. Dev'esser troppo tardi?

STAN. Non tanto.

VOK. E Giovannino non più ritorna.

STAN. Non temere... forse ha trovato un cervo, di cui a seguir le traccie fu trasportato lontano molto più del solito (ripiglia la lettura).

VOK. Ma io sono angustiata...

STAN (con serietà). Taci moglie mia, basta... (ripiogliando la lettura) «nel mezzo di sua preghiera. Dopo «poco tempo si senti di nuovo la stessa voce; allora

«Peremita si appoggiò ad un bastone, accese una fiaccola ed uscì di casa par andare». Fiorina, cara mia figliuola perchè non ascolti, nè lavori?... Dimmi che cosa pensi?

FIOR. Sento l'infuriare della tempesta.

VOK. (alzandosi). O Dio! che uragano spaventevole ed io non veggo ritornare mio figlio!!!

STAN (alzandosi pure). Falla per sempre finita perchè il timor panico è cosa ridicola... Giovannino conosce il cielo come un' aquila, ed i monti come un cervo... piuttosto potrei smarrirmi io nella mia propria abitazione che egli tra i monti.

VOK. È vero... ma quanta neve cade!

FIOR. E poi tu sai mamma che la gente del contado di Bistrizza lo ritengono come il giovane più animoso e svelto...

VOK. Lo so molto bene... più, che gl'è un esperto cacciatore, ma sono inquieta. La mia lampada per ben due volte si è spenta, e certi lamenti ho sentito per l'aria risuonare, i quali si assomigliano a quelli di un condannato... è molto tempo che non siamo aggrediti dai Tartari figlia mia... e temo che una grande sventura non ci sovrasti... Son tre giorni che Giovannino è partito con promessa di ritornare quest'oggi... e non so qual cosa l'abbia trattenuto.

STAN. Trovandosi qui d'appresso, può esser in sicurezza.

VOK. O! Volesse Iddio!

STAN. Lascia che lo chiami (apre la finestra e suona col corno) Attenti... (ascoltano tutti).

VOK. Niente.

FIOR. Babbo mio... un pò più forte, l'animo mio mi dice che ti risponderà.

STAN. Silenzio... sentite (suona più forte, un minuto di silenzio poi si sente la risposta in lontananza).

TUTTI. È desso!!

STAN (Cadendo su di una sedia e commosso). Ti ringrazio mio Dio! Ecco il mio Giovannino! (a Vokizza) Abbracciamci, cara mia consorte... temevo din non più rivederlo.

VOK. (Abbracciandolo). Quanto sei pallido, diletto mio...

STAN (Alzandosi). Non fa niente; porgimi la mano come nel giorno del nostro sponsalizio ed andiamogli incontro.

VOK. Facciamo presto.

FIOR. Il tempo è troppo cattivo, caro babo... lascia che io vada sola.

VOK. No!... Tu stai poco bene.

STAN. E noi siamo ancora forti... vivaddio! partiammo (vuole uscire).

FIOR. Prendi almeno il berretto babbo.

VOK. Già, Fiorina ha ragione, prenditi il berretto

STAN. Ebbene dammelo (Vokizza esce sola).

FIOR. Eccolo (Gli dà il berretto).

STAN. Vokizza! Vokizza!... aspettami... eh! ella l'abbraccerà per la prima (via).

FIOR. (Sulla soglia). Non andranno lontano... poichè Giovannino vola non cammina... Fratello! (Giovannino entra, Fiorina gli salta al collo).

SCENA II.

FIORINA, STAN, VOKIZZA entrano.—GIOVANNINO, vestito da cacciatore col fucile sulle spalle.

GIOV. (baciando Fiorina). Buona sera, buona sera cara. mia Fiorina.

FIOR. Dammi il fucile.

VOK. Appressati qui vicino al fuoco... vuoi cambiarti la giubba?

GIOV. (scuotendosi per far cader la neve). No, niente è finito! Come l'avete passata in questi tre giorni dacchè non vi veggo?

STAN. Ottimamente come sempre... eccetto Fiorina che non si sente molto bene.

GIOV. (Prendendola per la mano). Che hai sorellina?

FIOR. Certe febbri che mi tengono di tanto in tanto... ma passeranno! anzi, sono già passate al solo vederti!

GIOV. (Carrezzandola). Cara sorella!

STAN. Vogliamo cenare?

VOK. Sì, ceniamo.

STAN. Fiorina appresta la tavola e subito!... hai fame figlio mio?

GIOV. Non tanto.

STAN. Eh! vedremo!...

VOK. Ma non stai bene?

STAN. Ah! ammalato... i giovani come lui sono sempre forti e rigogliosi... Dimmi hai cacciato qualche cosa?

GIOV. No, non ho fatto nessuna cacciagione.

STAN. Eh! giovanotto... caro mio, da un mese in qua sei troppo disattento nel cacciare, perchè veggo che tu passi i giorni e le notti tra i monti, e niente porti... Tu, chi sa che fai, e non ci dici niente?...

GIOV. (Presto). No, non faccio niente, padre mio... che vuoi ch'io faccia? Non ho sempre buona fortuna alla caccia, e poi il cane del mio fucile si è sconciato, ed è perciò che partirò domani per Succiaava, anzi stasera, se il tempo si rischiara, per acquistar un fucile nuovo.

FIOR. (lasciando cadere un piatto). Tu parti?

GIOV. Sì.

FIOR. In questa sera?

GIOV. Sì.

FIOR. O Dio mio!

GIOV. Perchè ti spaventi? andrò in Succciava dove starò qualche giorno, e cercherò di vendere pure delle legna della nostra foresta e tosto ritornerò.

VOK. Tu hai detto partire se il tempo si rischiarà. Ma come, non vedi che terribile tempesta? (infuriar del vento). I viaggiatori sono molto da compiangersi in questa sera.

STAN. In verità, con una simile tempesta e con tanto denso tenebrío, i viaggiatori possono morire tra i monti senza conforto, lungo una strada.

VOK. Ahimè!... non possiamo soccorrerli?

STAN. Sì, che li possiamo aiutare accendendo un fuoco dinnanzi la nostra casa, per dar segno agli smarriti se ve ne sieno. E tu Giovannino che ne dici?

GIOV. Sì, ottima pensata! Tu hai proprio idee providenziali, e la tua casa sarà benedetta per tanta bontà... Su andiamo a prendere delle legna e faremo un fuoco tanto grande, da vedersi da'più lontani (via con suo padre).

VOK. Fiorina mia, perchè sei commossa?

FIOR. Mamma, tu pur accennasti che un grave infortunio ci sarebbe sovrastato.

VOK. Dissi questo quando Giovannino non ancora era tornato, ma adesso è qui.

FIOR. Ma vuole andare di nuovo.

VOK. Non tanto presto.

FIOR. Ma sai che egli ha detto che ripartirà stanotte? e quando dice una cosa... la fa!

STAN. (Rientrando con Giov). Che piacere! il fuoco arde si gagliardemente che è una vera gioia guardarlo, e quando penso che potrà giovare a qualche smarrito, mi sento consolare!... Adesso a tavola! (Si siede a tavola).

VOK. Piglia posto Fiorina (si siede).

FIOR. Grazie, ma non mi sento tanto bene, e vorrei piuttosto dormire che cenare.

STAN. Buona notte figlia mia, spero che nella dimani ti trovi bene.

FIOR. Non sò se ti rivedrò prima della tua partenza, caro Giovannino, perciò buona notte, e ti auguro buon viaggio.

GIOV. (Abbracciandola). Sta bene Fiorina mia, sta allegra sorella!

FIOR. (Piano). Quando parti?

GIOV. (Piano). Questa notte.

FIOR. (come sopra). Ho bisogno di parlarti a solo.

GIOV. (come sopra). Dopo che tutti saranno andati a letto, vieni a trovarmi, io t'aspetterò. (ad alta voce). Non t'angustiare, quando tornerò da Succiaiva ti porterò una bella cosa... un'immagine sacra.

FIOR. Ti ringrazio fratello. — Di nuovo, buona notte! (via).

VOK. Fiorina non dimenticarti la preghiera!

FIOR. (Da fuori). No, no madre mia!

SCENA III.

GLI STESSI, MENO FIORINA.

VOK. (Voltandosi). Il fuoco continua ad ardere?

STAN. (Guardando in fondo). Non ti dar pena non si spegnerà, perchè la neve incomincia a cessare, ed il vento che spira dà più vigore alla fiamma.

GIOV. (alzando la testa). Zitto! (tutti si fermano) Zitto!

STAN. Che cosa?

GIOV. Credo sentire un calpestio di cavalli in lontananza.

STAN. In verità, figlio mio, il tuo udito è più delicato del mio, perchè io non sento niente.

GIOV. (Alzandosi). Eh! che non sbaglio!... sentite bene... sono due cavalli.

STAN. Benedetto Dio! che le nostre cure non sono andate a vuoto. Certo sono viaggiatori dispersi nella montagna, e che essendo molto maltrattati dalle intemperie, camminano lentamente.

VOK. Caro Giovannino essi a noi si appressano... corri tosto loro incontro per rincorarli.

GIOV. (Uscendo fuori). Olà! buona gente! di quà... fatevi un pò a destra... e camminate sempre dritto... di quà!...

STAN. Rallegrati moglie mia, avremo degli ospiti.

VOK. Benedetto chi ce li menda!

GIOV. (c. s.). Benissimo... fermatevi e smontate da cavallo, non vi curate di niente... entrate e vi riposerete.

SCENA IV.

STAN, VOKIZZA, IL PRINCIPE, L'ETMAN.

STAN. Benvenuti, cari ospiti?

PRINC. Ti ringrazio, mio buon vecchio.

STAN. Non ringraziarmi, perchè il viaggiatore porta la benedizione di Dio nella casa ospitaliera.

L'ETM. Noi avendo visto il fuoco da voi acceso nel pieno della tempesta, ci siamo qui diretti fiduciosi

di trovar buon ricetto ed ospitalità. Siamo contenti di non esserci ingannati.

STAN. Se un' ospitalità modesta, ma cordiale vi basta, allora siate certi di trovarvi bene. Ecco il fuoco se sentite freddo... ecco la mensa apparecchiata se avete fame.

PRINC. Accettiamo tutte e due, perchè in verità abbiamo bisogno dell'uno e dell'altra essendo bagnati come polli ed estenuati per fame.

L'ETM. (Deponendo il mantello). Questo mantello è divenuto tanto pesante che appena potrebbe portarlo un cavallo.

PRINC. (Deponendo il suo). Eccone un altro che se si spregnesse caccerebbe tant'acqua da annegare sei gatti! (Giovannine rientra).

STAN. Giovannino piglia questi mantelli... Onorevoli ospiti, se pure non vi spiaccia, possiamo darvi degli abiti asciutti, che, se alquanto ordinari sono però caldi.

PRINC. Oh! se li vogliamo! Senza cerimonie, dammi la tua giubba amico, e vedrai se sono tanto fastidioso, come tu credi.

STAN (Dandogli una giubba). Tieni, mio caro ospite!

GIOV. (Lo stesso all'Etman). Eccone un'altra per te.

L'ETM. (Prendendola). Ti ringrazio! (L'Etman ed il Principe indossano le giubbe).

STAN. Vokizza, va a prendere del miglior vino che abbiamo per offrirne ai nostri buoni ospiti. Tu Giovannino, frattanto che io vado a prendere delle legna pel fuoco, prendi i mantelli e mettili ad asciugare!... Fate presto!

SCENA V.

IL PRINCIPE e L'ETMAN.

PRINC. Buon montagnuolo!

L'ETM. (Guardando in fondo). Che brava gente!

PRINC. (Con uno sbuffo di riso). Eh! Caro mio Etman?

L'ETM. (Voltandosi). Che cosa Altezza?

PRINC. (Mostrandolo a dita). Sai, che con quell'abito fai la figura di un Etman, che non si potrebbe trovare da Niamzu fino alla Città d'Alba.

L'ETM. Per bacco! io crederei, che il mio abito non sia inferiore a quello di Vostra Altezza.

PRINC. Di meglio, che l'Etman Scerban pare proprio un contadino.

L'ETM. Ne converrei se Vostra Altezza Despot Voevoda di Moldavia non rassomigliasse ad un pastore.

PRINC. Eh già! ieri pastore io fui nè la mia condizione si cambia.

L'ETM. Bene Altezza ieri faceva parte anch'io della Vostra gregge.

PRINC. Ti attacco?... Difenditi allora.

L'ETM. Ma dai nostri maggiori appresi che i sovrani quando scherzano sogliono pungere e non essere punti.

PRINC. Bene... ma qui non si tratta nè di sovrano nè di suddito, ma di due compagni di caccia e di diporto.

L'ETM. Non volete dunque essere scoperto?

PRINC. No, il meno possibile.

L'ETM. Badate bene Sire, poveranno delle cose...

PRINC. E che pioggia ho da temere, caro mio, con quest' abito senza fiori d' oro sopra e senza tradimenti sotto?

SCENA VI.

IL PRINCIPE, L'ETMAN, STAN, VOKIZZA e GIOVANNINO

STAN. Adesso, miei buoni ospiti, favorite a tavola...
(Situa le sedie).

PRINC. Con piacere mio buon vecchio, grazie.

STAN. Giovannino chiudi la vita dei Santi, perchè ho paura che non si macchi sulla tavola.

GIOV. (Prendendo il libro per conservarlo). Subito, caro babbo!

L'ETM. Prego, ma qui chi sa leggere?

GIOV. Tutti sappiamo.

PRINC. Possibile?!

STAN. (Distribuendo le vivande). Certamente... Così come mi vedete... volete un poco di cacciagione?... Io ho studiato nella mia gioventù per farmi monaco, e forse adesso sarei vescovo, se non avessi incontrato questa donna... Ah! è molto cambiata, poichè gli anni... Allora dovevate vederla!

PRINC. E così hai preferito la donna alla cocolla.

STAN. Eh! non c'è che fare! forse l'una vale l'altra... E tu, moglie mia, che ne dici?

VOK. Falla finita con questi spropositi.

STAN. Non ti pigliar collera, Fiorina non è quà...
(al Principe) Come trovate questa vivanda?

PRINC. (Presentandogli il piatto). Bonissima, anzi ne desidererei ancora.

STAN. (Servendolo). Se non vi dispiace, cari ospiti, vorrei domandarvi qualche cosa.

PRINC. Dispiacere! e perchè? Chi domanda non fa errore.

STAN. Giudicando dai vostri abiti pregni d'acqua

e di fango, credo che non uomini di bassa condizione, condividono il pane della mia mensa frugale.

PRINC. E chi credi che siamo?

STAN. Credo che eglino, Signori, sieno gente di Corte del Voevoda.

PRINC. Avete colto nel segno... e possiamo dirvi che valghiamo qualche cosa alla Corte... Adesso mi permettete di domandare a chi dobbiamo questa generosa ospitalità?

STAN. Io mi chiamo Stan Corbu.

L'ETM. (Alzandosi d'un colpo e rassettandosi). Stan Corbu!!

STAN. Pare che abbiate paura... che trovate di strano nel mio nome?

L'ETM. (Dopo d'aver guardato intorno a se, a parte). Ella non è qui... (ad alta voce). Ecco, te lo dico. Ho sentito la Etmanessa Elena parlare di Giovannino Corbu che le aveva una volta salvata la vita.

GIOV. (a parte). Ella parlò di me!

STAN. Di Giovannino?... ma questo è mio figlio...

L'ETM. Ah! voi siete?

GIOV. (Freddamente). Sì... L'Etmanessa Elena, passeggiando lungo la Bistrizza, cadde nell'acqua e si sarebbe certamente annegata, se non fossi accorso io per salvarla.

L'ETM. E dimmi... l'Etmanessa ti ha almeno ricompensato di tanto beneficio?

GIOV. Io rendo dei servigi, ma non mi umilio, a venderli.

STAN. Così si usa nella nostra famiglia.

PRINC. Tu sei Stan Corbu, detto ancora il giusto?

STAN. Sì, ma non ho mai immaginato, che il mio umile nome fosse giunto fino all'orecchio d'un signore della Corte.

PRINC. (Porgendogli la mane). Qua la tua mano buon vecchio... Sono contentissimo di conoscere un' uomo giusto e leale... Sai, che malgrado la vita tranquilla e ritirata che meni qui, il tuo nome è molto celebre nella Corte?

STAN. O signore... Egli vuol forse burlarmi.

PRINC. Niente affatto... Ripeto che tutti ti conoscono alla Corte e ti stimano molto; niuno viene di qui a Succiaiva che non ci dia una qualche notizia sia di un consiglio paterno, sia di un fatto cristiano da te compiuto. Tutti i montagnuoli non parlano che di te, Stan Corbu di quà, Stan Corbu di là... L'altro giorno sentii un fatto che vò raccontarti. Trovandoti in lite con uno dei tuoi vicini per un tratto di terreno alquanto vasto, gli proponesti di scegliere un'arbitro fra i più onesti del paese, e quegli rispose di non conoscere altro uomo migliore e più giusto di te; anzi ti affidò tutti i documenti per studiarli e giudicare. Tu studiasti con attenzione tutte le carte, ed avendo trovato la ragione da parte tua quegli liberamente ti cedè il terreno, dicendo che, se così Stan Corbu ha giudicato, così dev'essere le cose... È vero questo fatto?

VOK. Sì, Signore... ma come lo sapete?

PRINC. Una buona azione è simile ad un fiore nascosto, il che sebbene non si vegga, pure la sua fragranza si sente da lontano.

STAN (Asciugandosi una lagrima). Sentite cari miei... non ho ragione di dirvi che Iddio protegge in particolar modo gli uomini giusti?

PRINC. Noi parliamo della Corte principesca... ma ditemi, vi ci siete voi mai trovato?

STAN. No!... mai vi ho messo piede. Dio me ne liberi!!

PRINC. E che invocare Iddio in tal fatto?

STAN. A dirla in verità, mi piace piuttosto vivere tranquillo nelle domestiche pareti, che turbarmi in Corte alla vista di tanta corruttela e sentire gli strepiti della capitale.

PRINC. Eccoci da capo, sempre la stessa canzone!.. Pare che sia scritto che tutti i contadini debbono gridare contro la Corte ed i suoi vizii. Ma giuraddio! la è lontana d'essere un inferno, e gli uomini onesti possono benissimo accedervi senza che quell'aria li renda malsani.

STAN. Onorevole ospite, Dio mi guardi arrearvi il menomo dispiacere; però, debbo dirvi che voi stesso dovrete sinceramente convenire che se la Corte non è l'inferno, non è certo un paradiso. — Succiaava non è altro che una città piena d'intrighi, dove nessuno conosce la legge santa, nè quelle leggi sapienti che fanno la felicità dei popoli; — ivi a chiara luce del giorno si spoglia la gente più che fanno i malvagi nelle foreste, — dappertutto non si scorgono che persone avvilitate, le quali o presto, o tardi, dovranno ribellarsi contro gli oppressori del misero popolo; — ivi si trovano delle belve in forma umana che non corrono se non dove sono rapimenti di fanciulle ed altre nefandezze, e pochi sono quelli che amano la povera Moldavia. Pur troppo è passato il tempo dei Moldavi che davano con piacere la vita pel bene della patria! — Oggi non cercano che di tradirla ora all'Ungherese ed ora al Polacco. — Ho sentito che il Principe stesso, invece di fare la felicità del suo popolo, travestito in abito comune, cammina di notte per le strade e...

L'EMT. (Rapidamente). Oh! piano, piano, vecchio mio... dimentichi che siamo della Corte, e le tue parole potrebbero pervenire all'orecchio del Voevoda stesso?

STAN. Io non sono solito di dire cose di leggieri, ma quando avrò detto una cosa non la ritratto mai! e se mi si desse il destro, non mi sconforterei a dirla anche alla presenza del Voevoda stesso. (Il principe e l'Etman fanno segno di non crederlo). Oh! credetemi pure Signori, che non v'ha cosa al mondo che possa impedirmi di dire come mi detta la mia coscienza.

PRINC. Sai che sei un uomo risoluto e piacevole!

STAN. No, ma so di essere giusto ed onesto.—Così mi educarono i miei genitori!

PRINC. Dunque secondo il tuo parere, le cose non vanno come dovrebbero andare?

STAN. Eh! buon Dio! Come volete che andassero bene, se colui che commette le più grandi scelleratezze lo fa senza la menoma tema delle leggi.

PRINC. Tu che dici?—Senza tema delle leggi?—Sei molto male informato... Devi sapere mio buon vecchio, che la colpa non anco conosciuta viene punita.

STAN. So pure che il Voevoda ama la giustizia, ma che può egli fare, se coloro che lo circondano lo distolgono dal retto sentiero?

PRINC. (Alzandosi). Eh! basta così.

L'ETM. (Ridendo). Vedi non ti aveva detto io che qui poveranno della verità... Prego a non adirarti, è meglio rassegnarci compagno mio! siedì... siedì!

PRINC. (Sedendosi). Continua!... Continua!...

L'ETM. Anzi ti preghiamo... questo ci fa piacere!

STAN. Io diceva che il Voevoda ama la giustizia, peccato soltanto che l'ama come noi amiamo i frustoli di neve, cioè da lontano! Dio soltanto abbia pietà

del nostro povero paese, poichè tutti i suoi servitori, principiando dal gran ministro di giustizia fino all'infimo giudice, e dall'Etman Scerban fino all'ultimo capitano, tutti, ma tutti dico, meriterebbero il palo, come sotto il regno di Tzèpesch Voevoda dei nostri fratelli Valacchi.

L'ETM. (Alzandosi). Basta una volta!... Corbo gracchiatore!

PRINC. (Ridendo). Prego, prego mio caro... non riscaldarti, ognuno ha il suo voto... ritorna a sedere come me, e ringrazia Dio di questa piccola parte che ci manda per bocca di questo buon vecchio... La verità è come il sole il quale splende dappertutto! (L'Etman si siede).

STAN. Vi domando scusa se per poco vi abbia offeso.

L'ETM. (Ridendo). Offeso?... a me?... mai!

PRINC. Anzi gli avete fatto molto piacere... Dicevate?

VOK. Per Dio, ma taci una volta!

STAN. Lasciami in pace, o donna! tieniti questi consigli per i ragazzi. Gli uomini avveduti come me, debbono dire non altro che la verità! Non vedi che ho i capelli bianchi?... Dicevo dunque, o signore, che in Moldavia, avete pietà dei piccoli, e vi vergognate dei grandi.

PRINC. Eh! vecchio mio! È facile il sindacare coloro i quali tengono le redini dello stato, ma è molto difficile far meglio di loro. Credimi, quegli che grida a squarciagola contro gli abusi dei grandi, se fosse al loro posto farebbe peggio, e se eglino fanno un solo abuso, egli ne farebbe cento.

STAN. Hai ragione, mio caro ospite... So che è molto più facile il dire, che il fare; ma, con tutto ciò

non cesserò di gridare, perchè è cosa inumana lasciare ciascuno in balia di se stesso, quandocchè si potrebbe fare molto bene ai poveri Moldavi tanto spogliati dai Tartari. E lasciare i grandi opprimere i piccoli... Vedete, o signori, fa pietà e dimostra poco cuore... Ma io che posso fare quando le leggi ostano!

PRINC. Vorrei vederti gran ministro di giustizia; certo che sotto la tua scorta, le cose andrebbero molto meglio.

STAN. Volete scherzare, o signore, ma se avessi la sventura di occupare simile posto, siate sicuro che niente potrebbe ostacolarmi dal compiere santamente la mia missione.

VOK. Ecco che il tempo incomincia a rischiararsi.

GIOV. Già... la tempesta è del tutto passata... vorrei partire, padre mio.

L'ETM. (Al principe). Anche noi possiamo partire, amico mio.

PRINC. (Alzandosi). Benissimo.

STAN. Signori, volete che vi si preparino i letti?

L'ETM. Ti ringraziamo della tua bontà, ma i nostri compagni, dai quali ci siamo smarriti, ci aspettano con impazienza, ed abbiamo premura di trovarci. (Giovannino via).

STAN. Come volete... Noi ringraziamo gli ospiti che restano, e preghiamo Dio per chi se ne va.

GIOV. (Entrando). Eccovi gli abiti, signori, puliti ed asciutti, vado ad allestire i cavalli (via).

PRINC. Noi non vogliamo dare ad un tanto uomo lo scotto della sua ospitalità.

STAN. (Con orgoglio). E vi assicuro che fate molto bene.

PRINC. Soltanto vi preghiamo di bere un bicchiere di vino e propinare alla salute di noi tutti!

STAN. Con tutto cuore! Dacci da bere moglie mia. (Vokizza da loro da bere). Buon viaggio cari miei ospiti, e non vi offendete di ciò che vi ho detto.

PRINC. Iddio ti prosperi vecchio mio. (urtano i bicchieri).

GIOV. (Dal fondo). I cavalli sono pronti.

PRINC. Addio Stan Corbu, noi ci rivedremo fra poco.

STAN. In qualunque, occasione o signori, sarò ai vostri ordini. (Il Principe e l'Etman partono).

SCENA VII.

STAN CORBU e VOKIZZA.

VOK. Dio abbia pietà di noi! Credi adesso d'aver fatto molto bene, dicendo la verità?... Vedrai che questi leggieroni non avranno altro da fare che dire tutto al Voevoda... Madonna mia! Quando pensi a frenarti la bocca.

STAN. Basta Vokizza mia, non adirarti... Scusa per adesso se non ti ho accontentata.

VOK. Deh! falla finita con queste chiacchiere!... Intendo benissimo che vorresti provvedere alla cosa. Eh! marito mio! Sei un'poco strano e non vuoi mettere mai giudizio.

STAN. E da chi dovrei acquistarlo?... Forse da te? che per una cosa di poco momento, hai gridato come se fosse stato un peccato mortale.

VOK. E che ti pare! che non sia peccato mortale sparlarne del Voevoda e della sua Corte?

STAN. Non ho detto forse la verità?

VOK. La verità! e sempre la verità! ma tu credi che sia poco cosa dire la verità in faccia a quegli uomini si grandi e potenti?... E stimi forse che

essere onesto, pagare puntualmente le tasse, e dare il buon giorno a tutti basti a farti dire tutto ciò che ti passa per la testa?... Piaccia a Dio che non abbi a pentirti della tua imprudenza!

STAN. Bene... hai finito tutto? poichè...

VOK. Permetti!... vorrei sapere tu che hai che fare col Voevoda e con quanto accade nella capitale?... Contentati, meglio di dormire in pace nella tua casupola, e di non essere stato menato via in ischiavitù dai Tartari... Bada meglio agli affari tuoi e non immischiarti nelle cose del paese, che non ti riguardano affatto e ricordati l'adagio antico «non metter falce nella messe altrui».

SCENA VIII.

Gli stessi e GIOVANNINO.

GIOV. I viaggiatori adesso sono lontani.

STAN. Che direzione hanno preso?

GIOV. Verso il villaggio di Bistrizza, dove si diverte tutta la Corte principesca... e colà andrò io pure.

VOK. Giovannino mio tu davvero parti per Succiava?

GIOV. Sì mamma.

VOK. Figlio mio, io sono sull'orlo della tomba... faresti meglio a non allontanarti.

GIOV. (Con tristezza). Debbo partire assolutamente madre mia.

VOK. E se non ritorni?

GIOV. Dovrei morire piuttosto...

VOK. Forse non mi ritroverai.

GIOV. Abbracciami madre mia, la sorte mi chiama colà! (Le bacia la mano).

VOK. Parti dunque, figlio mio, giacchè così vuoi.

STAN. Figlio mio, tu non ci dai ragioni della tua partenza, ma noi siamo sicuri che tu non parti per fini cattivi, fidiamo in te... Va dunque e sii sempre onesto e coscienzioso... Io ti benedico (l'abbraccia).

GIOV. (Li abbraccia entrambi). Addio spero di rivedervi presto. (Si stacca precipitosamente dalle loro braccia e parte).

STAN. (Prendendo la mano di Vokizza). Adesso, mia cara Vokizza, andiamo a piangere insieme nella nostra camera (via a destra).

SCENA IX.

GIOVANNINO poi FIORINA

GIOV. (Reintrandò con precauzioni). Essi si sono ritirati... oh! quanto erano afflitti!... cari miei genitori!... Ah! sento che un infortunio mi sovrasta... eppure... basta... lasciamo... Fiorina deve parlar mi... Ma che fa ella?... Vorrei essere lontano, qui parmi di stare sù carboni accesi... (piano) Fiorina!... Fiorina!!...

FIOR. (Entrando). Giovannino!

GIOV. Al fine sei giunta.

FIOR. Non c'è nessuno?

GIOV.. No... Siamo soli.

FIOR. Dunque possiamo parlare liberamente?

GIOV. Sì, senz'alcun timore... Che vuoi dirmi?

FIOR. Voleva parlarti... prego, siedì un poco...

GIOV. (Sedendo). T'ascolto.

FIOR. (Rattenendosi le lagrime e nascondendosi il volto tra le braccia di Giovannino). Oh! Giovannino mio!

GIOV. Deh! che hai Fiorina mia?... Tu piangi... tu sospiri... Sei turbata sorella mia?... Sù vià, andiamo, coraggio... tergi le lagrime... e dimmi la cagione del tuo male.

FIOR. Giammai lo potrò... oh! no, giammai!...

GIOV. E perchè? Non hai più fiducia in me?

FIOR. Oh!... tutt'altro!

GIOV. Non sono io Giovannino, il tuo caro amico, il tuo fratello, che ti ama e che serebbe capace di gettarsi nel fuoco per te?... Non ti rammenti, quando eri piccina, ed io ti cantava delle canzoni per farti addormentare o rallegrarti; io ti portavo in sulle braccia lungo l'erta del monte e per le valli. Nei dì festivi, quando portavamo dei fiori alla chiesa, non andavamo insieme?... Non ti ricordi come mi confidavi i tuoi dispiaceri, i tuoi desideri e perfino tutti i tuoi pensieri? T'ho mai negato qualche cosa?... Dimmi, Fiorina, t'ho mai dato da dubitare dell' amore fraterno che ti porto?

FIOR. Fratello!... Fratello!!

GIOV. Abbi fiducia pure in chi ti ama, e tu ben sai che darebbe la vita per te.

FIOR. Giovannino, sei tu felice?

GIOV. (Con dolore). Non si tratta di me, cara sorella.

FIOR. Io per me sono infelice.

GIOV. Infelice!... tu?... tanto buona e tanto giovane!... se tu soffri, allora e chi mai non soffrirà?

FIOR. Oh! l'amore! l'amore mi uccide!

GIOV. (Con fretta). L'amore?

FIOR. Tu non mi puoi intendere fratello... sai tu che vuol dire l'amore?

GIOV. Io non sò cosa sia l'amore? Ma dunque perchè viviamo sulla terra, se non per amare? Levarsi

la mattina, coricarsi la sera per risvegliarsi l'indomani, credi tu che sia vivere? Perchè vegliare la sera, perchè dormire la notte, se non amiamo? Solo l'amore c'incoraggia nel lavoro e ci conforta quando il dolore ci opprime... nell'amore sta la felicità, nell'amore tutta la vita!

FIOR. No, non è così Giovannino... amare non è vivere, ma soffrire; quando uno ama non può più dormire, non può vegliare, ma piange sempre; e nel momento che sopraggiunge l'amore, la felicità s'invola... Speranza, timore, febbri, disperazioni... ecco l'amore!... Oh! Giovannino, tu non hai mai amato!

GIOV. Che Iddio non l'avesse voluto!

FIOR. Che Iddio non l'avesse voluto, dici?... Oh! fratello mio, non biasimare!

GIOV. Ahimè!... Mira dunque questa fronte pallida ed il mio sguardo spaventato!... senti come mi bate il cuore nel petto, e poi mi dirai se sono felice... I nubi solamente sanno ciò che soffro, perchè ad essi soltanto ho affidato i segreti del mio cuore, e quei sassi su cui disteso invocava la morte, sanno il mio dolore; quel cielo!... che ho tanto bestemmiato, e l'inferno che invano chiamai a mio soccorso sanno che di me sarà, perchè sorella mia, io non sono amato!...

FIOR. Povero Giovannino!...

GIOV. Non è vero che son degno di compassione e di pietà?... Ahimè! l'infelice!

FIOR. Ma io fratello fui amata e poi... e poi tradita!

GIOV. Poverina!...

FIOR. Infame tradimento! abusare della mia ingenuità con parole melate, ingannare la mia fiducia con giuri e promesse, ammaliarmi poco a poco coll'a-

more e farmi perdere la mente, obbliare i miei doveri e... financo l'onore.

GIOV. (Alzandosi). Sorella!...

FIOR. E poi abbandonarmi, lasciandomi per sempre in preda alla disperazione ed alla vergogna.

GIOV. Fiorina!!... Tu?

FIOR. Oh! da quanto tempo sarei già morta, Giovannino, se non fosse stato peccato ucidere con me il frutto del mio fallo (cade in ginocchio piangendo).

GIOV. Disgraziata!! (afferra il fucile come per spararla).

FIOR. Giovannino se tu mi respingi nessun altro avrà pietà di me; l'è vero che sono colpevole! ma tu sei mio fratello, e non vorrai che io sia maledetta dai nostri buoni genitori. Deh! Non mi abbandonare nella vergogna, perchè poi non abbia ad essere lontana dalla casa... Oh! salvami!... salvami!...

GIOV. (Commosso aprendogli le braccia). Fiorina!

FIOR. (Gettandosi nelle braccia). Ah!

GIOV. (Piangendole sopra). Sventurata!... Sventurata!...

FIOR. Lo sarei meno se tu mi perdoneresti.

GIOV. Nelle mie braccia dubiti ancora del mio cuore?

FIOR. Sei sempre buono, sempre buono, caro mio Giovannino!...

GIOV. Sì.

FIOR. Senti, se la morte mi coglierà, avrai tu cura di mio figlio?

GIOV. Come te stessa... ma quell'uomo Fiorina, chi è? dove sta?... come si chiama?

FIOR. Credo che sia di Succiaiva — Nella prossima passata està, quando stavo a Bistrizza con la vecchia che fu mia zia, lo conobbi e l'amai... Oh! non l'avessi mai conosciuto!...

GIOV. Il suo nome?

FIOR. Scerbàn.

GIOV. Scerbàn? niente più?

FIOR. Solo Scerbàn.

GIOV. E non sai il suo cognome?...!

FIOR. No.

GIOV. Pazza fanciulla!?

FIOR. Che colpa ho io? credeva quanto mi diceva e niente io gli chiedevo... l'amavo.

GIOV. E che fa quest' uomo?

FIOR. È al servizio del Principe.

GIOV. Ma che carica occupa?

FIOR. Nol so.

GIOV. O Dio mio! Come mai trovarlo!... perchè tu non mi hai detto ciò prima?

FIOR. Non ardiva... aspettavo... e se non avresti dovuto partire stassera, io neanche avrei detto niente.

GIOV. Oh! se potessi trovarlo!... egli ti promise, non è vero, di sposarti?

FIOR. Sì... me lo diceva spesso quando veniva a trovarmi, e quando non veniva mi scriveva...

GIOV. (Interrompendola). Come! T' ha scritto?

FIOR. Sì, spesso.

GIOV. T' ha scritto!... dove sono le sue lettere?

FIOR. (Cavandole dal seno). Qui.

GIOV. (Prendendole). Dammele!... Dammele!... Dammele!!!... Ah! ti ringrazio mio Dio di avermi mandato queste lettere! con queste lo cercherò, lo troverò!... oh! adesso è mio!... Vedi queste lettere, sono la tua salvezza, o la sua rovina; il tuo onore o la sua vita!... (S'incammina verso l'uscio).

FIOR. Dove vai?

GIOV. A Succiava... Adesso l'odio come l'amore mi spingono colà... Andrò ed Iddio mi aiuti, poichè...

FIOR. Giovannino, se lo trovi, rammentati che l'amo.

GIOV. Mi ricorderò d'averti abbandonata.

FIOR. Fratello se tu mi ami, non lo uccidere.

GIOV. Sorella mia, farò per lui, quello che egli farà per te . . . Non odierò il tuo sposo, ma non avrò mai pietà del tuo seduttore . . . e giuro sul Dio vivente che non rimetterò il piè sulla soglia paterna, finchè non avrò riparato o vendicato il tuo onore... Addio!

FIOR. (Volendo fermarlo). Giovannino! . . .

GIOV. Il tuo fratello va ad impegnarsi per te Fiorina, prega Iddio per me! (esce con impeto).

FIOR. (Sola in ginocchio). Dio mio! non sò cosa possa accadere di tutto ciò . . . ma se pure v'ha chi debba essere felice lo sia Giovannino, e se qualcheuno abbia a patire che il dolore sia a me sola riserbato!

SCENA X.

FIORINA E STAN CORBU.

STAN. Che mai sento di qui?

FIOR. (Alzandosi). Mio padre!

STAN. Tu sei Fiorina? . . . e che cosa fai qui, fanciulla mia?

FIOR. Prego la Vergine Santissima, perchè voglia guidare Giovannino nel suo viaggio.

STAN. Benissimo, figlia mia, ma credo che non solamente per questo sei uscita dalla tua stanza . . . Fiorina, tu mi nascondi qualche cosa!

FIOR. Io babbo? . . . (Si sente bussare alta porta). Picchia alla porta qualcheuno.

STAN. Chi è la?

UNA VOCE. Un messo del principe.

STAN. Un messo del principe qui!!! (va ad aprire).

FIOR. Se fosse... (il messo entra per la porta del fondo).
Vokizza entra per la sinistra).

SCENA XI.

STAN, CORBU, FIORINA, il MESSO, VOKIZZA.

IL MESSO. Vorrei parlare al montagnuolo Stan Corbu.

STAN. Son io.

IL MESSO. In nome di sua Altezza il Voevoda mi dovete seguire.

TUTTI. In nome di sua Altezza?

STAN. Dove avete ordine di condurmi?

IL MESSO. Alla corte principesca di Succiaava.

VOK. Che diceva io? oh Dio! Dio mio! fuggi...
nasconditi nella foresta.

STAN. E perchè?

FIOR. Non andare, padre mio, non andare.

STAN. L'Altezza sua il Voevoda è il mio legittimo Signore ed i suoi ordini sono sacri per me... Sono pronto a seguirvi... Dammi il bastone Fiorina... Vokizza dammi il berretto. (Fiorina e Vokizza gli danno il bastone ed il berretto)... Adesso abbracciatemi (le abbraccia. Esse prorompono in pianto).

VOK. (Seguendolo). Stan... marito mio, non ci lasciare sole).

FIOR. (Seguendolo pure). Padre!... Padre!!

STAN. (Fermandole sulla soglia). Ma, tranquillatevi... silenzio... Dio è con noi... (via insieme al messo).

(Il telone cade).

Fine del primo Atto.

ATTO II.

La sala del trono nel palazzo principesco di Succiava.

SCENA I.

TRE SIGNORI.

1° SIG. Sappiate, o signori, che sotto il Voevoda Lepusceneano ci trovavamo molto meglio, perchè potevasi fare ciò che volevamo; adesso riconosco opportuno l'adagio antico: «cambiar padrone è cambiar fortuna» o meglio «il cambiar re è la fortuna dei pazzi».

2° SIG. A me sembra che sia molto pericoloso per un principe far ricordare al suo popolo, e particolarmente a noi signori, il Voevoda passato.

3° SIG. Questo qui ci tratta da contadini.

1° SIG. Egli ha conquistato il trono con la spada e perciò crede di poter fare ciò che gli talenta di noi.

3° SIG. Sò pur io che ha guadagnato il trono con la spada valorosamente sul Seret e non con le mollezze domestiche, ma ciò non gli dà diritto a trattarci tanto male.—Badi bene il Voevoda ciò che farà, poichè possiamo benissimo annoverarlo tra i suoi predecessori!

2° SIG. Non fu egli che fondò l'accademia di Cotnar ed introdusse un pò di civiltà in Moldavia?

1° SIG. Ha fatto assai veramente!... Ma non fa pure quello che gli piace?... Egli d'un contadino ne fa un signore, e viceversa... Oibò! i contadini hanno pigliato il disopra.

3° SIG. Io direi signori, doverla far finita una volta.

1° SIG. Di tutto cuore... ma, che possiamo fare?

3° SIG. Alla purfine un principe non è immortale.

1° SIG. Va bene... ma dopo?

3° SIG. Ci getteremo tra i Polacchi che apprezzano moltissimo la nostra nobiltà.

1° SIG. Meglio a non far niente per ora, finchè non avremo da parte nostra L'Etman Scerban Trotuscianu. Egli è molto ricco ed essendo consanguineo delle più distinte famiglie Polacche ed un generale amato assai dall'esercito, potrà giovareci moltissimo, e così saremo garentiti... Peccato soltanto che ami molto il Voevoda.

3° SIG. Non si potrebbe trovare qualche mezzo per trarlo dalla nostra parte?... L'ambizione per esempio.

1° SIG. E che possiamo offrirgli?... Sappiate che costui è un uomo troppo violento e pieno di passioni, ed in nessun modo si può guadagnare che con l'odio, o con l'amore; ed è molto più facile spingerlo a qualche vendetta, che lusingarlo con doviziose promesse.

3° SIG. Se l'è così ringraziamo Iddio, egli è nostro.

2° SIG. Come?

3° SIG. Il principe ama la moglie dell'Etman Scerban.

1° SIG. L'etmanessa Elena?

3° SIG. Te lo assicuro io, che lo sò da Simeone il Capitano dei Panziri, il quale accompagnò la Corte fino al villaggio Oglinsi.

2° SIG. Ah! e l'è perciò che l'Etmanessa Elena è giunta ieri a Succiava malgrado il giuramento dell'Etman di non mai condurla alla Corte?

3° SIG. Perfettamente.

1° SIG. Adesso abbiamo bisogno di prove e l'ETMAN sarà nostro.

3° SIG. Ma come averle!?!...

SCENA II.

Gli stessi e l'ETMAN.

L'ETM. (Entrando precipitosamente). Buon dì, signori miei!...

3° SIG. Salute! (i signori vogliono allontanarsi).

L'ETM. Rimanete signori, vorrei parlarvi.

1° SIG. Vi ascoltiamo.

L'ETM. È da molto tempo che meditate una congiura.

1° SIG. Noi?!...

L'ETM. Non dite di no... ho delle prove e perciò vengo da voi.

3° SIG. Che volete dire?

L'ETM. Se volete sarò tra voi, se no, contro di voi... Non esitate, l'è vero?... Sappiate che non amo andare per le lunghe.

2° SIG. Io nemmeno: Qua la mano! (gli stende la mano).

1° SIG. Ma...

L'ETM. Basta! tutto è finito nessuno può più ritrattarsi.

3° SIG. Quando ci rivedremo?

L'ETM. Quando annotterà.

2° SIG. Credevamo che partireste domattina per Orchei.

L'ETM. Si domani mattina partirò, ma per ritornare la sera.

3° SIG. Dove ci rivedremo allora?

L'ETM. Da voi a casa.

1° SIG. Sarebbe meglio...

3° SIG. No, no meglio questa sera in casa mia.

L'ETM. Adesso signori, ho da dare degli ordini...

A rivederci stassera!

I 3 SIG. A rivederci (via).

SCENA III.

L'ETMAN. UN UFFIZIALE che gli viene incontro.

L'ETM. Senti!

UFFIZ. Eccomi!

L'ETM. Disporrai la scorta che dovrà seguirmi ad Orchei; dopo un'ora tutti dovranno esser pronti.

UFFIZ. Benissimo.

L'ETM. Più due altre cose facilissime... Andrai dalla vecchia che tu ben sai, e le dirai che si vesta e porti questa lettera a chi ella sà... Hai capito? (gli da una lettera).

UFFIZ. (Prendendo la lettera). Benissimo.

L'ETM. Poi, dimmi... conosci persona risoluta, che non mi conosca, e che per danaro sia capace di fare qualsiasi cosa?

UFFIZ. V'ha qui un certo Jani, il quale è molto intraprendente ed audace...

L'ETM. Non ha paura?

UFFIZ. Non teme nè di Dio, nè del Diavolo.

L'ETM. Precisamente così ho bisogno di uno; va a cercare di questo Jani, e con la promessa di cento piastre venga da me questa sera perchè faccia ciò che gli dirò, qualunque sia la cosa. Se acconsente,

gli darai questa chiave (gli da una chiave). Essa apre la piccola porta del giardino dalla parte della vasca; una scala di fune sarà appiccata alla mia finestra. Egli salirà per quella verso le otto... Io l'aspetterò... Hai capito?

UFFIZ. Sì, Signore!

L'ETM. Va, ma sii muto come un pesce. (L'Uffiziale parte). Adesso a noi tre, signor Principe e signora Elena!... Voi non sapevate con chi avevate a fare. (Entrano quattro o cinque signori in disparte).

SCENA IV.

L'ETMAN, SIMEONE, SIGNORI.

L'ETM. Buon giorno Simeone; che cosa sai oggi di nuovo?

SIM. Quasi niente. Questa notte è stata tempestosa, vento, neve, delle ragazze rapite, qualche rissa... ma nulla d'importante... Oggi tutto è serenità, come se niente fosse accaduto.

L'ETM. Succiava è una città molto gaia, e per gli uomini come te, Simeone, è più che un paradiso.

SIM. Affè mia, per dirti la verità, non conosco al mondo un'altra Sodoma più piacevole, e prego Iddio solo una cosa, di non bruciarla che l'indomani della mia morte.

SCENA V.

GLI STESSI, IL VEOVODA, SIGNORI, SEGUITO D'UFFIZIALI.

PRINC. Buon dì, buon dì Signori!

UN SIG. Come Vostra Altezza ha passata questa notte?

PRINC. Forse troppo bene per alcuni... Sò che v'ha qui qualcuno, cui non sono bene accetto, ed io mi curo di lui quanto d'una festuca... Ho cinto al fianco una spada ed ho valorosi soldati, con cui ho fatto molte pruove... Noti bene questi miei detti, e senta chi ha buone orecchie, perchè a buon intenditore poche parole... E bene! caro mio Etman, quale cagione non ti ha fatto condurre alla Corte la bella Etmanessa Elena?

L'ETM. L'Etmanessa sta un pò stanca dal viaggio, Altezza.

PRINC. Prego porgerle i miei saluti ed i miei rin-
crescimenti (l'Etman s'inchina). Questo poi non t'impe-
dirà, credo, d'andare ad Orchei a compiere la mis-
sione affidatati.

L'ETM. Fra un'ora Altezza, partirò con i miei.

PRINC. Buon viaggio caro Etman, e se non hai altro da fare puoi partire subito (lo licenzia).

L'ETM. (Piano ai tre signori della prima scena). Questa notte vi aspetto.

I 3 SIG. A stà notte! (L'Etman via).

SCENA VI.

QUEI DI SOPRA MENO L'ETMAN.

PRINC. (A Simeone in disparte). Dimmi Simeone, sai niente di Elena?

SIM. Molto, moltissimo!

PRINC. Che cosa?

SIM. Mille difetti.

PRINC. Taci ciarlatano, Elena è un angelo.

SIM. Di cui Vostro Altezza vorrebbe farne un demone.

PRINC. Oh! l'amo più che mai!...

SIM. Tali parole si usano da coloro che vogliono attirarsi una donna.

PRINC. Darei la corona per essere amato da Lei... credi tu che essa mi ami?

SIM. Oggi no, domani si.

PRINC. Perchè.

SIM. Per due ragioni: prima perchè siete il Voevoda di Moldavia, e poi perchè ella è donna.

PRINC. Che hai dubbio forse della sua virtù?

SIM. No, ma gli sguardi dei Principi attirano come il prospetto delle basiliche, e le donne si assomigliano alle frutta che cadono da se stesse quando le son mature.

PRINC. Silenzio, cattiva lingua, sfiderei che l'Etmanessa non mi amerà.

SIM. Può darsi, come pure che ami già un altro.

PRINC. Vorrei adirarmi, ma per un buffone come te...

SIM. (Inclinandosi). Troppo grande onore!... ricevo da Vostra Altezza, questo titolo, come se fosse signorile...

PRINC. Tu non pensi che a titoli... Fa qualche cosa di apprezzabile ed allora ti farò signore.

SCENA VII.

GLI STESSI ED IL MESSO, UN PAGGIO.

MES. Altezza, l' uomo che mi aveva ordinato di condurle, attende gli ordini dell'Altezza Vostra.

PRINC. Hai tardato troppo!

MES. Altezza, le vie sono cattive, ed abbiamo camminato a piedi.

PRINC. Gli hai detto qualche cosa di Noi?

MES. Niente Altezza!

PRINC. Benissimo, conducilo qui. (Il Messo via) Signori, vedrete un vecchio simile a quelli dei tempi antichi.

IL PAG. (Entra e porge in ginocchio una lettera al Principe)-
A Vostra Altezza.

PRINC. (Aprendo la lettera e leggendola in disparte). «L'Etman non sarà questa sera in casa, vieni verso le otto, debbo vederti... Sottoscritta... l' Etmanessa Elena»... O cara Elena!... Ah! v'è un'altra cosa (legge). Una donna vi aspetterà all'ingresso del palazzo e vi condurrà da me... O gioia! (al paggio)... Chi t'ha dato questa lettera?

PAG. Una donna velata, che non mi ha detto il suo nome.

PRINC. (Gettandogli una borsa)... Tieni, va a dividere questa con essa... Va! (il paggio via) Simeone! Simeone! (Simeone s'avvicina). Sono il più felice degli uomini... tengo un appuntamento per questa sera.

SIM. Con l'Etmanessa?

PRINC. Per l'appunto!

SIM. E dire, che non v'ha Provvidenza! E vostra Altezza vi andrà?

PRINC. E me lo domandi? anche se dovessi morire al mio ritorno, la vedrò.

SIM. È curioso l'affare... manda suo marito ad Orchei, e va a trovar la moglie... Non so come potrà finire la cosa?

SCENA VIII.

QUEI DI SOPRA, STAN, IL MESSO

MES. Il montagnuolo Stan Corbu (Stan entra).

PRINC. Ah! benvenuto, non ti dicevo io che ben presto ci saremmo riveduti?

STAN. È vero.

PRINC. Vedi che ho mantenuto la promessa... Ti ricordi le parole che dicesti allorchè cenavamo?

STAN. Me le ricordo benissimo.

PRINC. Ti ricordi di aver criticato con asprezza la noncuranza che si ha per l'adempimento delle leggi e della giustizia?

STAN. Ritengo a memoria tutte le parole che proferii.

PRINC. Ebbene sai una cosa?... Il Voevoda è informato di tutto ciò.

STAN. Tanto peggio!

PRINC. Ti dispiace forse d'aver parlato e...

STAN. Niente affatto! mi dispiace solo di non poter più stimare coloro che forse per ricevere qualche compenso hanno riferito al loro padrone le parole del loro ospite.

PRINC. Ed avesti ragione se questo fosse vero, ma stà tranquillo che l'ospitalità non è stata punto tradita.

STAN. Scusi signore, ma io allora non capisco...

PRINC. Niente di più facile, uno dei tuoi ospiti era in persona Giacobbe Despota, Voevoda di Moldavia.

STAN. Possibile!... Come? il compagno di Lei!...

PRINC. No, io stesso.

STAN. (piega il ginocchio, bacia la mano del principe e poi rialzandosi)... Aspetto gli ordini di Vostra Altezza.

PRINC. Sì, io sono il principe di Moldavia, di Bu-

covina, di Bassarabia e del Mar Nero, e secondo il detto di qualcuno, il tiranno di questi paesi. Ed adesso che ci troviamo di faccia a faccia tu non tremi?...

STAN. No, Altezza, niente affatto, perchè la coscienza di nulla mi rimorde.

PRINC. Allora tu persisti in ciò che dicesti l'altro ieri?

STAN. Sì Altezza.

PRINC. Se l'è così, allora voglio che tu dii alla presenza di questi signori una prova della tua audacia... Dirai dunque tutto ciò che pensi, ma senti... tutto!... tutto!! (agitazione fra tutti).

STAN. Adesso io prego Vostra Altezza a non obbligarli a dire la verità, perchè io la dirò apertamente.

PRINC. Poco fa ti pregava, adesso Noi ti comandiamo. (I signori e tutta la Corte si aggruppano e lo circondano).

STAN. Eh! Altezza, Altezza, sono quasi due anni dacchè saliste al trono di Moldavia, allora non vi sarebbe stato difficile investigare la verità. La Vostra Altezza per ascoltarla non avrebbe avuto mica bisogno di mandar, per un vecchio montagnuolo come me, sulle più lontane vette dei monti... Qualunque di questi signori ve l'avrebbe detta, poichè la verità allora rassomigliava all'adulazione... Oh! Altezza! allorchè voi vinceste Lepusceneano, eravate l'orgoglio e la speranza di tutti; tutti vedevano, nelle vostre valorose mani il balsamo che doveva rimarginare le ferite della patria. Quando passaste nelle nostre valli per andare a regnare in Succiava, i vecchi consigliavano i loro figli, dicendo loro: «piegate il

ginocchio figli, la fortuna della patria passa dinanzi a noi!»... e quando entravate in qualche città, il popolo non vi lasciava incedere che su di un tappeto di fiori e sotto una pioggia di benedizioni... Ora quando passate si troveranno dei fiori, ma le benedizioni dove sono?... Oh! buon Dio! perchè hai cambiato così subito tante speranze in disinganni ed i nostri giorni felici in tanta tristezza?!... Adesso in Moldavia tutti coloro che hanno un cuore soffrono, tutti coloro che hanno una voce si lagnano; e le due estremità del paese si congiungono con un gemito!... Ognora qualche nuova sventura si riversa sui Moldavi; non c'è giorno, in cui le nostre chiese non sieno spogliate dalle cose sacre; tutte le usanze religiose contaminate... I cattolici cercano i mezzi di unirci ad essi... I Calvinisti si atteggiavano a trarci al loro partito, ed in questa agitazione i nostri Pastori non hanno attitudine presso la Corte. Si aggrava il paese con imposte sopra imposte per contentare la incordigia dei Turchi e la licenza degli sfrenati. Qui un rapimento, colà un omicidio, dappertutto la disperazione! Si cerca la giustizia e non la si trova mai... (forte agitazione dei Signori). Signori! invano borbottate, Sua Altezza mi ha ordinato di parlare, i vostri fremiti non mi spaventano, essi sono molto inferiori allo strider delle tempeste che ho inteso sulle mie montagne!... Dirò dunque che il popolo è oppresso dai grandi e tradito dai suoi giudici (nuova agitazione). Volevate sentire la verità? La udrete sino alla fine... In tempo in cui alcuni cospirano nelle nostre città per vendere la patria, ora agli Ungheresi ed ora ai Polacchi, altri fanno infame mercato delle giuste leggi di Alessandro il Buono. Sicchè la

povera Moldavia, scoraggiata di nutrire tanti uomini per la schiavitù, e tante donne per la dissolutezza, non chiede altro a Dio che una tomba per i suoi figli ed un giusto castigo per gli oppressori!... Adesso Altezza che ho detto tutta la verità, ecco la mia testa! (si slancia ai diedi del Voevoda... momento di silenzio e di aspettazione).

PRINC. Alzati Stan Corbu, Gran Ministro di Giustizia! (movimento di meraviglia).

STAN. Io Altezza?! (alzandosi).

PRINC. Tu stesso, tu che hai mostrato il male dovrai ripararlo. A te da questo istante è confidata la direzione della giustizia.

STAN. Vostra Altezza dimentica forse la mia umile condizione?

PRINC. Io non ho niente dimenticato, l'uomo allora è grande quando ha cuore, ed è ricco, quando ha l'anima ripiena di virtù.

STAN. Ma io Altezza non ho mai studiato le leggi.

PRINC. Tu sai discernere il giusto dall'ingiusto, e tanto basta!... se aggiungi un'altra parola ti avrò per un temerario!

STAN. Poichè vostra Altezza vuole, io accetto ad una condizione però!

PRINC. Quale?

STAN. Nessuno, neanche la Vostra Altezza stessa, dovrà essere risparmiata dalle leggi, e Vostra Altezza mi darà i mezzi di far la giustizia a tutti e contro tutti indistintamente.

PRINC. Te lo prometto.

STAN. Perdonate Altezza, ma in simile circostanza non basta la sola promessa. Dinnanzi tutta la Corte

giuratemi sulla vostra corona e sul Sacro Vangelo di fare ciò che mi avete promesso.

PRINC. Giuro, che nessuno e fossimo anche Noi in persona, andrà risparmiato dalle leggi, ed il colpevole, chiunque sia, fossimo anche Noi, non potrà non andar punito; e che Noi stesso, se occorre, forniremo dei mezzi di giustizia per tutti e contro tutti, senza distinzione... Sulla mia corona, e sul Santo Vangelo lo giuro!

STAN (stendendogli la mano con rispetto). Vò dunque Altezza, dimandarvi la mano in attestato d'aver trovato l'uomo che desideravate.

PRINC. (stendendogli la sua). Dio ti aiuti in questo arduo compito, mio Gran Ministro di Giustizia!

STAN. Pur io auguro all'Altezza Vostra prospero e felice regno, tale che i figli dei figli nostri possano tramandare ai loro discendenti; che in Moldavia vi fù un Principe buono, di nome Giacobbe Eraclide Despota, il quale ha protetto il povero di contro al ricco e che ha governato la Patria con giustizia, amandola ed inalzandola allo stesso livello in cui la lasciò Stefano il Grande, allorchè ogni uomo poteva dire alzando la fronte con orgoglio: *Io sono Rumeno!*

(Fine del secondo atto).

ATTO III.

(Camera dell' Etmanessa Elena (Ore 7 pom).)

SCENA I.

ELENA e la sua CONFIDENTE (BALIA).

ELEN. Tu dici che l'Etman era partito?

CONF. Sì, lo vidi prender la volta di Orehei con tutto il suo seguito.

ELEN. Il mio domestico non è tornato?

CONF. Non anco signora.

ELEN. Chi sa dove sarà andato! Io sono molto inquieta.

CONF. Di che temete?

ELEN. Temo che non gli sia accaduta qualche disgrazia, e che la mia lettera non siasi smarrita. Temo del povero Giovannino che non ho visto da stamane, quando è passato di sotto le mie finestre.

CONF. Fate molto male ad essere così trista, perchè alla pur fine non v'ha niente di straordinario. Questo domestico è un giovanotto molto curioso e vispo, il quale, non avendo veduto mai una grande città come Succiaava, ha profittato della prima sua uscita per vederla da un capo all'altro, e forse neanche sa più ritornare... Se la lettera si fosse smarrita l'avreste saputo già... In quanto poi a Giovannino, egli dà prova di essere un giovane accorto, non facendosi vedere pria dell'ora dell'appuntamento.

ELEN. Vorrei di tutto cuore che tu avessi ragione... Ma dimmi, mia buona balia, non ho fatto male di scrivere a quel giovane?

CONF. No, certo. Avete pensato dargli incarico per il castaldo della vostra possessione, vicino al luogo dove egli abita e gli avete scritto di venire per parlargli. Che v'ha di male?

ELEN. Ma ho scelto l'ora quando mio marito è fuori di casa.

CONF. E che perciò signora mia? l'Etman è un pò duro; egli non fa di accontentarvi nei più piccoli vostri desiderii... Non potete voi dunque fare ciò che vi piace senza che egli lo sappia, quando poi non v'ha niente di cattivo?... Ah! se si trattasse di un nobile... allora capisco... ma un contadino..

ELEN. Che!... a te pare che rassomigli ad un contadino? Io credo che abbia più distinta figura.

CONF. Giovannino!?... Io poi l'ho visto sempre mal vestito e perciò...

ELEN. Ah! mal vestito mai! vuoi dire piuttosto che la roba dei suoi abiti sia ordinaria, ma quell' abito gli sta molto bene.—Tante volte dicevo tra me e me, forse è un giovine di nobile prosapia cresciuto di nascosto nelle montagne.

CONF. No, no, questa volta v'ingannate a partito, poichè Giovannino è davvero il figlio del montagnuolo Stan Corbu. — Non sono stato io presente al suo battesimo? (Si sente una voce che canta nella strada).

ELEN. (alzandosi). È desso!... (Intende l'orecchio).

GIOV. (canta al di fuori).

Dei monti aura gradita io ti desio

Sulle tue cime io l'ho veduta un dì!

Io t'amo, o pino che fai ponte al rio

Ove la voce del mio amore udi

La donna più gentile

Bella qual fior d'aprile!

Io t'amo alma Bistrizza cristallina,
 Sovente il volto suo specchiosi in te;
 Deh! versami negli occhi la tua brina
 Il giuro a lei ripeti di mia fè:
 L'amo perchè nel mondo
 Non v'ha più fior giocondo!

Tu silenzio dei monti, e tu foresta
 Mi bea costante del tuo olezzo ognor;
 Tu notte oscura oh! recami la mesta
 Del dolce labbro suo nota d'amor.
 Soave melodia
 Sarà per l'alma mia!

Vorrei morir cogli occhi a lei rivolti,
 Vorrei darle un sol bacio, e poi morir!
 Per me si schiude il ciel se tu mi ascolti
 Se compi, o cara, il dolce mio desir...
 Deh! vieni... e col tuo viso
 Mi schiudi il paradiso!...

CONF. Quando alcuno parla di...

ELEN. Scendi, scendi tosto e digli d'entrare.

CONF. (Uscendo). Subito signora! Deve essere pazzo per cantare così ad alta voce, quando gli si è detto di star guardingo... Questi contadini!!... (via).

ELEN. (Sola). — Che cantava?... Una canzone per farmi ricordare i giorni passati assieme nelle montagne. — Povero Giovannino!... Quando penso di vederlo qui, presso a me, in questa stanza, palpito di gioia e di paura!... E di chè?... gli parlerò del suo montuoso paese che amo tanto, e nient'altro... Oh Dio! sento ch'ei viene.

CONF. Signora posso introdurre Giovannino?

ELEN. Eh sì... che entri (Sola). Dio mio!... tu conosci il più profondo del mio cuore e sai che non sono colpevole. L'amore che sento per questo giovine montagnuolo nasce dal superato infortunio, allora

quando le furiose acque della Bistrizza mi involgevano ed egli mi liberò da sicura morte. — Per l'aiuto imprevisto che mi diede, il mio cuore non poteva non commoversi e sentire somma gratitudine per lui.

SCENA II.

ELENA E GIOVANNINO.

GIOV. La signora perdonerà se ho avuto l'ardire di presentarmi a Lei.

ELEN. Come! non avete stamattina nulla ricevuto da parte mia?

GIOV. (Con vivacità). No signora... Avrà avuta forse la bontà di ricordarsi di me?

ELEN. (Con freddezza). Io? No Giovannino. Mi era ingannata... Voleva dire... desiderava...

GIOV. (Abbassando la testa — a parte). Pazzo che sono!

ELEN. (Con dolcezza). Ma poichè sei qui, mi fa molto piacere vederti (Giovannino sorride amaramente). Da quanto tempo sei in Succiaiva?

GIOV. Sono partito dal villaggio Venatori nella medesima sera che Vostra Signoria, e sono giunto qui nello stesso giorno.

ELEN. Hai dovuto camminare con molta fretta per seguire la mia vettura.

GIOV. Oh! io sono avvezzo al cammino.

ELEN. Devi avere qui grandi e premurosi affari per aver corso così sollecito.

GIOV. Eh! un affare! così come possiamo avere noi montagnuoli, cioè vendere poche legna e comprare un pò di pane per la casa.

ELEN. E niente altro ti condusse a Succiaiva?

GIOV. E qual altra cosa avrebbe potuto menarmi qui? Siamo buoni noi montagnuoli a qualche cosa?

ELEN. Perchè parli così Giovannino?

GIOV. Parlo così o signora, perchè... perchè sono Giovannino e niente altro. Oh! io non mi lusingo!... sò benissimo chi sono... un contadino, un uomo nato per lavorare la terra col sudore della propria fronte e condannato a stentare da mane a sera per fare il comodo dei grandi. Meglio direi un animale da soma con figura umana!... E bisogna ringraziare Iddio che non ci vendano nei mercati come buoi con la fune al collo. Già la nostra condizione è anche peggiore, poichè il nostro padrone e signore, ha il dritto di separare il padre dal figlio, la madre dalla figlia e mandarli dove vuole.

ELEN. Tranquillati, Giovannino tranquillati!

GIOV. Tranquillarmi?... Quando il fuoco dell'inferno mi abbrucia, quando il dolore mi soffoca... La mia mente si smarrisce sentendomi del sangue nelle vene, del coraggio nel cuore, dell'intelligenza nella mente... e non poter nè fare, nè dire, neanche amare! Essere infelice, perchè son povero e vivere miseramente, perchè sono sorto di sangue volgare. È giustizia questà?... Eppoi i vecchi dicono che v'ha una ricompensa! sarà... ma non in questo mondo; io non lo credo! (Elena ride) Ah! rida pure signora se ne ha voglia! Io sò che i miei pari sono nati a divertimento dei pari di Lei (amaramente).

ELEN. No! No! ho pietà dei tuoi affanni!...

GIOV. Pietà! e sempre pietà... ecco il loro solo sentimento per noi, la sola loro parola!... Grazie signora... non ho affatto bisogno della sua pietà, non la voglio... io sono un uomo libero, un figlio

dei monti, un compagno degli avvoltoi, un vicino delle nuvole e del cielo... A lui solo non chiedo altro che un pò di sole per vivere ed un pò di terra per morire.

ELEN. Giovannino!

GIOV. E che pietà!... buon Dio!... se avrò fame o sete in questa casa, mi si manderà dalla economica per darmi qualche cosa... come il servitore dell'Etman o il cagnolino della signora...

ELEN. (Alzandosi) Giovannino tu m'insulti... quando vorrai andartene sei libero.

GIOV. Poichè ella mi scaccia... parto... addio!

ELEN. (sforzandosi). Va bene! (Giovannino si allontana adagio adagio... un minuto di silenzio).

GIOV. (Ritornando e gettandosi a' piedi dell' Etmanessa) Deh! mi perdoni, mi perdoni!...

ELEN. (Commosa) Alzati!

GIOV. (Trattenendosi le lagrime). L'ho offesa, l'ho offesa senza ragione, Lei tanto buona per me!... Lei che è la bontà stessa! Lei signora!... Ah sono un ingrato, indegno del perdono... Ma poi se così l'ho offesa, e perchè... perchè l'amo!...

ELEN. Disgraziato!...

GIOV. Ordinerà che mi uccidano dopo, se vuole, ma debbo dirlo una volta... io l'amo! Da ben sei mesi che l'amo e l'ho nascosto nel mio petto... Prima di vederla era felice del tutto... Amava i miei monti, i genitori, la casa, la mia libertà, Dio!... da che la vidi non amo che Lei... Dio, genitori, libertà, monti... tutto ho dimenticato per Lei! il mio infortunio, la speranza la vita tutto ho riunito in Lei signora... Elena!... La mia bocca non ha mai pronunziato che il suo nome, i miei occhi non videro altro che la sua

immagine, il mio cuore non batteva che per il suo... Signora Elena! Signora Elena! Vuol l'anima mia, la vita mia? Deh! non mi scacci... non mi allontani... La Santissima Vergine che invociamo, ed a cui confidiamo tutti i nostri pensieri non scaccia gl'infelici che a Lei ricorrono!... Le parlai signora, come se avessi parlato alla Vergine, e se l'amo tanto è perchè l'adoro come la Madonna stessa.

ELEN. Io non voglio più sentirti!

GIOV. Ma scacciarmi è lo stesso che condannarmi, prego sentirmi o signora!... Se pure debba morire, morirò per lei almeno, ma non da Lei... so che il mio amore è una pazzia... perciò le dimando un po' di pietà per me... Abbia compassione o signora... Mi dia un piccolo cantuccio nel suo palazzo, quanto possa avere la consolazione di dormire sotto lo stesso suo tetto e di respirare la stessa aria che ella respira... sarò il suo schiavo, la servirò in ginocchio, non dirò niente, neanche la guarderò in faccia... e se per avventura avrà bisogno di gran sollievo e d'un braccio forte, basterà una sola parola, un cenno, e sarà ubbidita per qualsiasi circostanza e contro chiunque.

ELEN. Se mi prometti di tacere...

GIOV. Glielo giuro!

ELEN. Ebbene forse pregherò l'Etman che ti riceva nel numero dei suoi.

GIOV. Nel numero degli uomini dell'Etman?... Signora io odio quell'uomo!

ELEN. E perchè?

GIOV. Perchè?... l'è vostro marito.

ELEN. (Un po' adirata). Ah! Giovannino trascorri i limiti...

GIOV. (Con vivacità). Mi perdoni per l'ultima volta...

ma deve perdonarmi perchè ho molto sofferto... Ah Lei non sà che martirio terribile è tener nascosto un segreto come il mio... tacere sei mesi quando uno ama!... non ne poteva più signora, e perciò sono venuto a Succiaiva.

ELEN. Davvero? Sei venuto solo per questo?

GIOV. Mentirei se non vi palesassi tutto... Sono venuto per due cose; primo, per vederla e poi per cercare d'un uomo che abbandonò mia sorella dopo d'averla vilmente disonorata... e questo sfortunatamente è troppo difficile, non conoscendone ne il cognome nè l'abitazione di quell' uomo. Per tutto segno di riconoscerlo non ho che delle sue lettere indirizzate a mia sorella nelle quali dice d'appartenere alla Corte del Voeyoda... Ah! questi uomini di Corte... se mai mi capitasse qualcheuno nelle mani!...

ELEN. Mi permetti vedere quelle lettere?

GIOV. (Dandogliele). Può leggerle.

ELEN. (Leggendole, a parte). O Dio mio!... Il carattere dell'Etman! (Restituendole). E costui, dici che abbandonò tua sorella, Giovannino?

GIOV. Sì Signora, la disonorò e l'abbandonò...

ELEN. Il miserabile!... E che vorresti fare trovandolo?

GIOV. Lo costringerò a riparare l'onore di mia sorella col matrimonio.

ELEN. E se costui fosse ammogliato?

GIOV. L'ucciderò o morirò.

ELEN. Morire tu?... E che ne sarà di me?

GIOV. Di Lei?

ELEN. Di me che t'amo, infelice giovane.

GIOV. Lei mi ama!!... O Dio mio son desto oppur sogno?!

ELEN. T'amo Giovannino, si t'amo!

GIOV. (Sbalordito). Ella mi ama!!... (cade commosso su d'una sedia).

ELEN. Tu parli delle tue sofferenze?... ma le mie sono inconcepibili... vederti tutto giorno soffrire e lasciarti soffrire... vederti struggerti d'amore poco a poco... e non poterti dire io t'amo! celare le mie sofferenze e conoscere le tue! Avere il cuore ripieno di due affetti contrarî e non poterli altrui manifestare... aver gli occhi pieni di lagrime e non aver seno dove versale... forzata a nascondere tutto a tutti ed anche a te stesso... Tu almeno sei libero! ma io?... anche tra i monti, nelle lunghe passeggiate, nelle quali mi facevi da scorta, era obbligata a far mentire la mia faccia e di sembrare insensibile allorquando avrei voluto... ma le mie lotte?... i miei rimorsi!... O Giovannino! io pure ho sofferto molto... ma ora sei qui, t'amo, te l'ho detto e sono felice...

GIOV. (Prendendola alla vita). Ah! Elena! Elena! Ella è la vita mia, la mia felicità!...

L'ETMAN. (Al di fuori). Andate presto!

ELEN. (Svincolandosi). O Dio mio! L'Etman!

GIOV. L'Etman?

ELEN. Siamo perduti!... (Guardando intorno intorno). Perduti!...

GIOV. Questa finestra?

ELEN. È chiusa con degli sportelli, e la chiave è presso l'Etman.

GIOV. Gli dica che sono un uomo che cerco servizio, e lo preghi di ricevermi tra i suoi servitori.

ELEN. Adesso è impossibile... Egli sale... sale... siamo perduti!...

GIOV. (Mettendo la mano al pugnale). Ebbene allora!...

ELEN. (Fermandolo)... Sei matto!?... tutti contro di te... tanta gente ti uccideranno... vieni, nasconditi dietro le tendine del mio letto...

GIOV. Nascondermi!...

ELEN. Per me!... fa presto ecco l'Etman.

GIOV. (Stringendole la mano). Veglio sopra di Lei signora... e se dovremmo morire, stia sicura che non moriremo senza vendetta! (Si nasconde dietro le tendine).

SCENA III

L'ETMAN ED ELENA.

L'ETM. (con lettera in mano). Signora conoscete questa lettera?

ELEN. (Guardandola). Ah!... Ed è perciò che siete ritornato?

L'ETM. Sì Signora!... La conoscete?

ELEN. Sì Etmane... l'ho scritta io stamattina.

L'ETM. Almeno siete franca.

ELEN. Come sempre.

L'ETM. Credo poi che vi ricordiate ciò che avete scritto?

ELEN. Benissimo — L'Etman non sarà questa sera in casa, venite verso le otto debbo vedervi.

L'ETM. Allora vi ricordate pure il nome della persona, cui è indirizzata?

ELEN. Sì, Etmane!...

L'ETM. E me lo direte?

ELEN. Sò benissimo Etmane, che voi m'ingannate e che giammai m'amaste... Da due anni che m'avete sposata sono infelice... Ma poichè ci abbiamo

giurato fede, io mantenni la santità del giuro, fin quando credeva che voi pure la tenevate... Adesso tutto è fra noi finito, dimandate un atto di separazione sotto pretesto di esservi parente, o qualsiasi altro... prendete tutta la mia fortuna, e lasciatemi ritornare al mio paese.

L'ETM. (Con ira). A chi avete scritto sta mattina?

ELEN. Nol dirò giammai.

L'ETM. E sì! che me lo direte!

ELEN. Ho detto di no e voi ben sapete, che mai mi ritraggo (Si vedono agitare le tendine).

L'ETM. Tu sai bene che i nobili del mio rango non maltrattano mai le loro mogli, perciò osi affrontarmi... Ma credimi con tutto ciò non sei salva... Se ci amiamo o no questo non cale... Quello che desidero è che il nome di Trotuscianu che tu meco porti, finchè vivo, non sia menomamente macchiato... e sii sicura che non lo sarà! Dove metterai una macchia, io... io metterò del sangue! Così si lava la vergogna nella nostra famiglia... Hai scritto questa lettera ad uno che ami, quel tale si ride forse di me, ma morirà... Forse che invece di una giusta vendetta commetterò un delitto, ma tu ne sarai responsabile dinanzi a Dio!

ELEN. Io?

L'ETM. Tu forse mi spingi ad uccidere un uomo che non sarà il vero colpevole.

ELEN. Che dite di colpevole! se siamo noi due i colpevoli sposandoci insieme senza amarci.

L'ETM. Noi colpevoli? non sò... ma se il mio onore fosse contaminato, credimi saresti già morta... Intanto all'altro...

ELEN. (Tremante). E chi sospetti che fosse quell'altro?

L'ETM. Il Voevoda!

ELEN. Il Voevoda!!

L'ETM. Impallidisci!... è dunque lui!

ELEN. Etmane!

L'ETM. Che? vorresti dirmi che questa lettera non avendo alcun indirizzo non sia per il Voevoda?... Allora sarà per me? o per nessuno! e sarebbe meglio... Di' piuttosto come il tuo cameriere, che ostinato mi sosteneva quando lo sorpresi con essa che era indirizzata ad un giovane montagnuolo nei Carpazii... Giovannino mi pare. Invano tenti d'ingannarmi, io non ci capito tanto facilmente!... Ti dico che questa era indirizzata al Voevoda, e non ad altri, poichè tu nessun altro conosci a Suciava. Egli è stato quindici giorni nelle nostre campagne sotto pretesto di caccia, ma la verità è che ti amava... Egli mi forzò di condurti alla Corte malgrado il mio giuramento a non condurti... È giovane, è bello, principe, t'ama e tu l'ami pure.

ELEN. Io!... Io l'amo?

E'ETM. Sì, tu l'ami ed egli morrà! Tutto è pronto. Il Voevoda, cui ho mandato una copia della tua lettera e che mi crede ad Orchei, verrà solo qui verso le otto; in pari tempo il coraggioso Jani...

ELEN. (Con spavento). Jani...

L'ETM. Sì Jani, il quale ha promesso di fare per danaro tutto ciò che gli ordinerò... Egli salirà per questa finestra, guarda... la di cui chiave è presso di lui... Ambedue ci nasconderemo dietro queste tendine, e...

ELEN. O Dio!

L'EMT. Si signora quando il Principe entrerà, noi lo uccideremo.

ELEN. Uccidere il Principe, il tuo Signore!?... Bada che domani la Moldavia intera ti chiederà conto del suo Voevoda.

L'ETM. Domani la Moldavia non sarà più, signora! Morto il Voevoda, i suoi partigiani saranno sacrificati, il trono abbattuto ed il paese prostrato.

ELEN. Prostrato?!!

L'ETM. Agli Ungheresi, signora. Questa è una congiura che per scoppiare non ha bisogno che di una mia sola parola.

ELEN. Ma voi non la direte non è vero?

L'ETM. Sul mio onore la dirò.

ELEN. Che?... Uccidere tutti i partigiani del Principe.

L'ETM. Tutti... fino all'ultimo.

ELEN. E la tua famiglia?

L'ETM. Come le altre.

ELEN. E di Succiava che ne sarà?

L'ETM. Dai quattro fianchi la fiamma la comprenderà tutta!

ELEN. (In ginocchio). Deh! ti prego a non fare cosa simile!... Eccomi ai tuoi piedi, pietà per i cadenti vecchi, per le tremante donne, pei fanciulli, per Succiava, per la Moldavia... Uccidi me se vuoi, ma fa salva la città... Uccidi me!... ma non tradire la tua Patria!

L'ETM. Non parlarci di patria, di famiglia, e di doveri! perchè doveri, famiglia, patria tu mi fai tradire!... Il tuo amore e quello che fa figgere il pugnale nel cuore del Voevoda, la tua infedeltà farà scoppiare nelle vie la guerra tra i Moldavi; soltanto il tuo capriccio incendia le nostre case. Il solo tuo tradimento prostra la Moldavia agli Ungheresi!

Ricada su di te la responsabilità del tradimento, e se in mezzo agli urli delle vittime qualcuno dirà, vedendo Succiaiva insanguinata, dibattendosi tra le fiamme: «Ecco la vendetta dell'Etman Trotuscianu». Un altro gli risponderà: «No, è la Etmanessa Elena che si diverte!»

ELEN. O Dio! Ma ti giuro che non è il Voevoda.

L'ETM. Chi è dunque?

ELEN. Mi prometti di risparmiarlo?

L'ETM. No!

ELEN. Ebbene allora nol dirò!!

L'ETM. Il Voevoda morirà.

ELEN. Allora... Dio soltanto ci giudichi!

L'ETM. Voglio condurti nella mia stanza dove rimarrai chiusa fintantochè tutto si compia secondo la mia volontà. Chiuderò questa porta al di fuori, affinché nessuno possa entrare nella mia assenza, meno l'uomo che ti parlai; e perciò vado io stesso ad appiccare la scala di fune alla finestra (via).

SCENA IV.

ELENA E GIOVANNINO.

ELEN. Giovannino! Siamo perduti.

GIOV. (Mostrando la testa di dietro le tendine). Taci soltanto e saremo salvi! (Ritira la testa).

SCENA V.

ELENA E L'ETMAN.

L'ETM. (Rientrando con una scala di fune). Eccomi quà... (Va ad attaccare la scala alla finestra) qui... adesso va bene... (rivolgendosi verso Elena). Non avete niente a dirmi, signora?

ELENA. Niente.

L'ETM. Datemi la mano . . . (Gli prende la mano e la conduce con se, chiudendo la porta al di fuori a chiave).

SCENA VI.

CIOVANNINO.

GIOV. Dio mio! Perdomani ciò che vorrò fare! È tutto per Elena! (Va alla finestra, stacca la scala di fune, e rinchioda le due persiane al di dentro). Benissimo . . . il mio pugnale è liberò? (Esamina il pugnale). Sì . . . (Si passa le mani sulla fronte). Adesso sono più sicuro . . . Sento l'Etman che ritorna . . .

SCENA VII.

GIOVANNINO E L'ETMAN.

GIOV. Eccomi Signore!

L'ETM. Tu sei?

GIOV. L'uomo per cui ha mandato sta mattina, e che aspettavi questa sera.

L'ETM. Il tuo nome?

GIOV. Jani.

L'ETM. Ed hai portati con te . . .

GIOV. Soltanto il mio pugnale . . . mi basta.

L'ETM. Come sei entrato quì?

GIOV. Dalla finestra aprendo le persiane.

L'ETM. Dov'è la chiave?

GIOV. Nella vasca, ove per caso la lasciai cadere.— Ecco la scala che ho spiccata.

L'ETM. Mi pare d'averti visto altra volta.

GIOV. Possibile signor Etman, gli uomini si incontrano in questo mondo.

L'ETM. Sai tu che dovrai fare ?

GIOV. Si signore, le condizioni pure. — Debbo uccidere un uomo per cento piastre.

L'ETM. Bene. Ma sai tu chi è quest'uomo ?

GIOV. No, ma credo che sia un alto personaggio, poichè la somma è molto vistosa.

L'ETM. È il Voevoda !

GIOV. Ah !!

L'ETM. L'ucciderai ?

GIOV. Sì, ma con rincrescimento, poichè il Voevoda è molto buono per il popolo Moldavo.

L'ETM. Taci ! Ho allontanato tutti, nessuno sentirà nè vedrà niente.

GIOV. Va bene.

L'ETM. Jani, il patto che noi facciamo è terribile, ed è necessario che nessuno di noi due possa risalire a tradire l'altro.

GIOV. È giusto.

L'ETM. Sai tu scrivere ?

GIOV. Sì, signore.

L'ETM. Scrivi dunque su questa carta, che ti obblighi di uccidere il Voevoda per cento piastre e sottoscrivi . . .

GIOV. Va bene . . . ma . . .

L'ETM. (Con vivacità). Io da parte mia ti sottoscrivo promessa di cento piastre, e di difenderti contro qualunque persecuzione dopo che avrai ucciso il Voevoda. Non ti conviene forse ?

GIOV. Come no !

L'ETM. Benissimo (Scrivono).

GIOV. (Dandogli la sua carta). Ecco il mio contratto signor Etman.

L'ETM. (Leggendola). «Io mi obbligo di uccidere sta

«sera il Voevoda per cento piastri, sottoscritto Jani»...
Benissimo, eccoti il mio.

GIOV. (Leggendo) «Mi obbligo di pagare a Jani la somma... (fermandosi e guardando l'Etman). Voi avete scritto questo?»

L'ETM. (Mette sulla tavola la carta di Giovannino). Sì, ma che cosa?

GIOV. (Si fruga nel seno, caccia fuori le lettere di Fiorina, le avvicina allo scritto dell'Etman e poi la lascia cadere). Etmane!... Sei un miserabile.

L'ETM. Io... Jani?!

GIOV. No, non mi chiamar Jani, ma Giovannino Corbu, il fratello di Fiorina Corbu, che tu miserabile hai disonorato.

L'ETM. Tu Giovannino Corbu!

GIOV. Sì, il tuo ospite di l'altro ieri ed il tuo mortal nemico oggi. E se hai bisogno di prove eccoti queste lettere (Gli presenta le lettere che raccoglie da terra).

L'ETM. E che m'importa di queste lettere?

GIOV. Che t'importa? In verità niente... queste lettere hanno costato l'onore di mia sorella ed a te costeranno la vita.

L'ETM. La vita!

GIOV. La vita... Ah signor Etman non si scherza così con noi montagnuoli... al tradimento segue la vendetta... dopo le innocenti lagrime della sorella viene l'implacabile pugnale del fratello (brandisce il pugnale). Difenditi dunque per farla finita!...

L'ETM. (Andando alla porta). Ehi!... qualcheduno!...

GIOV. (Sbarrandogli il passaggio). Un passo di più e sei morto!... intanto al chiasso... puoi farne quanto vuoi, poichè tu stesso hai detto che nessuno ci sente...

grida! grida pure... ma se vuoi sentire un consiglio difenditi, finchè mi dura la pazienza!

L'ETM. Folle!... Gli uomini del mio rango non si battono mai con i pari tuoi.

GIOV. Scusi, i dissoluti si battono con gli uomini d'onore.

L'ETM. Se hai a dolerti di me, allora dammi un signore ed a lui darò risposta.

GIOV. Eh! che buon consiglio!... debbo prendere per difensore uno simile a te? No... poichè tutti siete gli stessi ed io vi odio!... non siete che orgogliosi ed ippoeriti ed io vi abborro come serpi velenosi!... Sei contento?... Vuoi difenderti una volta?

L'ETM. (Freddamente). Un duello fra noi due è impossibile, io sono nobile e tu plebeo.

GIOV. Io sono più nobile di te!... Il Voevoda t'ha fatto l'elemosina d'un titolo, ma io sono nobile di sentimento e di animo!

L'ETM. (Traendosi a metà la spada). Miserabile... No, no! (ringuaina).

GIOV. (Stizzito al sommo). Difenditi Etmane!..

L'ETM. Giammai!

GIOV. Ebbene allora io tutto svellerò al Voevoda che tu volevi assassinare, e morirai sul patibolo!

L'ETM.. Tu non l'oserai!

GIOV. (Raccogliendo la carta) Oh!... la vedremo!

L'ETM. Rendimi quella carta!

GIOV. Puoi tu rendermi l'onore di mia sorella?... (ridendo sgangheratamente). Ah! Ah! Ah! Sei stato colto Etmane!

L'ETM. Aveva bisogno di una vittima, tu mi cadi fra le mani, non fa niente... Difenditi dunque e preparati a morire!

GIOV. (Traendo il pugnale). Ah! adesso mi trovi bastantemente nobile?!! (L'Etman tira pure un pugnale dalla cintura. Si slanciano uno contro l'altro, ma nel momento della lotta, entra il Voevoda).

SCENA VIII.

GIOVANNINO, L'ETMAN ed il PRINCIPE.

PRINC. Un duello!... Come l'Etman qui?!

L'ETM. Il Voevoda!

GIOV. Il Voevoda!

PRINC. Giù le armi!!!... Etman ti debbo parlare.

GIOV. E L'ETM. Altezza!!

PRINC. Silenzio! T'ordino (a Giovannino) d'uscire... Andiamе, sù!.. via, esci!

GIOV. (Piano all'Etman). Poichè obbligato esco.

L'ETM. M'aspetti?

GIOV. Alla tua porta... ma fa presto, chè si stanca la mia pazienza.

L'ETM. Sii certo che non aspetterai molto.

GIOV. Benissime.

SCENA IX.

IL PRINCIPE e L'ETMAN poi GIOVANNINO.

PRINC. Come!... tu qui... mentre sta mattina eri ad Orchei? Ah! capisco... c'è qualche cosa in mezzo, e vivaddio, saprò costringerti a dirmi la verità!

L'ETM. Ecco gliela dirò questa verità Altezza!... Ero geloso, geloso come un matto di V. Altezza ed aveva congiurato con alcuni signori di ucciderla. Ella doveva esser morto questa sera, e la rivoluzione

scoppiare all'alba. L'uomo che ha veduto uscire poco fa mi sottoscrisse l'obbligo di assassinarla.

PRINC. E che volevi fare con la povera Moldavia?

L'ETM. Prostrarla agli Ungheresi?

PRINC. Miserabile traditore!!... dammi la tua spada.

L'ETM. La mia spada?... E che vorrebbe farne Altezza.

PRINC. Arrestarti! non in mio nome, ma in nome del paese che volevi tradire... Qua!

L'ETM. Mi giudicherà?

PRINC. Sì, poi ti farò decapitare, poichè l'uomo che tradisce la patria è indegno di vita.

L'ETM. (Cercando di fuggire). Ah!... saprò sfuggire!...

PRINC. Non ti muovere!

L'ETM. Ah! no... io uscirò Altezza!

GIOV. (Apre piano la porta). Dio mio che vedo?! si battono! (Osserva il combattimento).

PRINC. (Traendo la spada). Sei fortunato dunque, poichè la mia spada risparmiarà la seure del carnefice.

L'ETM. Ma senza testimoni se uno uccide l'altro commette un assassinio?

PRINC. Assassinio?... (Gli cade un pugnale dalla cintura).

L'ETM. Sì Altezza, tutte le circostanze son contro di Lei uscirò o mi ucciderà.

PRINC. Sia pure assassinio, tu non uscirai! (Si battono. l'Etman cade, il Principe rimane attonito).

GIOV. (A parte sempre sulla soglia). Povera Fiorina! (Dispare).

(Il telone cade).

Fine del terzo atto.

ATTO IV.

(Una sala nel palazzo di Giustizia).

SCENA I.

STAN CORBU, DUE USCIERI.

STAN. Hai adempito alla missione che ti ho dato d'andare dal Voevoda?

1° USC. Sì Eccellenza.

STAN. E sua Altezza che rispose?

1° USC. Sua Altezza ha risposto che verrà.

STAN. All'ora indicata?

1° USC. No, ma al momento.

STAN. Va bene; adesso va dai Signori del Divano e dirai loro in nome della Legge di riunirsi qui. Và (L'usciera via, poi avvicinandosi al 2° Usciere). Che sai tu di quei tre agitatori?

2° USC. Furono inseguiti fino alla frontiera dell'Ardeal dove si sono rifugiati.

STAN. Eccoli dunque fuori pericolo!... che dispiacere!... Ma di mio figlio Giovannino che ne sai?

2° USC. Si è veduto ieri in una bottega, e di notte dinanzi il palazzo dell'Etman. Ma nessuno sa dove abbia passata la notte.

STAN. Come?... uno straniero può passeggiare a suo arbitrio e dormire dappertutto senza che le autorità lo sappiano? Ciò non va bene, abbisognano delle misure assai più aspre. Va subito a dire al capitano dei Darabani, di cercare oggi stesso mio figlio e condurlo qui. (L'usciera via). O Dio mio! ho vissuto cinquantacinque anni nella mia casupola, fra i miei,

lontano dai grandi e dalle vicende del mondo... sii benedetto! Eccomi oggi in città, in mezzo a migliaia di passioni straniere, incaricato di difendere i buoni e di punire i malvagi, in preda all' odio dei piccoli ed alla gelosia dei grandi... Sii pure benedetto! Il giorno delle prove è giunto per me, non mi abbandonare! Dammi la forza d'adempire al mio dovere; guidami a poter sempre far giustizia... e se soccombo nella lotta, proteggila mia casa.

SCENA II.

STAN CORBU, I GIUDICI, UN USCIERE.

USC. (Annunziando). I Signori del Divano (I Giudici entrano, usciere via).

STAN. Buon dí Signori, vi chiamai per assistermi, secondo la legge, in una causa di alta giustizia.

USC. (Entrando). Sua Altezza il Voevoda con numeroso seguito è giunto al Pallazzo di Giustizia e chiede entrare.

STAN. Che aspetti! Entrino le guardie. (I soldati entrano). Sediamoci Signori (Stan e i Giudici prendono posto). Adesso favorisca sua Altezza e Dio protegga i giusti!

SCENA III.

Gli stessi, IL PRINCIPE ed il suo seguito.

PRINC. (Entrando precipitosamente). Eccomi gran Ministro alla tua chiamata!

STAN. (Impassibile). Benissimo Altezza.

PRINC. Sai che hai oltrepassato i limiti?... Hai mandato il tuo Usciere alla Corte per chiamarmi come si chiama un negoziante nel suo magazzino, io esco per seguirlo; mi forzi presentarmi dinanzi

la giustizia e quando vò a domandarti che significa questa chiamata strana, tu ricevi me, tuo padrone e signore seduto ed impassibile!... Sebbene t'abbia reso sí grande, non sei mai da paragonarti a me. Non v'è in Moldavia autorità alcuna che ti partecipi tanta audacia; e sebbene la mia bontà accende le teste orgogliose, pure la mia ira del tutto le precipita.

STAN. Altezza! io niente ho dimenticato ed è perciò che siete qui. Mi chiedeste la verità, io ve la dissi; mi affidaste il governo della Giustizia, nominandomi Vostro Gran Ministro; sicchè non è un umil suddito che riceve il Suo Sovrano ma bensì un giudice che interroga un imputato, poichè avete assassinato.

PRINC. Io?!

STAN. Siete accusato d'aver assassinato l'Etman Trotusciano.

PRINC. E per quali prove osate ritenermi colpevole?

STAN. (Mostrandogli un pugnale). Questo pugnale marcato dello stemma di Vostra Altezza si è trovato presso il cadavere dell'estinto.

PRINC. (A parte). È mio. (Ad alta voce). Può darsi che qualcheduno mi abbia rubato questo pugnale, e ciò niente dimostra. Questa prova è molto debole e se non ne avete un'altra...

STAN. Ho pure delle altre...

PRINC. (Meravigliato). Parla dunque!

STAN. Ieri, un'ora dopo la mia nomina a Gran Ministro, ordinai che si arrestassero tutti i vagabondi che si trovassero in Succiava. Uno di essi a nome Jani mi disse, per aver salva la vita, che un assassino doveva consumarsi nel palazzo dell'Etman nella sera stessa. Vi apposi delle spie, ed all'ora designata

non v'entrò che un uomo il quale non fu riconosciuto; ma senza che egli si accorgesse, gli si rubò un fazzoletto...

PRINC. E poi?

STAN. Quel fazzoletto era di Vostra Altezza, e quell'uomo era Vostra Altezza.

PRINC. Ma possonsi trovare dei fazzoletti rassomiglianti, e...

STAN. Ma non tutti i segni e gli stemmi si rassomigliano. Ecco lo stemma di V. Altezza (gli mostra il fazzoletto su cui è lavorato lo stemma del Voevoda. — Movimento generale di curiosità).

PRINC. (Impaziente). E sebbene fossi stato io colui che entrò nel palazzo dell'Etman, ciò non prova che sia andato per ucciderlo. Non v'hanno testimoni...

STAN. V'ha uno... V. Altezza s'inganna.

PRINC. Chi sarebbe questo temerario?

STAN. L'Etman stesso.

PRINC. L'Etman!

STAN. Egli mi fece chiamare di notte tempo, pria che avesse dato l'ultimo sospiro, e mi disse dinanzi a tutti i suoi, d'essere stato assassinato da Despota Giacobbe Voevoda.

PRINC. Egli menti... Io l'ho colpito lottando lealmente.

STAN. Vostra Altezza dunque ne conviene.

PRINC. Sì.

STAN. Sentite Signori, il Voevoda confessa il suo delitto.

PRINC. Qui non v'ha delitto.

STAN. E come dunque chiamate l'assassinio?

PRINC. Ho detto che non ho ucciso l'Etman di nascosto, ma l'ho colpito lealmente. L'Etman alzò la

sciabola su di me ed io mi servii della mia. Questo non è stato un assassinio, ma un duello fra due.

STAN. L'Etman è stato colpito senza testimoni, di notte tempo in casa sua...

PRINC. L'Etman mi attirò in casa sua con una lettera falsa per farmi assassinare, e poi assoggettare il paese all'Ungherese. Con un colpo di sciabola scampai queste insidie, e salvai il paese dalla schiavitù.

STAN. Comunque sia V. Altezza non poteva farsi giustizia da sè... Ciò spetta alla legge... I Principi portano la sciabola in segno di potere, ma la legge soltanto porta la seure... Quando la legge non ordina spargimento di sangue, allora si chiama assassinio, e sapete che il duello senza testimoni è considerato come assassinio.

PRINC. Voi sapete pure che la mia persona è intangibile, e le teste coronate sono fuori le leggi...

STAN. Lo sò come V. Altezza, e Dio mi guardi a dimenticarlo; ma se la legge non può niente sulla Vostra vita, essa può tutto sul Vostro onore.

PRINC. Sul Nostro onore?... E tu oseresti?

STAN. Sì, poichè siete colpevole. Voi Despota Voevoda di Moldavia.

PRINC. Una parola Stan Corbu!...

STAN. Parlate.

PRINC. (Facendogli segno di avvicinarsi). All' orecchio!

STAN. (Senza muoversi). Dite forte Altezza, la giustizia non conosce misteri... vuole verità.

PRINC. Stan tu perdi molto in questo momento.

STAN. Compio il mio dovere... volevate dire Altezza?...

PRINC. La tua temerità mi fa perdere la pazienza e t'ordine di tacere.

STAN. Non v'ha che un mezzo per farmi chiudere la bocca, ed è di togliermi la testa.

PRINC. (Adirato) Benissime!... Soldati!... (I soldati si presentano).

STAN. (Immobile). «Sul Santo Vangelo e sulla mia «corona, avete detto Altezza, giuro che nessuno, fosse «Noi stessi, non sarà esente dalla legge; che «nessuno, fossimo anche Noi, non potrà sfuggire la «punizione che meriterà, e se occorre Noi stessi for- «niremo i mezzi per poter fare giustizia contro tutti «e per tutti». Adesso fate ciò che volete, Altezza, Dio ci giudica (Il Voevoda fa un cenno ed i soldati ritornano al loro posto).

PRINC. (Pensieroso). Prosegui. (Ascolta con calma).

STAN. Siete accusato d'assassinio, e dopo gli ordini miei il Gran Ministro di Giustizia, dovete presentarvi domani a mezzodì dinanzi il Divano della Giustizia per sentir la sentenza e vederla compiuta alla presenza di tutti. Adesso potete ritirarvi, Altezza. (Tutti si alzano per andarsene).

PRINC. Un momento prego, perchè sei deciso a servirti della legge contro di me, devi esser pronto a servirti pure della legge stessa anche per me.

STAN. Sì, Altezza, la Giustizia ha due mani, con una punisce, coll'altra protegge.

PRINC. Benissimo... Ieri sera un uomo ha sottoscritto sott'altro nome un contratto di assassinarmi per cento piastre. Che pena merita costui?

STAN. La morte!

PRINC. Hai detto la morte?

STAN. Sì! — Dove sono le prove?

PRINC. (Dandogli il contratto sottoscritto da Giovannino nel III atto). Eccoti il contratto!

STAN. Dov'è quell'uomo ?

PRINC. (Mostrandogli una porta a destra). È la.

STAN. Ordinate che si conduca qui!

PRINC. (Ad un soldato). Va pel prigioniero ed annunziagli che dovrà presentarsi innanzi al gran Ministro di Giustizia. (Parlando a Stan). Vedrai subito l'imputato.

USCIERE (Annunziando). L'imputato.

STAN (S'incammina verso la porta a destra).

SCENA IV.

GLI STESSI, GIOVANNINO

STAN. (Tirandosi indietro). Mio figlio!!!

GIOV. (Fermandosi) Mio Padre!!!

PRINC. Usciamo, signori. — A rivederei gran Ministro! Sii giusto!... (Esce, tutti lo seguono).

SCENA V.

STAN CORBU E GIOVANNINO.

STAN. (Nascondendosi la faccia nelle mani). Oh!...

GIOV. (Andandogli incontro colle braccia aperte). Padre!

STAN (Fermandolo con un gesto). No! Non tuo padre ma il tuo giudice... un giudice implacabile Giovannino, che non conosce altro, che il suo dovere; egli non volle perdonare il suo Principe e padrone, non potrà perdonare neanche a te suo figlio... Bada bene a questo.

GIOV. (Addolorato). Ahimè!

STAN. Debbo interrogarti e tu devi rispondermi.

GIOV. Sono pronto!

STAN. Oh Giovannino! tu sai quanto bramo trovarti innocente... Giurami di dire la verità.

GIOV. Non turbarti, padre mio, sai bene che io non ho detto che sempre la verità.

STAN. (Prendendo il contratto). Riconosci tu... Ma bada di non comprometterti ciecamente! (Giovannino fa segno di no). Riconosci tu questo foglio?

GIOV. Sì!...

STAN. Sì, ma tu non l'hai scritto?

GIOV. V'ingannate padre mio. L'ho scritto io.

STAN. E l'hai sottoscritto?

GIOV. Pure.

STAN. (Guardando il foglio). Ahimè! (leggendo). Io... ma non è il tuo nome sottoscritto... Jani!... non è Giovannino.

GIOV. Sì, Jani è sottoscritto, ma Giovannino ha scritto.

STAN. Ma quell'uomo è stato carcerato da ieri mattina... Infelice giovane, chi ti ha consigliato a farlo simile?

GIOV. Non posso dirvelo, padre mio.

STAN. E sai tu la pena che ti spetta?

GIOV. Sì... la morte!

STAN. La morte! la morte!... Tu morire, Giovannino mio, e venire condannato da me!... No! Dio non permetterà cosa simile... Tu ti manifesterai... Sei tanto buono... sei uomo onesto, e non hai potuto avere sì nera premeditazione... Forse ti obbligarono, o t'ingannarono... forse il Voevoda stesso ti avrà offeso, e tu per vendicarti... Ciò s'intende facilmente quando si tratta d'un giovane... ma discolpati, Giovannino! difenditi... di qualche cosa... parla ciò che hai da dire. (Cade ai piedi di Giovannino).

GIOV. Non ho niente da dire, padre mio!

STAN. (Alzandosi). Niente!... Ah! è dunque per questo che tu ti nascondevi a me da tanto tempo? Per questo passavi delle notti intere fuori del tetto paterno? Per questo ci facevi vegliare, sempre angosciati e colle lagrime agli occhi... Era soltanto per un fatto infame!... per prepararci la vergogna agli estremi nostri giorni!—E che? Non hai tu nessun rispetto per la canizia di chi ti ha dato la luce?—Non hai pietà d'infrangere così il cuore della tua vecchia madre? Va, non hai rossore per il nome che porti, che è il nostro! (Giovannino si avvicina, ma egli ritirandosi di un tratto). Non ti riconosco più, miserabile... tu comprato per assassinare.

GIOV. Io comprato per assassinare! Io uccidere per danaro! Oh perchè non posso parlare!?!—No, tu lo dici padre mio, ma non lo credi, mi sarò perduto, ma non mai sarò stato vile! Quando mai tuo figlio potrebbe commettere simile delitto?... Le mie mani son sempre pure e la mia coscienza è tranquilla! sono sempre degno di te. Abbracciami, padre mio! (Giovannino si getta tra le braccia del padre o piangono entrambi).

STAN. Figlio mio!..., figlio mio!!...

GIOV. Quando dovrò morire, padre mio?

STAN. Domani.

GIOV. Ahimè!... voleva di tutto cuore rivederla!

STAN. Chi?

GIOV. La mia povera madre?

STAN. Tua madre?... Povera Vokizza!

GIOV. Voglia Dio ch' ella non sia qui con mia sorella quando... nel momento che...

STAN. No, desse sono ancora al villaggio Venatori, nella nostra casupola.

GIOV. (Respirando). Così sarà meglio, e la mia cara Fiorina non è vero padre mio, che tu l'abbraccerai molto, ma molto per me?

STAN. Sì... Sì...

GIOV. E mia madre pure? La mia santa madre? Dirai ad entrambe quanto le amo?...

STAN. Giovannino?..., è impossibile che tu abbi commesso questo delitto e se vorresti, saresti salvo...

GIOV. È vero, padre.

STAN. Ah! lo sapeva bene io che tu non eri colpevole!

GIOV. Ma io non parlerò...

STAN. Tu non vuoi discolparti?

GIOV. No, poichè per salvarmi dovrei comportarmi da vile, e tu stesso a questo prezzo non vorrai risparmiarmi la vita.

SCENA VI.

Quei di sopra, VOKIZZA e FIORINA trattenute dai soldati, che tentano impedire loro l'entrata.

GIOV. Fiorina! Mia Madre!...

STAN. (A parte). Oh Dio, perchè me le hai mandato?
(A Fiorina che lo abbraccia). Buon dì, buon dì, mia buona figliuola.

VOK. (Abbracciando Giovannino). Buon dì Giovannino, quanto sono felice di rivederti!

GIOV. (A parte). Felice!?...

VOK. Tu non mi dici niente?... Forse sei ammalato?

GIOV. (Freddamente). No, sto bene, madre mia.

VOK. Ma tu Stan, che hai?

STAN. Io? (Egli cade su di una sedia singhiozzando e si copre il volto colle mani).

VOK. (Aprendogli le mani). Ma, Dio mio!... che vuol dire questo?

GIOV. (Avvicinandosi a Fiorina piano). Il tuo seduttore l'Etman Scerban è morto.

FIOR. (Impallidendo). Morto!

GIOV. Per te sorella mia, non resta che a ritirarti in un monastero.

FIOR. Che! tu mi abbandoni?...!

GIOV. Io? (Si volta per nascondere le lagrime che gli scorgono).

FIOR. (Osservandolo). Ma tu piangi!...

VOK. (Mostrando Stan). Ed egli pure piange!... Qual sventura ci sovrasta?

STAN. Chiedilo a lui (additando Giovannino) che non vuole rivelarsi.

VOK. Rivelarsi!... E che dovrebbe rivelare?

GIOV. (Precipitandosi ai piedi di sua madre). Ritirati, madre mia, per amor di Dio! ritirati di qui.

VOK. Ritirarmi? Giammai!... Voglio saper tutto!...

STAN. Egli ha sottoscritto un contratto col quale s'impegnava di assassinare il Voevoda.

VOK. E FIOR. (Insieme). Disgraziato!!

VOK. Ed è condannato?...

STAN. Sì...

VOK. A morte?!

STAN. Sì...

VOK. Ah! (Da uno sguardo da pazza — Silenzio). Da chi?...

STAN. Dal Ministro di Giustizia.

VOK. Ma il Ministro di Giustizia?!

STAN. Sono io...

VOK. Tu!... hai condannato Giovannino... tuo figlio... il tuo sangue!

STAN. Ho dovuto farlo.

VOK. Hai dovuto?... E quando mai i propri genitori dan morte ai loro figli.

STAN. Pure è necessario quando il dovere lo impone.

VOK. Il primo dovere d'un padre è d'amare i propri figli, e Giovannino è tuo figlio.

STAN. Il primo dovere d'un giudice è di far giustizia a tutti. — Giovannino è colpevole.

FIOR. Giovannino colpevole! È impossibile padre mio.

STAN. (Alzandosi). Questo l'ho detto io puro... Ma egli non vuole nulla rivelare.

FIOR. Ma, padre mio, se farà delle rivelazioni, tu lo salverai?

STAN. Sì! che lo salverò... Parla adesso, Giovannino, noi tutti ti ascoltiamo.

GIOV. (Ah! Elena quanto soffro per te!) Padre mio, sapete benissimo che non posso parlare.

STAN. Quando uno possiede padre, madre, sorella, e quando la sua vita è la stessa che la loro, deve tutto rivelare per salvarla.

GIOV. Tutto!... fuor che disonorarsi.

STAN. Ma col tuo ostinato silenzio obblighi tuo padre a condannarti.

GIOV. E col mio parlare a disprezzarmi. — Quali delle due volete che io scelga?

VOK. Che? Questo terribile mistero che ti perde, non lo puoi palesare neanche a tua madre?

GIOV. No... perchè mia madre andrebbe a dirlo al mio giudice, e questo mistero deve estinguersi qui!

(Accenna al cuore).

STAN. Perdonami dunque la mia sentenza.

GIOV. A condizione che voi pure, padre mio, perdonerete il mio silenzio.

STAN (Stendendo le braccia). Vieni mio figlio!... si abbracciano strettamente).

GIOV. Datemi l'ultima vostra benedizione, padre mio!... (Si mette in ginocchio).

STAN. Il tuo giudice ti condanna, Giovannino, adesso tuo padre ti perdona... Io ti piangerò sulla terra, tu piangerai per me in cielo. (Lo stringe fra le braccia, piangendo).

FIOR. Per me, per tua madre... discolpati! La tua morte è pure la nostra. Vuoi tu che noi tutti moriamo di dolore?

VOK. (a Stan Corbu). E che sarà di noi se Giovannino non più esiste?!... Senza di lui non possiamo vivere.

FIOR. Abbi pietà di noi, fratello mio! (Gli cade in ginocchio).

VOK. (Fa lo stesso). Abbi pietà di noi, de'tuoi genitori!

STAN. (Lo stesso). Noi siamo ai tuoi piedi, Giovannino. parla... (Tutti) Parla... parla...

GIOV. (Commosso). Ma se nol posso!

STAN (Alzandosi). Olà! Usciere!... (Un Usciere si presenta. I soldati vengono appresso ed invadono il palcoscenico).
Conducete via il colpevole.

VOK. (cade sfinita su di una sedia).

FIOR. Perdonagli padre!...

STAN (Con tristezza). Allontanate pure queste donne... (i soldati ubbidiscono e via tutti. Solo). Ed adesso, eccomi da solo a solo col mio dovere!

(Il telone cade).

(Fine del quarto atto).

ATTO V.

(La sala del trono nel palazzo principesco).

SCENA I.

DUE GUARDIE.

1^a GUARDIA. Che ora è ?

2^a GUARDIA. Vicino mezzogiorno.

1^a GUARDIA. Subito che ci daranno la muta, andremo vedere quella nuova meraviglia in Moldavia.

2^a GUARDIA. Eh! taci.. che non sarà niente.

1^a GUARDIA. Come niente? Tutti dicono che la sentenza è stata pubblicata e che il giovane è pronto a morire.

2^a GUARDIA. Non lo credo.

1^a GUARDIA. E perchè no?... Egli poi è tanto tranquillo come se abbia a coricarsi sul proprio letto... Che gente curiosa! Il padre condanna il figlio al patibolo, come se fosse uno straniero, ed il figlio che pensa alla morte, come ad una cosa da nulla.

2^a GUARDIA. Ma che diavolo ha dunque questo barbaro ?

1^a GUARDIA. Chi sà?... il diavolo si sarà impossessato forse di lui. — Ieri non ebbe l'audacia di giudicare il Voevoda in persona, ed oggi obbligarlo ad andare per sentirsi la sentenza?

2ª GUARDIA. Sai che sarebbe cosa curiosa che il Voevoda si lasci uccidere per fare piacere a chi?... Al Montagnuolo Stan Corbu! (Ride).

1ª GUARDIA. Non si sa però ancora a che lo avesse condannato, dunque...

2ª GUARDIA. Non fa niente; io sono molto impaziente di sapere che n'esce da questo imbroglio.

1ª GUARDIA. Non sei il solo, tutta la città di Suciava si è riunita, aspettando il momento...

2ª GUARDIA. Io per me dico che, pel vecchio non vi riuscirà niente di buono.

1^a GUARDIA. Zitto... Ecco qualcheduno. (Un sergente viene con altre due guardie e muta le scolte).

SCENA II.

SIMEONE, il VEOVODA poi un CAPITANO.

SIM. È mezzogiorno, Altezza.

PRINC. Va bene.

SIM. Vostra Altezza non pensa a rendersi alla chiamata del gran Ministro di giustizia?

PRINC. Io? mettermi nelle mani di quel contadino per sentire e soffrire la sentenza che gli piacerà di darmi... No, no giammai. Dio non mi ha fatto un signore potente, per sottomettere il mio rango al capriccio di un uomo da niente. Sottoponendomi ai suoi ordini non soltanto Noi, ma la Nostra dignità, sarebbe umiliata sino alla plebe.

SIM. Sua Altezza sa benissimo che la sua persona è invulnerabile dalle leggi.

PRINC. Sicuro non temo niente per la mia vita, ma tutto pel mio onore... Chi sà quale poi sarà l'influenza della cosa nella plebe, che sente giudicato e condannato il suo Signore e Padrone. E poi non sarebbe bene per quel povero vecchio trovarsi da faccia a faccia con Noi, poichè sento che non avrei pazienza... Ed allora!... Ma grazie a Dio, non ne

sarà niente. Il gran Ministro ci lascerà in pace, non temere. Egli mi dispenserà dal mantenere il mio giuramento non potendo mantenere il suo... Suo figlio è pregiudicato d'assassinio come Noi, e non sarà condannato, poichè non voglio credere che in lui il sentimento del dovere sia maggiore dell'affetto di padre.

CAP. (Annunzia). Un messo per parte del gran Ministro di giustizia.

SCENA III.

Gli stessi ed un USCIERE.

USCIERE. Il gran Ministro di giustizia mi manda dinnanzi l'Altezza Vostra per ricordarle, di nuovo, a volersi presentare per udire la sentenza, e vederla eseguita.

PRINC. Va, e di a colui che ti ha mandato, che incomincio a perdere la pazienza, e sarebbe meglio tacere oggi per vivere domani... Ritirati! (l'Usciere via).

CAP. La Principessa Elena Trotuscianu prega Vostra Altezza di accordarle un momento d'udienza.

PRINC. Può entrare... Tu Simeone ritirati (Simeone via).

SCENA IV.

Il VOEVODA ed ELENA.

ELENA (Vestita di nero entra con precipitazione). Altezza vengo a domandarvi perdono! perdono in ginocchio! (Cade in ginocchio).

PRINC. (Rialzandola). Alzatevi signora, e lasciate che vi

ringrazii della vostra venuta... Noi non ardivamo mai di venire da voi, e non sappiamo come esservi riconoscente del regalo tanto da Noi bramato.

ELEN. Altezza!...

PRINC. L'Etman è morto, signora!... morto per mia mano me lo ricordo, ma ciò accadde [più per sua colpa, che...

ELEN. (Fa per interromperlo).

PRINC. (Proseguendo). Soltanto l'amor mio per voi mi spinse a questo terribile incontro... l'amor mi fece uccidere l'Etman, poichè io l'odiava... Eravate sua, e quest'uomo mi nascondeva il sole, e mi assiderava la vita! Era necessario che uno di noi due non fosse sulla terra, ed il mio cuore esultava di gioia, allorchè la sua spada era incrociata colla mia. A lui diceva, che moriva per voler tradire la patria; ma a me stesso, che moriva per la sua troppa felicità.

ELEN. Sentite Altezza... V'è un uomo che deve morire e che io debbo salvare anche a prezzo della mia propria vita?... Domando la sua grazia.

VOEV. (Senza badare). È molto tempo da che soffro, e ho sofferto troppo... Che? Non sarò giammai felice? Nemmeno nel dì che deporrò ai vostri piedi la mia Corona, rendendovi arbitra del mio cuore, della mia esistenza?... Ditemi, signora, sarò respinto?

ELEN. E voi, Altezza, rifiuterete la preghiera che sarò per farvi?

PRINC. Che desiderate?...

ELEN. La grazia di Giovannino Corbu, Altezza!

PRINC. La grazia del mio assassino?

ELEN. Egli è innocente!

PRINC. Come?

ELEN. Forse l'avrete creduto colpevole, perchè senza

dubbio avrà nascosta la verità; ma quando la conoscerete, Altezza, vedrete splendere la sua innocenza!

PRINC. Quale dunque è questa verità?

ELEN. Il mio disonore, Altezza.

PRINC. (Stupito). Il vostro disonore?!

ELEN. Quando l'Etman è venuto a dirmi che egli aspettava un uomo per assassinare... Giovannino si trovava nelle mie stanze.

PRINC. Nelle vostre stanze?

ELEN. Egli sentì tutto, e per tema di non essere scoperto stando più a lungo, si presentò all'Etman, come l'assassino da lui aspettato, e per salvare il mio onore egli sacrificò il suo e la vita. — Adesso che vi ho tutto palesato, Altezza, salvatelo!

PRINC. Ma chi l'aveva condotto nelle vostre stanze?

ELEN. Io!

PRINC. Voi?... amate forse quell'uomo?

ELEN. Sì, Altezza!

PRINC. Allora pregate per l'anima sua, egli morrà!

ELEN. Morire? morire?!... Ma Lei mi aveva fatto sperare la sua grazia...

PRINC. Avrei perdonato al mio assassino, o signora, giammai al mio rivale!... un villano mio rivale!... La vostra confessione o signora l'ha perduto per sempre.

ELEN. Ma Giovannino è innocente Altezza, voi ben lo sapete...

PRINC. Innocente o no... che m'importa? — È mestiere che muoia e morrà (chiamando). — Simeone!...

ELEN. Badate, Altezza, io parlerò!..

PRINC. (Con aria d'incredulità). Voi?

ELEN. Io stessa!... corro e svelare al gran Ministro di Giustizia tutta la verità. Tacere sarebbe una ver-

gogna, un'infamia per me e un assassinio per voi. Se sarà necessario dirò tutto al popolo, al giudice, a tutti, e se dessi non mi ascolteranno e lo lasceranno giustiziare, accusandolo d'assassinio che non mai voleva commettere, allora io stessa mi vendicherò! (via).

SCENA V.

IL VOEVODA E SIMEONE.

PRINC. Simeone!

SIM. Eccomi Altezza!

PRINC. Sai una cosa? Essa ama Giovannino Corbu.

SIM. Oibò! l'Etmanessa...

PRINC. Per l'appunto... Questi Corbi mi sbarrano la via! Tanto il padre, che il figlio... Ecco che incomincio a perdere la pazienza — e voglio farla finita una volta con questa gente... Al momento un drappello di cavalieri vada al Tribunale per arrestare il gran Ministro e legato insieme col prevenuto lo conducano qui da Noi. Il boia si prepari la scure... Eh!... chi è?! — Chi si permette di entrare qui, senza il mio permesso?

SCENA VI.

IL VOEVODA, SIMEONE, STAN CORBU, GIOVANNINO incatenato, il seguito del VOEVODA, USCIERI, la Corte Giudiziaria e popolo.

(Tutti entrano in disordine).

PRINC. Ancora tu?

STAN. Ancora io, Altezza! Poichè Ella non ha voluto venire da noi, siamo venuti noi da Lei... Poichè vostra Altezza dimenticò il suo giuramento, cre-

domi nel dovere rammentarglielo. Oh questo vi fa meraviglia potente Principe!... Non attendeva da me cosa simile. Ella mi chiamò da casa mia, credendomi un buffone dai capelli canuti, per darmi una carica degna da ridere, e poi divertirsi delle mie pazzie... L'Altezza vostra s'ingannava... invece d'un cortigiano, chiamò un vero giudice. Ella cercava uno schiavo e trovò un uomo libero!... Credo che V. Altezza stessa si avvegga che io sono una insidia palpante che Ella stese per i suoi divertimenti, ma nella quale per la vostra punizione è cascata!... Ella è in mia mano, e non scamperà alla punizione che l'è dovuta. La folla che non volle vedere innanzi al Tribunale è venuta qui per vederla! Senta la sentenza che pronunzierò sui gradini del suo trono; poichè la voce che più dall'alto viene, più lontana si distente... (s'incammina verso il trono).

SIM. (Gli si fa innanzi). Ferma temerario, e non spingere più oltre la tua audacia! (Impugnando la spada). Guai a colui che si avvicina!

PRINC. (Con severità). Indietro, Simeone, non minacciare un uomo che non teme il suo stesso Voevoda. (Simeone si ritira fra i signori).

STAN. (Con freddezza). Guardie tenete d'occhio questo ribelle! (Salendo due gradini del trono). Despot Voevoda, siete stato trovato colpevole d'aver assassinato l'Etman Scerban Trotuscianu, questo crimine merita la morte... (Movimento nella folla esclamazione di orrore).

PRINC. (Con autorità). Silenzio! lasciate finire il gran Ministro.

STAN. Ma poichè Iddio fece l'altezza Vostra inviolabile e santa per tutti, fuorchè per Lui, la legge non potendo niente sulla Sua persona, la colpirà nel suo

onore. Ordiniamo dunque che il carnefice colpisca lo stemma della sua famiglia principesca, dicendo: — «Questa è la pena di un Principe assassino!».

PRINC. Adesso che hai finito con uno dei due colpevoli, finiscila pure coll'altro.

STAN. Che si presenti l'accusato.

USC. (Introducendo Giovannino): Eccolo Eccellenza.

STAN. Giovannino Corbu, tu hai voluto togliere la vita al tuo Signore e nostro Illustre Voevoda. Questo è un delitto massimo che non ammette attenuanti. Pronunzio per te la sentenza di morte. Il Capitano della Guardia è incaricato di dare esecuzione alla sentenza (Un momento di silenzio). Adesso Altezza, dopo di aver adempiuto all'obbligo di giudice, come padre vi chieggo la grazia di mio figlio (cade ai piedi del Voevoda). Grazia Altezza!... grazia!...

PRINC. (A Giovannino). Appressati (Giovannino si appressa, il Voevoda gli dice piano). Qualcuno mi ha detto che tu non sottoscrivesti di buona voglia il contratto di assassinarvi... Parla ad alta voce e svela ciò che ti spinse a questo, e Noi ti accordiamo la grazia.

GIOV. (Piano). Non ho niente da dire Altezza (egli ritorna al suo posto).

PRINC. (Ad alta voce). Stan Corbu ritira la sentenza che hai pronunziata contro di Noi, e Noi perdoneremo tuo figlio.

STAN. (Alzandosi). Si eseguano le sentenze!

GIOV. (Che sta per uscire fra le guardie). Ma dunque l'è vero padre mio? tu osi forse condannare...

STAN. (Con dolore). Il Voevoda stesso che al pari di te è colpevole... assassinò l'Etman Scierban Tro-tusciano!

GIOV. L'Etman!... ma no! t'inganni... l'uccise è

vero, ma in duello, io fui loro malgrado il testimone. E poi l'Etman attirò il Voevoda in casa sua per farlo assassinare, eccone la prova! (Cava dal seno la carta firmata dall'Etman nel III Atto).

STAN. (Dopo aver preso ed esaminato la carta). Ti ringrazio, o mio Dio! d'avermi concesso il diritto d'assolvere il mio sovrano!... (alle guardie). Fate il vostro dovere! (Cade estenuato, Giovannino venne condotto fuori).

SCENA VII.

Gli stessi, meno GIOVANNINO.

PRINC. (Che bravo giovane!... la sua morte sarebbe un peccato... Elena sarà felice!) Vedete, o signori, come si fa oggi la giustizia nei nostri domini; il suddito giudica il suo Signore; il Padre condanna il suo proprio figlio, ed i privilegi sono spenti. Non v' ha che una legge per tutti. Ognuno dunque le si sottoponga, poichè questa era la Nostra brama da quando la Moldavia mi fece suo Voevoda. Guai al paese dove la legge non esiste che per alcuni!! (Chiama) Simeone! (Simeone gli si avvicina, ed il Voevoda dopo avergli parlato piano). Va corri subito!

(Simeone via),

SCENA VIII.

Gli stessi, ELENA.

ELENA. Fermatevi! fermatevi! Giovannino è innocente!

STAN (Alzandosi pieno di speranze). Che dite? È innocente?

TUTTI. Innocente! Innocente!

ELENA. Sì, lo proverò.

STAN. Si sospenda la sentenza! (si sente un colpo d'arma da fuoco, seguito da tocco di tamburo).

PRINC. La giustizia è soddisfatta!

STAN (Cadendo supino). O Dio mio!

PRINC. Signori, la Moldavia principierà d'ora innanzi una nuova vita di felicità e di giustizia (facendo un segno alle guardie). Si compiano i Nostri ordini!

SCENA IX.

Gli stessi, GIOVANNINO condotto da SIMEONE.

TUTTI. Giovannino!

GIOV. Padre!!

STAN (Abbracciandolo). Dio buono, tu che non mi lasciasti morire di dolore non lasciarmi morire di gioia!

PRINC. Stan Corbu, vi confermiamo nella carica che occupate, ed adempite sempre al vostro dovere come avete fatto; ed a te, Giovannino Corbu, ti nominiamo governatore di Orchei, col titolo di Serdar, e prego l'Etmanessa Elena d'accordarti la sua mano.

GIOV. (Bacciandogli la mano). Ahi! Altezza, come potrò mai dimostrarvi la mia riconoscenza?

PRINC. Essendo sempre fedele al tuo paese ed al trono come tuo padre lo fu alla giustizia. Che credi adesso, vecchio mio gran Ministro, ho principiato bene?

STAN (Bacciandogli la mano). Benissimo. Altezza! Proseguite sempre così, e la povera Moldavia sarà felice. Io vi auguro molti anni di felicità, ed un regno lungo e prospero, per poter rimarginare le ferite cagionate dai Tartari, dai Turchi e dai Polacchi. Viva sua Altezza Despot Veovoda!!!

TUTTI. Viva! Viva!

In *Acțiunea Conservatoare* dela 23 Maiu 1907, citim :

Teatrul Liric : *Plăieșul Logofăt Mare*, dramă istorică de Th. Codrescu.

Elevii școlii superioare de comerț din Capitală au organizat o reprezentație teatrală, al cărei produs este destinat formării unui fond pentru o excursiune științifică în Italia.

Reprezentația s'a dat Duminică seara, la teatrul Liric, cu piesa *Plăieșul Logofăt Mare*, de Th. Codrescu.

Această dramă istorică a fost scrisă în anul 1846 de către Theodor Codrescu, tatăl distinsului și cunoscutului profesor d. Corneliu Codrescu. Pe vremuri *Plăieșul Logofăt Mare* vedeă adesea ori lumina rampei. Pe scena teatrului din Iași drama aceasta s'a reprezentat de multe ori, iar apogeul său a fost pe timpul lui Pascali, Demetriad, Matilda Pascali și alți artiști mari, a căror interpretațiune admirabilă asigurase acestei lucrări o popularitate și un succes remarcabil.

În 1879 „Plăieșul“ a fost tradus în limba italiană de d. Corneliu Codrescu, având cinstea de a fi jucat de nouă ori în șir pe scena teatrului „Dei Fiorentini“ din Neapoli. Teza piesei este cât se poate de morală. Autorul urmărește continuu în cinci acte ca morala să nu sufere, iar sfârșitul dramei este triumful dreptății în toată splendoarea ei. Acțiunea se petrece pe vremea lui Iacob Eraclid, poreclit Despotul. Acesta încredințează împărțirea dreptății unui biet plăieș a cărui lipsă de cultură este recompensată în deajuns printr'un bun simț și un spirit de dreptate nealterat. Aceasta se vede mai ales atunci când el, Logofătul dreptății, trebuie să pronunțe sentința de moarte împotriva Domnitorului, și chiar a fiului său. Fără șovăire, plăieșul își face datoria, dreptatea triumfă biruind pe deoparte iubirea părintească, iar pe dealtă parte credința strămoșească.

În general drama la care am asistat alaltă-seară ne-a lăsat convingerea că este o lucrare meritorie care păcat că nu-și are locul în arhivele teatrelor. Plină de moralitate această piesă ar fi un spectacol nimerit mai cu seamă pentru matineuri.

Chiar așa cum s'a jucat Duminecă, cu scene trunchiate și o interpretațiune de elevi, „Plăieșul Logofăt-Mare“ a plăcut, mai ales dacă spectatorul nu urmărește adevărul istoric, care, în, treacăt fie zis, pare a fi confirmat cu teza și ideile autorului lucru, de altfel, ades întâlnit în mai toate scrierile noastre istorice.

În ce privește interpretațiunea ea ne-a mulțumit.

D-șoara Lucia Singurof — odinioară Mica Singurof, — D-șoara Anicuta Cârjă, D-nele Singurof și Leontescu, au jucat cu multă și bună dispozițiune.

Rolurile bărbătești au fost susținute de elevii școlii comerciale. Citez pe D-nii : A. Dumitrescu-Bumbești, bine în rolul Plăieșului ; C. Făgărășanu, care a jucat cu vioiciune rolul lui Despot Vodă ; Bercaru, în Hatmanul Trotușanul ; C. Mariescu, în Niță Corbul și toți ceilalți tineri interpreți : Eftimie Iliescu, Al. Cio-cârdel, G. Vasilescu, Traian Ionescu, Ion Ionescu, ș. a. și-au dat osteneala ca spectacolul să merite aplausele ce au cucerit.

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
CAROL I

ELEVI CLASEI A III-a A ȘCOALEI COMERCIALE SUPERIOARE CARI AU REPREZINTAT „PLĂȘUL LOGFĂT MARE” ÎN SEARA DE 20 MAI 1907, LA TEATRUL LIRIC DIN BUCUREȘTI.

VERIFICAT
1987